

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

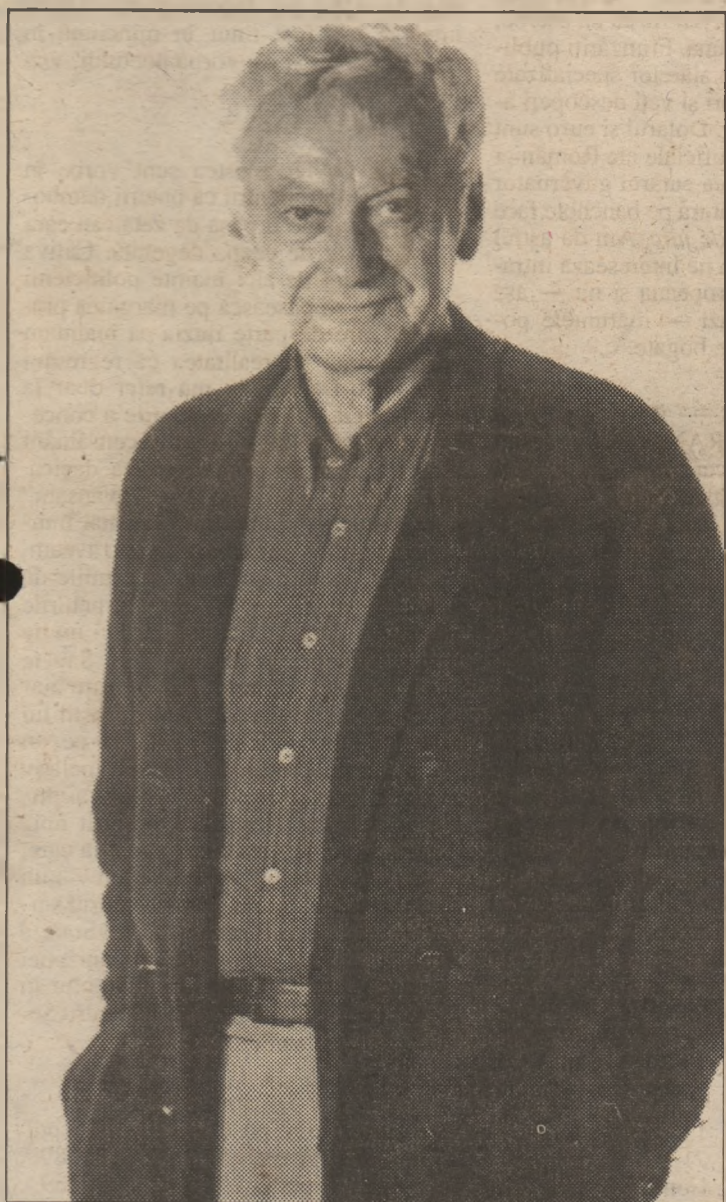
Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

17 - 23 aprilie 2002
(Anul XXXV)

15

Nominalizări la Premiile *României literare* pentru debut

pagina
5

A murit

Petru Dumitriu

- în pagina 3, prezentarea vieții și operei
- în numărul viitor, un studiu consacrat scriitorului

EDITORIAL
de Nicolae Manolescu

Politizarea teatrului

U UNA sau două excepții, a trecut fără comentariile de cuviință un eveniment de o mare gravitate, căruia nu-i găsesc precedent după 1989: acordarea Premiilor Naționale "I.L. Caragiale". Premii pentru teatru, firește. Înființate anul acesta. Dublindu-le, cu patru zile mai devreme, pe cele ale asociației de breaslă, UNITER.

Mulți ar fi tentați să spună: la urma urmelor, ce este rău în faptul că avem mai multe premii și, încă, acordate de Ministerul Culturii și Cultelor într-un quantum destul de ridicat? Am remarcat această reacție la ziariștii (în general, dezinformați) care s-au referit la gala din 4 aprilie și chiar la unii beneficiari direcți, oameni de teatru (a căror "ignoranță" era un alibi moral).

Din mai multe puncte de vedere, premiile cu pricina ar trebui, mai degrabă, să ne alarmeze decât să ne bucure. Nimeni nu s-ar fi oprit ca M.C.C. să instituie Premii Naționale pentru literatură, artă, teatru, film etc., și ca premiații să fie reprezentativi, dacă nu neapărat și foarte numeroși. Primul semn de întrebare îl ridică limitarea acestor premii la teatru. Anunțate pe nepusă masă și în vecinătatea celor de la UNITER, nepregătite (gala însăși a fost o imitație neinspirată a galelor UNITER) și, mai ales, în lipsa unui juriu, ele par să concureze neloial premiile tradiționale ale breslei. Oare de ce s-a străduit M.C.C. să facă o asemenea investiție? Și de ce tocmai acum? Ca scriitor, mă pot gândi la o ofensivă de oficializare a premiilor (și nu doar a lor) și în literatură, teatrul fiind doar începutul. (În paranteză fie spus, căci nu merită mai mult, vicepreședintelui Uniunii Scriitorilor, prezent pe scenă ca să înmîneze unul din premii, nu

i-a trecut o clipă prin minte acest risc; problema acută, ca o durere de stomac, a d-sale a fost să arunce o săgeată, boantă, de altfel, în direcția revistei noastre și a cronicarului ei dramatic.) Cel mai grav din toate acestea este că lista premiilor a fost întocmită de M.C.C., fără juriu, fără vot, de către "un grup de cărturari", cum l-a numit în discursul său inaugural dl Răzvan Theodorescu. Distinșii cărturari au rămas anonimi, anonim președintele lor care a fost, după știința mea, dl Eugen Simion. Dar nu știința de carte era în discuție, ci competența în materie sau, ca să nu zic vorbe mari, obligația elementară a "cărturarilor" dlui ministru de a fi văzut spectacolele. Cine să creadă că dl Simion și compania au făcut naveta între diferitele teatre din Capitală și din provincie de unde provin laureații? De la grotescele Premii de Stat din anii '50 nu s-a mai întâmplat ca recompense de o asemenea importanță să fie decise în cel mai desăvârșit anonim. Până și pe vremea lui Ceaușescu, premiile UR, UAP și restul erau rezultatul deliberării unor jurii alese prin vot secret. Chiar dacă PCR exercita mai totdeauna presiuni sau interzicea uneori decernarea. De altfel, motivul pe care dl Marcel Iureș, laureat al unuia din premiile principale, cel de interpretare masculină, l-a invocat în refuzul său a fost că nu înțelege să fie apreciat de oameni care nu l-au văzut în spectacole ori de clădirea M.C.C. Am citit în presă scrisoarea dlui Iureș. Nimeni n-a pomenit-o la gală. Cum nimeni n-a pomenit de scrisoarea de refuz a directorului Teatrului "Lucia Sturza Bulandra", nici de adevăratul motiv al absenței de la gală a altor trei laureați importanți, dl Paul Bortnovski și dnele Valeria Seciu și Lia Manțoc.

(Continuare în pag. 22)

Interviu cu Emanoil Elenescu

paginile
16
17

contrafort

de Mircea Mihăieș

Leul copt și paraiul bun

NCA un motiv de bucurie națională: în cel mult un an, leul nostru "gras" va deveni "tare" (ghilimele sunt obligatorii în ambele cazuri). Intenția a fost anunțată cu surle și trâmbițe, după ce, în urmă cu câteva luni, începuse pregătirea psihologică a opiniei publice. După cum merg lucrurile, singura problemă e de natură tehnică: dacă să se taie trei sau patru din zerourile care au îngreunat spinarea personalităților nemurite pe bancnote. Părerea mea e că ar trebui tăiate vreo douăzeci, pentru a stabili o echivalență decentă între valoarea pretinsă a leului și puterea lui de cumpărare.

Că la mijloc e vorba de încă una dintre șmecheriile puterii nu e nici un dubiu: că doar și dom' Isărescu e om și nu degeaba a fost proptit de către cumatrul Iliescu înapoi la Banca Națională. Șmecheria rezultă nu din retezarea zerourilor, ci din *timing*-ul avut în vedere de către doctorii în finanțe: începutul lui 2003. Adică un interval oarecum neutru, când urgența camuflării minciunilor din campania anterioară a mai pălit, iar vremea amorsării noilor minciuni electorale încă n-a sosit. Dacă Banca Națională vizează în felul acesta "însănătoșirea" leului — și nu, cum cred eu, câștigarea unei batalii simbolice cu propria neputință — de ce așteaptă atâtea luni? De ce nu trece la treabă chiar de mâine?

Aici e tot chichirezul: pentru că operația pregătită cu atâtea pompă e încă una dintre afacerile aducătoare de câștiguri uriașe pentru oameni aleși pe sprânceană: înafara prosperității câtorva firme importatoare de hârtie și cerneală pentru tipărirea bancnotelor, nu văd cine ar mai profita de renunțarea la biletele cu chipul lui Eminescu, Iorga, Grigorescu sau Aurel Vlaicu. Pentru omul de rând, e pură iluzie să-ți imaginezi că dacă renunți la zerouri ai scăpat și de istoria nefastă care a condus la apariția lor. Iar pentru propovăduitorii ideii e crasă ticăloșie: deși s-au specializat în roluri care-i arată mai proști decât sunt (vezi cazul unui domn de la Banca Națională, împins să ne zâmbească la televizor ori de câte ori se profilează o catastrofă), ei știu foarte bine cum stau lucrurile.

Iar lucrurile stau foarte prost: parcă dacă dolarul va costa patru lei, și nu patruzeci de mii, ca acum, pentru mine nu rămâne la fel de inaccesibil! Inovatorii de la B.N.R. mizează pe efectul

psihologic asupra cetățeanului: el nu va mai plăti întreținerea la bloc cu trei milioane, ci cu trei sute — adică suma de pe vremea lui Ceaușescu. Numai că efectul psihologic ar putea fi de foarte scurtă durată: de dat, va da el trei sute la bloc, dar de primit va primi tot trei sute (mă refer la profesorii universitari, nu la ofițerii S.R.I.!) Și atunci, unde e însănătoșirea?! Când fac aceste echivalențe nu iau în calcul și previzibilul efect (tot psihologic!) ținut în rezervă de șefii de regii și de comercianții de tot soiul: n-ar fi exclus ca deși bancnota să piardă patru zerouri, prețurile practice de suszișii să se reducă doar cu trei. Și atunci?!

PROPUNERII infantile a magicienilor de la Banca Națională i-aș face o contrapropunere: dacă dorim cu adevărat *însănătoșire*, ar trebui să începem prin a ne însănătoși pe noi înșine. Adică să renunțăm la minciuna cu productivitatea națională, cu creșterea PIB-ului, cu bazaconiile privind performanțele economice. Parcă e un făcut: de fiecare dată când primul ministru anunță atingerea încă unui pisc economic, prețurile cresc și ele năvalnic, în timp ce salariile se fac tot mai pipernicite. Dacă sunt cu adevărat bărbați, dl Isărescu și compania de sunete ar trebui să treacă direct la euro.

La ce bun s-o mai lungim cu o monedă națională ce n-are circulație decât la alimentarea și la bufetul de la colț? Încercați să cumpărați o mașină ori un

apartament și propuneți-i vânzătorului plata în lei. Veți fi privit fie ca un escroc, fie ca un picat din lună. Frunzăriți publicațiile sau rubricile ziarelor specializate în vânzări-cumpărări și veți descoperi acolo adevărul pieții. Dolarul și euro sunt *de facto* monedele oficiale ale României și doar încăpățănarea cutărui guvernator de a-și vedea semnătura pe bancnote face ca ele să nu fie și *de jure*. Am da astfel un semnal serios că ne interesează intrarea în Uniunea Europeană și nu — așa cum se întâmplă azi — măruntele pomeni date de statele bogate.

ANE CRAMPONA de-un simbol care și-a trăit traiul și ne-a mâncat nervii înseamnă nu doar lipsă de realism ci și prostesc orgoliu. Aceiași oameni care vor să intre în Europa aducând elogiul deșănțate marelui criminal Antonescu fac apoplexie la gândul că va sosi ziua în care leul fără zimți și fără dinți va deveni piesă de muzeu. Sunt sigur că aceleași personaje văd în inevitabila renunțare la moneda autohtonă încă un complot al iudeo-masoneriei, încă o încercare de a distruge delicata ființă națională. Să fim serioși! Cu ce va fi fost francul francez mai puțin prestigios decât leul? Și iată, de câteva luni el a rămas doar în colecțiile numismaților ori în manualele de istoria finanțelor. O fi fost leul mai eficient decât marca? Or, moneda în care, cel puțin în vestul României, se negociau tot felul de activități drage românului, de la partidele de sex la

șpaga dată la primărie, de la coruperea judecătorilor și-a polițailor la împrumuturile cu dobândă, de la plata vizelor false la angajarea "recuperatorilor" și-a ucigașilor a fost, ani de zile, marca.

Nu-mi pun nici o speranță că maimarii țării vor face, de bunăvoie și nesiliți de nimeni, un astfel de pas. Între altele, pentru că s-ar vedea adevăratul nivel de viață al cetățeanului. Una e să spui că ești plătit cu trei-patru milioane, și alta să constăți că după o lună de muncă încasezi două sute de euro. Și asta în timp ce ungurul, cehul sau polonezul proveniți din același lagăr comunist saltă binisor spre mia de "parai". (Cu nemții, francezii ori luxemburghezii n-are rost să ne comparăm, decât dacă suntem perversi.) Să vedeți atunci frustrare pe român! Cum prețurile sunt, *grosso modo*, cele din Occident, el ar realiza, în fine, dimensiunea grozăviei în care a trăit de atâtea ani. Pentru prima oară ar înțelege c-a fost ținut în minciună în mod deliberat și că, vorba poetului, *viața e în altă parte*.

TOATE acestea sunt vorbe în vânt, pentru că puterii dâmbovițene îi pasă de cetățean cam cât de ceapa degerată. Câțiva ani de-aici înainte politicienii vor trebui să păsească pe marginea prăpastiei care desparte iluzia că înaintăm spre Europa de realitatea că regresăm spre Geto-Dacia. Nu mă refer doar la năstrușnicia cu iz de psihiatrie a concețenilor care la ultimul recensământ s-au declarat de origine etnică dacică. Mă refer la viteza cu care "avansăm" spre trecut — și încă spre cel mai întunecos, primitiv și barbar. Nici nu aveam, de altfel, încotro s-o luăm. Cu miile de securiști strecurați în toate structurile puterii — până sus de tot — nici nu ne putem îndrepta în altă direcție. Sau te pomenești că domniul Priboi (un ziar scrie despre acesta că "până și foștii lui colegi de serviciu îl detestă ca pe un gunoi, gratulându-l cu duiosul apelativ Porcule!") și Silinescu, consilieri ai primului ministru, știu altceva decât noi? Cât se poate de firesc, într-o țară în care, aflăm din raportul "Armagedon 7", un fost colonel de securitate din cadrul serviciului de dezinformare, Mihai Stan, a devenit director general al "Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului în România". Cum ar veni, totul pentru Securitatea cetățeanului! ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.
Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 23,
28), SIMONA GALAȚCHI (pag. 8, 10, 11, 13, 16, 17, 24,
25), ECATERINA IONESCU (pag. 9, 12, 14, 15, 18, 19, 21,
30), NINA PRUTEANU (pag. 1, 20, 22, 26, 27, 29, 31, 32).
Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
Tehnoredactare computerizată: ANCA FIRESCU,
MIHAELA IVAN, IONELA STANCIU.
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei

133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare

PETRU DUMITRIU

8 mai 1924 - 6 aprilie 2002

A ÎNCETAT din viață, la 6 aprilie 2002, cunoscutul scriitor român Petru Dumitriu, stabilit din 1960 în Germania.

Petru Dumitriu s-a născut la 8 mai 1924 în satul Baziaș, de pe malul Dunării (la intrarea Dunării în România), într-o familie româno-maghiară. Tatăl său, Petre Dumitriu, originar din Ilfov, era ofițer de grăniceri, iar mama, Maria Theresia Dumitriu (von Debretzy, înainte de căsătorie) descindea din mica nobilime secuiască din Trei Scaune.

Născut într-o familie de condiție bună și având în același timp la dispoziție, pentru explorare, un peisaj "sălbatic", Petru Dumitriu petrece, alături de sora lui (care va ajunge peste ani medic și se va stabili la Târgu-Jiu), o copilărie fericită. Face școala comară și un an de gimnaziu la Orșova. Încă de la 13 ani începe să scrie, proză și teatru, întâi în franceză, apoi și în limba română. O povestire cu subiect mitologic, *Niobe*, compusă la 15 ani, va figura în sumarul volumului său de debut, *Euridice*, publicat în 1947.

Tânărul atras de literatură urmează liceul la Târgu-Jiu. După absolvirea lui, în 1941, se înscrie la Facultatea de Filosofie din București, dar pleacă să studieze filosofia, ca bursier al Fundației Humboldt, la München, unde începe să lucreze la o teză despre Jakob Böhme. Evenimentele din august 1944 îl surprind în România și îl împiedică să-și ducă la bun sfârșit studiile de filosofie. Scrie în continuare literatură, cu fervoare. În 1945 este remarcat ca prozator de un juriu format din Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Felix Aderca, Victor Eftimiu, Henriette Yvonne Stahl.

DUPĂ debutul din 1947, cu o carte de literatură "pură", Petru Dumitriu acceptă să devină un promotor al realismului socialist, pentru a-și asigura o mai rapidă ascensiune socială. Scrie nuvele în care proslăvește colectivizarea forțată a agriculturii și lichidarea de către Securitate a luptătorilor anticomuniști din munți, se angajează (în 1948) la revista *Flacăra*, în paginile căreia duce, alături de alții, campanii de ideologizare a literaturii, acordă interviuri pline de angajamente de fidelitate față de regimul comunist.

Convertirea lui (simulată) culminează cu scrierea romanu-

lui *Drum fără pulbere*, care apare în volum 1951 și oripilează prin cinismul glorificării Gulag-ului românesc. Recompensele nu se lasă așteptate. Înainte de a implini 30 de ani, Petru Dumitriu este un pontif al vieții literare, câștigă mulți bani și se poartă ca un dandy comunist.

În 1953, este numit redactorșef al revistei *Viața Românească*, iar în 1956 - director al Editurii de Stat pentru Literatură și Artă (atotputernica ESPLA). Tot în 1956 se căsătorește formal cu Henriette Yvonne Stahl și divorțează de ea (lăsându-i drept cadou statutul de fostă soție a lui Petru Dumitriu, care îi asigură un fel de imunitate față de autorități). Se recăsătorește - cu Irina Medrea-Fotino; aceasta îi va naște doi copii: Irina, în 1959 și Elena, în 1961.

După publicarea romanului-frescă de mari proporții *Cronică de familie*, în 1957, scriitorul ajunge pe culmile gloriei. Ia premiul, este studiat în manualele școlare, călătorește în străinătate. Romanul îi cucerește, prin strălucirea talentului literar, pe toți cunoscătorii de literatură, chiar și pe cei dezgustați de compromisiunile făcute până la acea dată de autor.

În 1960, lovitură de teatru: aflându-se cu soția lui într-o călătorie în Republica Democrată Germană, Petru Dumitriu trece clandestin în Berlinul de Vest și cere azil politic autorităților germane. Se stabilește în Republica Federală Germania, la început la Frankfurt pe Main, unde între 1961-1964 este lector la Editura Fischer. Drept represalii, în România, Securitatea îi arestează familia (tatăl, mama, sora, fosta soție) și îi sechestrează în țară fiica, Irina, în vârstă, în momentul expatrierii părinților ei, de numai 1 an. Numele său dispăre din presă, din sintezele critice, din manualele școlare, ca și cum nici n-ar fi existat vreodată.

SCRITORUL se adaptează greu în Occident, câștigându-și existența ca funcționar (la "relații publice" în cadrul unei companii private, la Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor, la o firmă particulară de consultanță și publicitate pentru telecomunicații etc.). În 1964 își recapătă fiica, în 1970 începe să se gândească la sinucidere, în 1988 se desparte de soția lui și se mută de la Frankfurt la Bad Godesberg, lângă Bonn. În toată această perioadă scrie până la extenuare romane și eseuri, în limba fran-

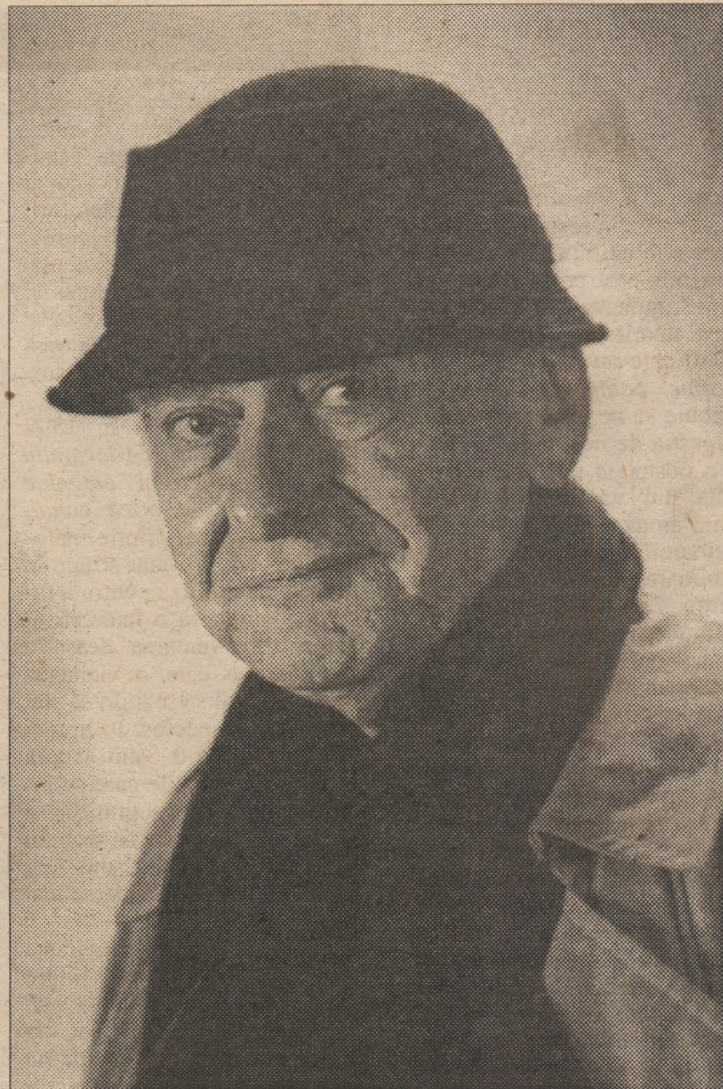
ceză, pe care le publică la edituri din Franța. Își face un nume, dar nu și avere, fiind fericit atunci când întâlnește câte un om de afaceri cu vocația mecenatului.

În 1988 o cunoaște pe Francoise Mohr, o admiratoare a sa, cu douăzeci de ani mai tânără decât el. Împreună cu ea se stabilește la Metz, un oraș de lângă granița cu Franța.

După 1989, este redescoperit cu entuziasm de publicul din România. La editura Fundației Culturale Române apare o nouă ediție a romanului *Cronică de familie*, iar la alte edituri - traduceri din cărțile sale de proză și eseuri. O impresie puternică face sinceritatea, dusă până la auto-flagelare, cu care scriitorul recunoaște (în numeroasele interviuri din presă, în cele două cărți de convorbiri cu el realizate de Eugen Simion și, respectiv, George Pruteanu) că a colaborat într-un mod nedemn cu regimul comunist și că va regreta până la sfârșitul vieții acest compromis.

La 6 aprilie 2002 Petru Dumitriu moare, închizând un capitol - încă neelucidat de critica literară - din istoria literaturii române.

R.I.

PROZĂ. *Euridice* (8 proze), Buc., FR, 1947 • *Noptile din iunie*, Buc., EPLA, 1950 (nuv.) • *Nuvele*, Buc., ESPLA, 1951 • *Drum fără pulbere*, roman, ESPLA, 1951 (ed. a II-a, 1952) • *Pasărea furtunii*, roman, Buc., Tin., 1954 • *Cronică de la câmpie*, Buc., ESPLA, 1955 • *Cronică de familie*, Buc., ESPLA, 1955 (o primă formă, restrânsă, a romanului cu același titlu) • *Focul stins*, Buc., ESPLA, col. "Luceafărul", 1955 (nuvelă) • *Cronică de familie*, roman, vol. I-II-III, Buc., ESPLA, 1957 • *Proprietatea și posesiunea (Partea I din Memoriile lui Erasmus Ionescu)*, ed. ingr. și pref. de Geo Șerban, Cluj, D., 1991 (roman neterminat, scris în 1958 și conceput ca parte a unui proiectat ciclu românesc, *Colecție de Biografii, Autobiografii și Memorii contemporane*).

PUBLICISTICĂ. *Despre viață și cărți*, Buc., ESPLA, 1954 (culeg. de art. pe teme lit.) • *Noi și neobarbarii*, Buc., ESPLA, 1957 (culeg. de art. pe teme lit.).

CONVORBIRI. Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Iași, Ed. Moldova, 1994 • George Pruteanu, *Pactul cu diavolul - șase zile cu Petru Dumitriu*, Alb. și Dalsi, 1995.

PROZĂ ȘI ESEISTICĂ ÎN LIMBA FRANCEZĂ. *Rendez-vous au Jugement dernier*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1961 (în lb. rom.: *Ne întâlnim la Judecata de apoi*, trad. de Andriana Fianu, Buc., Univ. col. "Ithaca", 1992) • *Incognito*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1962 (în lb. rom.: *Incognito*, trad. de Luminița Brăileanu și Delia Vasiliu, cuv. in. de Geo Șerban, Buc., Univ. col. "Ithaca - scriitori români din exil", 1993) • *L'Extrême Occident*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1964 (în lb. rom.: *Extremul Occident*, trad. de Luminița Brăileanu, pref. de George Pruteanu, tab. cron. de Geo Șerban, Buc., Univ. col. "Ithaca - scriitori români din exil", 1996) • *Les Initiés*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1966 • *Le*

Sourire sarde, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1967 • *L'Homme aux yeux gris*, I - *L'Homme aux yeux gris*, 1968, II - *Retour à Milo*, 1969, III - *Le Beau Voyage*, 1969, Paris, Éd. du Seuil (versiunea în lb. rom., realizată de Magdalena Popescu, a apărut în 1996 la CR, cu titlul *Omul cu ochi suri*) • *Au Dieu inconnu*, Paris, Éd. du Seuil, 1979 (eseuri) • *Comment ne pas l'aimer! - une lecture de l'Evangile selon saint Marc*, Paris, Éd. du Cerf, 1981 • *Zéro, ou le point de départ*, Paris, Éd. du Cerf, col. "Pourquoi je vis", 1982 (culeg. de eseuri pe teme filosofice și religioase; în lb. rom.: *Zero sau punctul plecării*, trad. de Maria Vodă Capușan și Horia Capușan, Buc., Ed. Viitorul românesc, 1992) • *Je n'ai d'autre bonheur que toi*, essais de dévotion moderne, Paris, O.E.I.L., 1984 (vol. cupr. 80 de capitole, grupate în 5 părți: *Dévotion moderne, La science et la foi, Vivre en chrétien aujourd'hui, Le citoyen chrétien și Batir la paix*) • *Mon semblable, mon frère*, récits, préface de Lucien Guissard, Paris, Éd. du Centurion, 1983 (cupr. pov.: *L'Alliance, La percée, Un héros de notre temps, La confession d'un prêtre, Synode à Kostroma, Les grands express européens, Le tramway du peuple, Sur l'autoroute, A comme Ahoș, Z comme Zen*) • *Walkie-talkie - Marcher vers Dieu, parler à Dieu*, Paris, Éd. du Cerf, 1983 (culeg. de eseuri pe teme filosofice, științifice și religioase) • *La Liberté*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1983 • *La Femme au miroir*, roman, Paris, Éd. de La Table Ronde, 1988 • *Les Amours difficiles*, Lausanne, Éd. l'Âge d'Homme/B. de Fallois, 1989 (culeg. de pov.) • *La Moisson*, roman, Paris, Éd. de La Table Ronde, 1989 • *Les Amours singulières*, Lausanne, Éd. l'Âge d'Homme, 1990 (cupr. pov.: *L'année noir, La gauche et la droite, La plus belle, L'Impérieuse, Rendez-vous à Simiane, Le portrait de M. Seriziat, La défense élastique, L'amour au parfum, La promenade*).

Sezi frumos...

UNDE SUNT manierele de altădată, volumul Antoanetei Tănăsescu apărut anul acesta la editura Gramar, grupează în cele peste 200 de pagini fragmente din cărți românești tipărite în perioada 1840-1940 care au ca temă *rigorile normei comportamentale*. Nu trebuie să ne lăsăm înșelați de sugestia de nostalgie din titlu; e o nostalgie pe jumătate trucată, dublată fiind de o atitudine amuzat-critică din partea autoarei, care selectează pasaje izbitoare fie prin enorma diferență față de algoritmi de comportare dezvoltati de societatea de azi, fie printr-o neașteptată "permanență", coincidență de atitudine cu lumea noastră.

Fiecare secțiune e precedată de un comentariu încercând să fixeze fragmentele selectate în spațiul cultural care le-a dat naștere, dar și să traseze cadrul receptării, azi, a unor astfel de texte. Demersul este unul de tip *New Historicism*, cum autoarea lasă să se înțeleagă în introducere, fără a folosi totuși termenul: "...citite în litera, dar, mai ales, în spiritul lor, aceste îndreptare, tratate, coduri ne ajută să reconstituim fizionomia unei colectivități și să-i înțelegem, poate, mai adecvat, oricum mai repede, atît manifestările literare, cît și pe cele larg culturale". Interesul pentru aceste file de civilizație uitată în biblioteci (de autori nu a auzit aproape nimeni, iar cărțile nu au cunoscut, cu nesemnificative excepții, ediții noi după prima publicare) este deci, pînă la urmă, motivat de pasiunea pentru literatură.

Strategiile profesorului

universitar de a face plăcută și interesantă "materia de curs" se simt aici (Antoaneta Tănăsescu este un nume cunoscut al catedrei de Teoria Literaturii din cadrul Literelor bucureștene) și își dovedesc eficiența. Cartea se citește cu interes și amuzament, valurile succesive de lumi ale trecutului contrastează viu sau se suprapun surprinzător.

O carte tipărită în 1897 (Adolf Steinberg - *Adevăratul cod al manierelor elegante pentru junii de orice condițiune*) inserează, printre metodele pe care un tînăr străin de loc le poate utiliza pentru a face cunoștință cu o fată care îi place, "frecventarea deasă a bisericii pe care o vizitează dînsa. Aici ai să șezi ori să stai modest și respectos. Îți arunci din cînd în cînd ochii asupra încîntătoarelor copile care se închină cu înocență și grație și să nu dai nici un motiv de scandal sau tulburare". Sfat, din mai multe motive, dificil de aplicat azi.

Uneori, din obiectivitatea recomandărilor răsar hilare insule de obsesie personală: "Obiceiul de a pîrî pe soț sau soție către persoane străine nu trebuie să-l aibă nimeni, nicio dată. Nici de a lauda prea mult persoanele străine cu care se află în vizită, care se transformă apoi în prietenul casei, căci de cele mai multe ori prietenul rămîne în locul soțului, care e nevoit să plece, atunci familia se distruge." (Ștefan G. Carpen - *Sezi frumos* (Purtarea), 1936) - cu o trecere de la generalitate la prietenul casei care îl detronizează pe soț nu neapărat impusă de logica textului...

Prezentînd în finalul volumului bibliografia, Antoaneta Tănăsescu adaugă la descrierea "clasică" a cărților și *cuprinsul* - "o invitație la lectură și la meditație". Apare și o schiță de bibliografie pentru perioada de după 1940 (interesant dar în același timp previzibil, pînă în '69-'70 nu apare nici un titlu) - care va fi la rîndul său, probabil, dezvoltată într-o carte.

Cristina Ionică

Scurt popas în lumea de lîngă noi

IN COLECȚIA pe care o coordonează împreună cu Adriana Babeți, Cornel Ungureanu a publicat un nou volum: *Mitteleuropa periferiilor*. E o carte și veche, și nouă, începută în anii

lecturi la zi

Cornel Ungureanu,
Mitteleuropa periferiilor,
Iași, Polirom (A Treia Europă), 2002, 396 pag.,
149.000 lei

'80, continuată în deceniul următor, apărută în 2002, într-o formulă care continuă proiectele anterioare ale profesorului timișorean din *Imediata noastră apropiere I și II*.

Mitteleuropa e un concept astăzi contestat, întrucît ar trimite în prea mare măsură la ideea pangermanismului și la un Imperiu habsburgic gravitînd în jurul unei Viene atotputernice; în același timp însă, și termenul de *Europa Centrală*, care și-a trăit momentul de glorie o dată cu celebrul eseu al lui Milan Kundera (*Tragedia Europei Centrale*, 1983), este acum respins ca fiind prea izolaționist în această epocă a unității europene.

Ideea unui spațiu de o natură specială, cu o evoluție proprie, în același timp în acord și în răspăr cu cea occidentală (căci *Europa Occidentală* nu și-a pierdut încă actualitatea, cel puțin nu în estul continentului), e totuși viabilă atunci cînd se încearcă o apropiere de cultura și literatura unor țări ca Ungaria, Cehia, România, Iugoslavia, Austria. Este ceea ce Cornel Ungureanu își propune să facă, în *Mitteleuropa periferiilor* ca și în antologiile pe care Colegiul A Treia Europă le-a editat pînă acum.

În volumul scos de Polirom, una din părțile cele mai interesante este cea intitulată *Summary* - trei pagini în engleză, între rezumat și "introducere în...", care aruncă o lumină clarificatoare asupra cărții la finalul căreia se găsesc: „A magic Mitteleuropa - that is the name suggested by

the authors of the European South-East who, by means of magic and poetical procedures, tend to restore a new Center." Aceasta este cheia titlului: Mitteleuropa periferiilor - permanenta dialectică a Centrului prin excelență, Viena, cu marginile sale și propriile lor (noi) centre, cărora le vine greu să-și asume interdependența. Între Dunăre, Carpați și Marea Neagră sînt mai cunoscuți Ginzberg și René Char decît româno-sîrbul Vasko (Vasile) Popa, căruia C. Ungureanu îi dedică o analiză de aproape o sută de pagini, extrem de interesante, sau decît bănățenii Robert Reiner/Franz Liebhart și René Füllöp-Miller.

Paginile despre Sacher-Masoch, Hašek, Krleža, Kis, Konrád, Magris, Kundera, autori în legătură cu care s-au spus multe, urmăresc pe de o parte modul subtil de relaționare a lor cu lumea căreia îi aparțin, iar pe de altă parte temele lor comune legate de identitate, ruptură, istorie, memorie, (anti)politică, în ultimă instanță - de dispariția unei civilizații și afirmarea unor națiuni. Capitolul rezervat scriitorilor ardeleni - Slavici, Blaga, Rebreanu, Cioran, Petre Stoica - îi pune în discuție ca parte (ruptă) din imperiul agonizînd, nepregătiți încă să recunoască noul centru, capitala Regatului unit. România pare să nu fie central-europeană în ansamblul ei, și de fapt nu acest lucru face obiectul de interes al cărții lui Cornel Ungureanu; Banatul se construiește însă ca o zonă aparte, încărcată de magie în amestecul ei de limbi și populații. Încet-încet, o nouă mitologie - bănățeană - se naște la periferia fostei Austro-Ungarii.

Iulia Popovici

Tușind și suferind

LA APROAPE patru ani de la apariția manifestelor *himeriste*, editura Vinea ne propune o antologie a poeziilor și scrierilor programatice ale lui Vasile Baghiu, promotorul acestei mișcări. Fără să fie deja un bilanț al curentului în sine, sau o încercare de a vedea în ce măsură himerismul, „prima direcție poetică limpede și coerentă de la momentul oniric pînă azi”, mai este o alternativă la *postmodernism*,

la acel postmodernism al spiritului ludic și ironic, volumul de față oferă toate datele pentru o viitoare astfel de analiză.

Vasile Baghiu, pornește ofensiva împotriva *trendului* dominant nouăzecist dintr-o poziție voit marginală (deși, după cum remarcă și Nicolae Ţone în prefață, se poate vorbi de un „triunghi al mării poeziei a morții în cadrul *Generației Nouăzeci*, <<desenat>> de Cristian Popescu, Ioan Es. Pop și Vasile Baghiu”). *Maniera* alternativă presupune în primul rînd o „artă poetică structurantă care însoțește ca *glossa critică* trupul <<astral>> al poemului” (Nicolae Coande, în postfața volumului). Constituit din perspectiva „altcui-va”, poemul își aproprie spații geografice și temporale străine fără ca *exotismul* să dilueze

Vasile Baghiu - *Fantoma sanatoriului*, Editura Vinea, București, 2001, Colecția Nouăzeci, 392 p., f.p.

tensiunea pe care o aduc boala și moartea.

Discursul poetic, din perspectiva „acelui cetățean universal [...] pentru care granițele (geografice, dar și temporale) nici nu există”, glăsează între spații marcat de boală al sanatoriului și rătăciră prin orașele și timpurile lumii, discret livrescă, așa cum este și personajul ei, Himerus Alter. „Mă trezesc cu mîna amorțită și mi se face teamă./ Tremur ca-ntotdeauna, deschid fereastră, același sentiment greoi/ Din verile toride, închis în mine însumi, ursuz./ La Cairo, printre cămile și automobile de-a valma./ Trăiam sâstisit, îngîmădit de tristețe, cînd ploaia venea./ La Petersburg, prin iulie, cînd toți plecau în Crimeea și pe la țară./ Astăzi, prin orașe, te sufocă turma

Antoaneta Tănăsescu -
Unde sunt manierele de altădată?, Editura Gramar, București, 2002

lecturi la zi

dezlanțuită a mașinilor./ La sanatoriu îmi țiuiau urechile de liniște...”

Lumea sanatoriului (și a spitalelor) aduce în pagină bolile „nesfârșite și voluptuoase” iar moartea își trimite semnele, „familiară ca un guturai”, chiar dacă „discretă ca un parfum păstrat în sticlute de mărimea unei unghii”. De aceea multe din *evadările* din spital au o ușoară temperatură, ca de febră. „Îmi intrase în cap că aş putea trece fără să fiu sprijinit/ În partea cealaltă a pavilioanelor./ Ca să-i dăruiesc Elmei un buchet de streptomicină/ Pastrat de mine anume pentru ea...”, „mă-nvîrt pe malurile mîloase ale Mareotisului./ Uimit de anemonele strălucitoare./ Uimit de tavanul care-mi oprește urcușul spre cer./ În sporovăiala surorilor celeste/ Care coboară în stoluri albe spre farmacie, pentru aprovizionare”.

În numele „pozitivismului liric” („se cuvine să redăm poeziei misterul prin filiera scientista”), termeni strict medicali sau din fizică *invadează* spațiul poeziei. Folosirea lor nu îi dăunează, ba dimpotrivă, resuscită, într-o blîndă ironie, temele tocite: „sufletul meu pierde teren, în fața ta pe zi ce trece./ Sufletul meu ruginește, se pierde-n aer deflogisticat./ Nevăzut și sofisticat”, „legați pentru vecie între noi eram, ca radius și ulna./ Ca o sulfamidă cu hemoglobina în methemoglobina, un șuvoi de eritropoetina/ Pentru celula medulară primitivă și captivă./ În pragul libertății tropăind ca un popor suferind./ Oprimat și de cer uitat./ Așa treceam prin timp, zîmbind, ținîndu-ne de mînă, aeriene ca în Chagall./ Spre-al morții bal triumfal”.

În ciuda programului și a tonului general grav al poeziei sale, Vasile Baghiu știe să găsească loc pentru ludic și ironie, nu afit în rimele interne sau interludiile ritmate din poeziile discursive, destul de puțin inspirate, cît în secvențe de tipul: „a-nverzit peste tot. Risipiri, nădejdi./ conștiința retrasă într-un colț umed/ o nebulă și-o învîlmășeală/ și-o grohăială de porci prin mîrgăritare./ și pe deasupra o mulțime de ferestre deschise/ în această primăvară buimacă, da.”

Jocurile de cuvinte (fie ele și termeni foarte specializați, în citeva poezii), ironia, telescopările, livrescul, *pretențiile* la auctorialitate ale personajului, toate caracteristici însușite de postmodernism, sînt grefate pe un spațiu al bolii și al morții

în care iluzia și utopia pot exista, de exemplu în „farmecul special al tuberculoșilor cu ochelari./ Sensibili și poeți așa nu știu cum, visători, tușind discret în batiste și suferind”.

Roxana Racaru

Farmecul discret al erudiției

NTR-O perioadă în care discutarea fenomenelor literare (mai vechi sau mai noi) se face cu o anume lejeritate (care nu de puține ori frizează superficialitatea), o lucrare științifică

Mihai Moraru

De nuptiis Mercurii et Philologiae

EDITURA FUNDATIEI CULTURALE ROMANE

Mihai Moraru – *De nuptiis Mercurii et Philologiae*, Editura Fundației Culturale Române, București, 261 de pagini, preț neprecizat.

serioasă, de tipul celei a profesorului Mihai Moraru, riscă să treacă neobservată.

Studiile care alcătuiesc volumul – cele mai multe dintre ele consacrate unor aspecte din literatura română medievală – se bazează pe o lectură atentă a textelor, pe cercetarea manuscriselor, confruntarea edițiilor, dar sînt departe de a se restrînge numai la atît. Așa după cum sugerează și titlul (*De nuptiis Mercurii et Philologiae*), demersul hermeneutic îmbină erudiția filologică și sagacitatea analitică, într-o formulă care amintește de acea *coniunctio elementorum* din practicile alchimice.

Ce a însemnat pentru cultura română tipărirea *Bibliei de la București* sau circulația cărților populare, care erau procedeele de construcție în povestirile istorice versificate și în teatrul popular românesc, cum funcționează alegoria animalieră în *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir, ce anume a moștenit Eminescu din vechiul scris românesc, sînt doar cîteva din întrebările la care studiile cuprinse în volumul de față își propun să ofere un răspuns. Cu deosebire merită amintit capitolul despre semnificațiile construcției labirintice în *Istoria ieroglifică*, capitol în care autorul ne propune un interesant excurs comparatist. Pornind de la distincția între diferitele trepte de semnificație ale imaginii labirintului (de la aceea de loc comun sau simplă figură, trecînd prin cea care echivalează, alegoric, traiectul existențial cu traiectul labirintic și ajungînd la treapta pe care s-ar situa operele care, „deși nu folosesc referirea la construcția labirintică, prilejuiesc alegoriei interpretative această referire”), Mihai Moraru constată că esențial, în toate aparițiile modelului rămîne faptul că „labirintul e înțeles ca sistem uman, irațional, apropiindu-se astfel de *construcția malfică*, labirintul nu este rodul acțiunii legii naturale, ci o intervenție împotriva acesteia.” Interesante sînt, în această ordine de idei și trimiterile intertextuale, foarte numeroase (sînt citate o mulțime de nume ilustre de la Aristotel, Juan de Mena și Comenius, la Cervantes și Kafka).

Urmînd aceeași metodă comparatistă, autorul urmărește configurarea raporturilor cu literatura universală, în cazul cărților populare. Definiția pe care o propune este una structurală (în condițiile în care exegeza anterioară se concentra cu precădere asupra circulației acestor texte, folosite mai curînd ca pretexte pentru studiul evoluției istorice a mentalităților diverselor epoci); instrumentele metodologice sînt împrumutate din domeniile arhetipologiei, poeziei istorice și tipologiei compoziționale, domenii de la care, după spusele autorului, „cercetarea de față se revendică, și față de care se delimitează”.

Destinat mai cu seamă specialiștilor, volumul lui Mihai Moraru este, în ansamblu, un exemplu de erudiție și adevărat obiect, amestec din ce în ce mai rar în zilele noastre.

Catrinel Popa

Nominalizări la Premiile „României literare” pentru debut

A SFÎRȘITUL lunii aprilie, mai exact marți, 30, la ora 18, în Sala de la Fundația Culturală Română, București, Alea Alexandru 38, va avea loc, în cadrul celei de a doua *Întîlniri a „României literare”*, ceremonia anunțării și decernării *Premiilor de Debut ale „României literare”*. În număr de trei, Premiile se acordă unor cărți de poezie, proză, critică, eseu, teatru etc. apărute în anii 2000-2002 (pînă la data jurizării) și care reprezintă debutul editorial absolut al unui autor. Juriul, compus din redactorii de specialitate ai „*României literare*”, va alege premianții, în număr de trei, indiferent de genul literar, din lista de nominalizări pe care o publicăm mai jos și care reprezintă o primă selecție; și-au spus cuvîntul, la alcătuirea ei, în afara membrilor juriului, critici literari, colaboratori permanenți ai reviste. Premiile constau în 10.000.000 lei fiecare și o diplomă de onoare. Numele laureaților vor fi publicate în *România literară*, numărul 17.

- ◆ George Ardeleanu, *Nicolae Steinhardt, micromonografie*, Ed. Aula, Brașov
- ◆ Adrian Buz, *Ultimul capitol*, proză scurtă, Ed. Mașina de scris, București
- ◆ Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, cronici literare, Ed. FCR, București
- ◆ Horia Poenar, *Cristian Popescu, micromonografie*, Ed. Aula, Brașov
- ◆ Catrinel Popa, *Caietul oranj*, versuri, Ed. Cartea Românească, București
- ◆ Simona Tache, *Împărțit la doi*, versuri, Ed. Crater, București
- ◆ Ana-Stanca Tăbărași, *Romantism colorat*, eseu, Ed. Cartea Românească, București
- ◆ Răzvan Țupa, *Fetiș*, versuri, Ed. Semne, București
- ◆ Tudorel Urian, *Proza românească a anilor '90*, cronici literare, Ed. Albatros, București
- ◆ Ovidiu Verdeș, *Muzici și faze*, roman, Ed. Univers, București

literatura

cronica literară

de
Luminița Marcu

La umbra nucului în floare

Foto: Ion Cucu

lui Geo Dumitrescu în *Scriitori români de azi* urmînd aceeași linie istorică. Se pare însă că poetul nu e de acord cu o asemenea direcție de lectură. Ediția de acum e construită din nou aleatoriu față de anul scrierii poemelor. Una dintre ultimele poezii din volum e *Libertatea de a trage cu pușca*.

Din volumul *Biliard* lipsește tocmai poemul pe care l-am învățat cu toții la școală, *Cîinele de lingă pod*, poemul cel mai prizat de critică și cel mai cunoscut de public. Apare în schimb *Fabula cu maimuța*, poem prezent într-o antologie recentă a celor mai frumoase poezii, alese de un poet mai tînăr. Dacă nu e întîmplător, gestul poate fi considerat semni-

ficativ. Geo Dumitrescu vrea parcă să scape de propria celebritate și ne propune azi o altă față a operei sale. Deși nu cu totul schimbată, pentru că apar cele mai multe dintre poemele sale populare: "Portret", "Aș putea să arăt cum crește iarba", "Jurnal de campanie", "Dramă în parc", "Din cîte adevăruri".

Cititori de azi, trecuți prin poezia optzecistă, modificați cumva ca sensibilitate înspre prozaic și anti-metaforic, e probabil firesc să reținem poeziile care poartă în țesutul lor semnele stilului ce urma să devină dominant. Tot semnificativ e faptul că de obicei nu reținem titluri de poeme, că aceste titluri și-au pierdut cumva concentrația pe care o

știam din poezia tradițională. Nu ne spune poate nimic titlul cu sonorități de *Glossă* eminesciană *Din cîte adevăruri*, dar primul vers ne trezește brusc amintiri: "Fă-mi plata, te rog! Trebuie să plec." Versurile care urmează au dat multă bătaie de cap criticii: "Închid un ochi și vād/ mari adevăruri solide. Îl deschid/ și lucrurile se fac mai mici/ și vād cu doi ochi/ mai puțin decît cu unul/ și vād cu doi ochi jumătate/ din cît vād cu unul..." Unii au văzut aici un fel de zeflemea livrescă, ironie și ludic. Alții, dimpotrivă, lipsă de umor, gravitate, cugetări ale unui Dionis grav, fanatic chiar. Versurile acestea pot fi corelate cu altele, dintr-o altă poezie: "Sufeream de alergă singurătă-

GEO DUMITRESCU s-a născut în 1920, împlinește

astăzi 82 de ani. Indiferent cît ne place sau nu literatura domniei sale, indiferent care este imaginea fiecăruia dintre noi despre intelectualul Geo Dumitrescu, această venerabilă persistență în spațiul cultural românesc nu poate decît să ne emoționeze. Trebuie să spun fără ipocrizie că atunci cînd am deschis acest nou volum de versuri și am citit dedicația austeră, scrisă de mîna tremurătoare a poetului, pentru mine, cu aproape 60 de ani mai tînăr, m-am temut că n-o să pot scrie neutru despre aceste poezii.

Este vorba despre un volum bilingv, apărut la Editura Fundației Culturale Române în 2001. Traducerea poemelor aparține Micaelei Slăvescu, există de asemenea o variantă franceză a prefetei semnate de Gabriel Dimisianu și a fragmentelor critice de la sfîrșit. Fragmentele critice, mai mult decît necesare în cazul acestui poet martor al atîtor decenii de tribulații politice și, de ce nu, de tri-

Geo Dumitrescu

BILIARD
BILLARD

© EDITURA FUNDATIEI CULTURALE ROMANE

Geo Dumitrescu, *Biliard/Billard*, Traducere în limba franceză de Micaela Slăvescu, Prefață de Gabriel Dimisianu, Ediție revăzută, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001, 164p., f.p.

bulații ale criticii literare în raport cu poezia sa, umplu un gol, dar oarecum cu zgîrcenie. Textele aparțin mai multor critici (Marin Mincu, Mircea Iorgulescu, C. Stănescu, Eugen Simion, Cornel Regman, Ovid S. Crohmălniceanu), dar sînt în general fragmente foarte scurte și urmează cumva o linie comună de apreciere. Lipsește, de pildă, referirea la cronica din 1989 a lui Nicolae Manolescu, cronică foarte importantă în exegeza acestui autor. Fie că sîntem sau

nu de acord cu ce scria criticul în urmă cu 13 ani, abordarea lui era mult diferită de aceea a celorlalți critici ai perioadei și propunea o altă direcție. În viziunea sa, Geo Dumitrescu nu era un poet ironic și ludic, nu se înscria în familia "muntenilor", nu-i avea urmași pe Marin Sorescu și pe Nichita Stănescu, ci era "primul nostru poet politic", un poet preocupat cu seriozitate de actualitate, contestatar și niciodată gratuit. De asemenea, sensibilitatea poetică a lui Geo Dumitrescu era văzută de Nicolae Manolescu ca fiind bacoiană, ironia lui "vagă", iar atitudinea dominantă, aceea de "frondă". Mai mult, în stilul tranșant binecunoscut, criticul făcea o delimitare necesară între literatura de tinerțe și aceea de după 1960 a poetului, exprimîndu-și cumva nostalgia după "junele nemulțumit din poezia anilor '40" și încheind călinescian: "rolul istoric al poetului acesta a fost și de el îi vom lega și pe mai departe numele". Un tablou real al atitudinilor critice ar fi trebuit să cuprindă această cronică, dacă am fi vrut să avem cît de cît o imagine adevărată a contradicțiilor iscate în jurul acestui poet important. De asemenea, o aducere la zi ar fi fost și ea binevenită. În 1999, a apărut la Craiova cartea unui tînăr universitar, Gabriel Coșoveanu, la origine teză de doctorat, o carte despre Geo Dumitrescu și generația războiului. Se scrie în continuare despre marii noștri poeți, se scrie altfel și din alte perspective și poate ar fi necesar să se țină cont de asta atunci cînd se realizează un tablou critic.

VOLUMUL de acum poartă eticheta de "ediție revăzută". N-am găsit o ediție anterioară care să poarte același titlu, nu e deci clar obiectul revizuirii. După prefața lui Gabriel Dimisianu, care discută poeziile în dispunerea în care au apărut ele în antologia *Jurnal de campanie* din 1974, înțelegem că ediția de acum o reia pe aceasta. Faptul nu e însă semnalat. Să fie revăzute poemele în sine? Nu par să fie modificări față de textele apărute în ediția definitivă din 2000. Discuția ar fi irelevantă, dacă nu ne-am afla în fața unei opere care se încheie oarecum în anii '70 în sensul originalității, după care apar diverse antologii și colecții, deci problema permutării textelor, a montajului e una esențială. De altfel, poetul a și mizat pe aceasta. Critica a semnalat ineditul construcției din *Jurnal de campanie*, iar în 1989 Nicolae Manolescu făcea o întreagă discuție în jurul aceleiași probleme, optînd pentru dispunerea cronologică. Eugen Simion discută despre opera

ții. Luna.../ (Dar mereu năvălesc venerabile inerti/ Și gândurile mi le apucă de gît, lăsându-mi/ pe emoții curate, aproape neîn-cepute, urme groase de labe lite-rare.)“ Ce se poate spune azi, după toate re-make-urile cu care ne-au obișnuit poezii anilor '80, e că Geo Dumitrescu pare mult mai aproape de avangardă decît de “ușurătatea” tinerilor lă-nești. La el minia cu care privește înapoi nu s-a decantat încă într-o grațioasă melancolie a descendenței. Nu se întrevede niciodată relaxarea, farsa benignă pe care o întîlnim de pildă în *Levantul*. Nici umorul gros, sugubăț din poeziile lui Marin Sorescu. Diferența se poate vedea foarte bine, deși nu cu ușurință, în poeziile cu substrat erotic-rural. Între femeia din poezia lui Sorescu, cea care își înșela bărbatul sîrind peste el, culcat pe jos alături de pat, și femeia cu picioare groase din *Scrisoare nouă*, cea cu care “Seara, în vatra caldă, cu buzele pline de mămăligă, nădușiți, vom face copii” e distanța dintre ironie și amărăciune. În *Madrigal răsturnat* răsună muzica din *Domnișoară, fată de pensior*: “Ai să te faci urâtă, fată tristă, fată de piatră...”, altoită însă cu o luciditate și o gravitate blagiană. Cu diferența că nu “sfiit pruncia ei trecea”, ci dureros în vîzul lumii și în ochii

lucid deschiși ai îndrăgostitului.

Dacă ar fi să extragem din poeziile antologate în volumul *Biliard* o imagine obsedantă aceasta ar fi aceea a lunii. În nenumărate ipostaze apare astrul romantic la Geo Dumitrescu, trecînd cumva în diverse travestiuri asumate prin toată istoria literaturii. Dar purtînd întotdeauna o marcă personală, greu de definit în cuvinte, construită sub emblema unui tip de manierism personal, foarte dificil de pus în filiații, cu toată cerneala care s-a consumat pentru a-l face pe Geo Dumitrescu descendent sau deschizător de drumuri. Spectacolul luptei dramatice cu toată tradiția simbolizată de metafora selenară pe de-o parte, iar pe de altă parte lupta cu propria trăire, cu propria originalitate îl regăsim integral în poezia *Singur-lună*. E o poezie a-continuei ne-impăcări care domină opera acestui poet, a limitei, a muchiei subțiri pe care a ales să se afle permanent. Nici avangardist, dar nici postmodern, ci realizînd mereu o sinteză și producînd o tensiune care-l singularizează.

O altă imagine obsedantă e aceea a nukului, a amarului, a umbrei și a florilor discrete. O poezie discutată tocmai pentru ludicul ei lăutăresc poartă în titlu ciudata imagine a nucii verzi (*Cîntec de nucă verde*).

Tulburător e un fragment cu aer testamentar din poemul *Daruri*, fragment ce poate fi citit în cheie simbolică cu referire la locul pe care acest poet îl are între poezii vechi și cei noi: “Ah, să-rac sunt, puțină mi-a fost partea,/ averi n-am strîns, nepriceput și fără prevedere -/ n-am strîns decît bucurii întoarse din drum,/ neștiute miresme amare/ ca florile stranii, nevăzute ale nukului./ Sărac sunt, ca arborele din pădure -/ doar umbră dau și veștede frunze/ și-un braț de lemn albe, uscate.../ Dar ia acest lemn, e drept și trainic,/ și fă cartag corăbiei tale viteze./ Ia umbra mea, întînsă, sub lună/ și fă-ți pânze și flamuri...”

Firește că e ușor să găsim filiații, dar tocmai în această disponibilitate se află poate imposibilitatea de a-l corela cu adevărat pe Geo Dumitrescu cu alte voci poetice. Citit astăzi, acest poet aplecat cu încăpăținare asupra propriei opere, pe care și-a re-construit-o din aceleași bucăți de material în atîtea antologii personale, ne induce cumva starea pe care el însuși ca poet a impus-o: perplexitatea. E o poezie singulară și singură și aici stă poate întreaga ei forță. ■

P.S. N-am uitat că am promis să comentez versurile Martei Petreu. O voi face într-unul din numerele viitoare.

am primit la redacție

Cărți

- José Eduardo Mendes Camargo, *Antes de te tocar/ Înainte de-a te atinge*, versuri, ed. bilingvă, în rom. de C. Abăluță și Iulia Baran, prefată de Jeronimo Moscardo, ambasadorul Braziliei în România, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2001. 154 pag.
- Arthur Porumboiu, *Revolta împotriva stării de statuie/ Révolte contre l'état de statue*, ediție bilingvă româno-franceză, trad. în franceză de Ion Roșioru și Madalin Roșioru, prefată de Ion Roșioru, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2001 (versuri). 228 pag.
- Bogdan Ulmu, *Mic dicționar Caragiale*, pref. de prof. univ. dr. Ileana Berlogea, Iași, Ed. Cronica, 2001. 400 pag.
- Nicolae Leahu and K°, *Erotokritikon*, vol. I; *Făt-Frumos, fiul pixului*, poem-lexicon, Iași, Ed. Timpul, 2001. 148 pag.
- Nicolae Cărlan, *Lupta cu inerția - la timpul prezent*, Timișoara, Ed. Augusta, 2001. 144 pag.
- Camil Baci, *Grădina zeilor*, roman, ediție revăzută și adăugită, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2001. 248 pag.
- Marcel Comiș Pop, *Tentație hermeneutică și rescrierea critică*, trad. de Corina Tiron, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2001. 416 pag.
- Eva Behring, *Scriitori români din exil (1945-1989)*, trad. de Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2001. 260 pag.
- Victor Ivanovici, *Repere în Zig-zag*, eseuri, prefată de Matei Călinescu, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2001. 536 pag.
- *Întîlniri la Ierusalim* (interviuri), organizate și consemnate de Costel Safirman și Leon Volovici, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2001. 416 pag.
- Adrian Ciubotaru, *Omul roș*, poezii, Chișinău, Ed. Prut International, 2001. 64 pag.
- *Comova*, proiect realizat și coordonat de Vasile Șoimaru (monografia unui sat), Chișinău, Ed. Museum, 2000. 708 pag.
- Diana-Maria Șincai, *Inorogi și vremuri*, povești cu inorogi, anno domini 2000, București, Fundația Culturală Gheorghe Marin Speteanu, 2001 (versuri). 128 pag.
- Victor Cilincă, *Mașina de distrus tot*, Galați, Ed. N'ERGO, 2001 (povestiri și nuvele). 176 pag.
- Anavi Adam, *Versuri*, antologie și traducere: Ildikó Gabos & Șerban Foață, cu o prefată de Oberten János, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2002. 64 pag.
- Bogdan Mihai Dascălu, *Minunata viață de căine a lui Adam*, Reșița, Ed. Modus P.H., 2002 (proză scurtă). 96 pag.
- Ion Dragomir, *Transferuri de izvoare*, notă introductivă de Arthur Porumboiu, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2001 (versuri; selecție din volumele anterioare ale autorului plus o suită de referințe critice). 144 pag.

Reviste

- *Observator cultural*, săptămînal de informație și analiză culturală editat de Fundația “Cultura XXI”, 32 pag., 10000 lei. Apare la București. Nr. 110, 2 apr. 2002. Director: Ion Bogdan Lefter. Redactor-șef: Carmen Mușat. Din sumar. *Spectacol Mănușiu la Opera Română (Pescuitorii de perle de Georges Bizet)*, articole semnate de Irina Coroiu, Cristină Rusiecki, Eugenia Anca Rotescu, Anca Florea, *S.O.S. învățămîntul!* de Ion Bogdan Lefter, *Vindecarea copiilor, vindecarea părinților*, interviu cu Vera Șandor realizat de Svetlana Cârstea.
- *Realitatea evreiască*, publicație a Federației Comunităților Evreiești din România, anul XLVII, nr. 158-159 (958-959), 19 februarie 2002, 16 pag., 5000 lei. Director de onoare: Haim Riemer. Redactor-șef: Dorel Dorian. La rubrica “Introspecții, biografii, confesiuni”, Iulia Deleanu publică articolul *Viața ca un text deschis...* despre prof. dr. Odette Cauffman-Blumenfeld; Evelin Fonea semnează o prezentare a revistei *Israelitul român*, cu prilejul împlinirii a 145 de ani de la înființarea publicației etc.
- *Litere*, revistă lunară de cultură, an III, nr. 3 (24), martie 2002. Apare la Găești. *Scrisul scurt* de Tudor Cristea, *Unde ne sunt in-fractorii?* de Alexandru George, *O întîlnire...* oarecare? de Mircea Horia Simionescu, *Listele lui Popa (II)* de Tudor Cristea (partea a doua a cronicii consacrate *Istoriei literaturii române de azi pe mâine* de Marian Popa), *Final la Jurnalul lui Mihail Sebastian?* de Barbu Cioculescu, *În București învățămîntul filologic aproape că s-a prăbușit* (interviu cu Eugen Simion realizat de Alin Zaharia) etc.
- *Cronica*, revistă de cultură, serie nouă, anul XXXVII, nr. 3, martie 2002. 32 pag., 5000 lei. Apare la Iași. Redactor-șef: Valeriu Stancu. Redactor-șef adjuncț: Bogdan Mihai Mandache. *Legarea de glie și supraviețuirea umanității* de Valeriu Stancu, *Nici un om nu este la înălțimea umanității sale*, interviu cu Jean Borella realizat de Bogdan Mihai Mandache, *Podoabe, bijuterii, simboluri arhaice în portul popular românesc* de Emilia Pavel, proză de Olga Delia Mateescu și Irina Andone, versuri de Shaul Carmel etc.

cerșetorul de cafea

de
Emil Brumaru

Zgîrie-mi viața pe un cristal (2) (monolog)

Cumplită afacere e în roua tremurată-n virful firului ierbii, pe plasa țesută-ndesat de paianjeni răscopți, da, cumplită afacere e în rouă, prieteni, teribili prieteni... frați de portocală desfăcută-n felii mustoase, gustoase, mirositoare naiv și parșiv în nările lacome de vitezii, de isprăvi în miezul unui basm de-a pururi neterminat... Și-am tăcut. Apoi am șoptit cu multă, poate prea sîrguincioasă speranță: zgîrie-mi viața pe un cristal dilatat peste muchii, iubito, tu cea cu nume, cea fără nume... Și iar am tăcut. Fiindcă vorbele se așezau încet-încet în rînduiala cuvenită a priceperii urechii ascultătoare... Și-o să apară un alt îndrăgostit (îndrăzneț dumnealui!), la butonieră cu obligeană, înmănușat în piele de crin, murmurînd... Nici măcar nu-i un om, e o străfulguire... Neliniștit, va încerca să scrie despre liniște. Ba nu! Liniștit, va încerca să scrie despre neliniște... Neliniștea, dînsa, pătrunzătoare în oase, în creieri... Este nevoie de-o îmblînzire și de un popas statomic. Este trebuință de o nesfîrșită încredere și-o desfacere tîmăduitoare, răbdătoare în tainele cerului și ale pămîntului. Cer și pămînt locuit de-a valma de îngeri și oameni... și iarăși de îngeri... și iarăși de oameni...

Temelia

Pe prea puțin mă sprijin,
Prea moale temelia,
E piatră ca o apă,
E abur poezia,
Pe stâlpii de cuvinte
Nimic nu se ridică,
Nici cuibul de speranță,
Nici aripa de frică,
Din vorbele de goluri
Nu pot să țin veșminte,
Nici patimilor oarbe,
Nici gândurilor sfinte,
Pe roțile împinse
Cu mâinile-amândouă
Nu pot să duc nici vântul,
Nici sufletul de rouă,
Iar sub picior, pământul
E frunză mișcătoare
Și soarele, departe,
E ochiul care doare;
Cerșesc o temelie
Prin veacul de ruine;
Poate-o găsec în ierburi,
Poate-o găsec în tine

Numai gândul

Peste lume e o apă,
Peste apă e un munte,
De uitare nu te scapă
Nici o cale, nici o punte;
Poți să strângi, ca-ntr-o lumină,
Oști de aripi tremurate,
Apa albă le dezbină
Și le misuie pe toate;
Poți să aduni, ca-ntr-o căldare,
Bani de aur sub o vatră,
Muntele de așteptare
Îi preface iar în piatră;
Nesilit te ștergi din tine,
Obosit și-ntors în pace,
Din adânc tăcerea vine
Și-n uitare se preface;
Numai gândul vrea să scape
Și, visând s-ajungă floare,
Cheamă vremea dintre ape
Și începe s-o măsoare

Păcatul schimbării

În ficții întâmplării
E cuibărit viermele păcatului,
Puritatea e o stare anormală
Și imposibilă;
Numai moartea e inocentă;
Regula lumii e abaterea,
Ieșirea din rând,
Pofta greșelii,
Ca un izvor de mântuire;
Schimbarea care-aduce ploaie,
Și umple câmpul de zăpadă
Și sparge spațiul și-l îndoaie
Și face stelele să cadă,
Schimbarea oarbă, fără cale,
Din trup de sunet în ecou,
Movila prefăcută-n vale,
Știutul prefăcut în nou,
Schimbarea până când se rupe
Lumina de izvorul ei
Și vinul clipelor, în cupe,
Spumegă iar sub ochi de zei

Ion STOICA

Să uiți cuvintele

Cuvinte-n cer, cuvinte-n ape,
Cuvinte-n ierburile moi,
Cu vorbe se încing de-aproape
Tăcerile din amândoi;
Dacă rostești, un nor se rupe
Și cad doar pietre pe pământ;
Să lași cuvintele în cupe
De risipire și de vânt;
Dacă rostești, se-ntind ruine
Până-n apusul vremii greu;
Să uiți cuvintele în tine,
Ca să vorbim cu Dumnezeu

Un nuc

Drept alter-ego mi-am ales un nuc,
Sădit cu mine-odată în lumină,
Aceleași stele calde ne aduc
Din cerul nalt fiorii care-alină,
Aceleași vânturi suieră prin noi,
La margini de-nțelesuri și de vreme,
Când solii depărtărilor de sloi
Să ne alunge vin, ori să ne cheme,
Aceleași păsări trec în zbor mirat
Prin crengi de gânduri, sprintenă povară,

Cu toamna care vine peste sat,
Să plece iar și să se-ntoarcă iară,
Aceleași mari tăceri adorm în trup,
Sub scoarța învățată să le-ascundă,
Până când zimții orelor se rup
Și roata vremii nu mai e rotundă,
Aceleași amintiri de căpătâi
Către-nceputul lumilor se lasă
Și ne-nțlnim prin liniștea dintâi
Străjeri stărnici nopților de-acasă

Un plâns, un plâns de bine

Cu trupul desfășat, câmpiilor asemeni
Și sufletul zburând, cu ochii mari și
gemeni,
M-apropii de lumina ferestrelor
de-acasă
Și pasul e mai harnic și calea de mătășă;
Iar când se vede pâlcul salcâmlor
bătrâni
Și cumpenele strajă răscrucii cu fântâni,
N-a mai rămas o urmă din zbuciumul
de-aseară,
În inimă se lasă, prinosul să i-l ceară,
O liniște-nțeleaptă de dincolo de gând,

Ca-n lanurile coapte, sub cerul nalt și
blând;
Tăcerea se topește și se ascunde-n sânge,
Oglindă pentru raza ce nu se mai
răsfrânge,
Lumina din luntru și fără de răspuns,
Un plâns, un plâns de bine și de liman
ajuns

În drum spre castel

În drum spre castel,
Am privit nesătul
Câmpiile ogindindu-se-n cer
Și cerul în oglinda de ape,
Liniștea împacată
A celor de un fel,
Nici un glas de durere,
Nici un hohot de zei,
Chiar și munții dormeau
Cu umbre cumini lângă ei;
În drum spre castel,
Am privit în oglinzile mele,
Printre cruci pământii,
De departe, de-aproape,
Nici o urmă de stele,
Nici o urmă de ape,
Nici un ochi de câmpii,
Numai vântul prelung,
Numai goluri de sloi,
Numai nopți înainte;
Cum să-ncerc să ajung,
Spre tărâmul de ploi,
Cum să caut cuvinte?

Și fără drum

Risipă și avere fiecare,
Oglindă de pustiri și pășuni,
Ne-am împlinit sub semnele contrare,
Din care fugi și-n care te aduni;
De-o fi să ți se-ntâmpale vreo durere
Și să te legi cu inima de cer,
Eu te alin când lacrima te cere
Și când lumini se vântură și pier;
De-o fi să te-nțlnesc în bucurie,
Când nu mai știi de mâine și de ieri,
Eu te întorc pe padina pustie,
Să simți cum bate vântul de dureri;
Și fără drum, sub zodia stăpână,
Din deal în vale trecem neștiuți;
Eu te sărut cu sabia-n mână,
Tu mă rănești adânc și mă săruți

Nici un zeu

Abia mă-ntorc în zori,
Abia ajung în noapte,
Totul a devenit obositor,
Am obosit să tot mor,
Printre tăceri, printre șoapte;
Doar cărarea mă cheamă mereu,
Nici un gând nu-mi rămâne,
Chiar și timpul calcă mai greu,
Clipele sunt bătrâne,
Ochii lor lunateci și goi,
Pipăind printre stele,
Câte-un deluviu, câte-un război,
Ori uitările mele;
Lumina zace pe lucruri bolnavă,
E o pace slută în ape,
Nici un glas nu încape,
Nici un zeu nu e-n slava

semn de carte

de
Gheorghe Grigurcu

Însemnări asupra poeziei lui Miron Kiropol

EVIDENT, poezia lui Miron Kiropol e una a insistentelor raportări la lumea fizică, tensionată de reflectarea subiectului în oglinda oarbă a lucrurilor, care-i redă candoarea specifică, adică una lirică: "Mă aplec peste orbirea obiectelor/ Și visez zăpada" (*Poem* [variantă]). Drept consecință, poetul capătă înfățișarea răsfrântă de obiect ("Cind am înfățișarea oferită de o femeie" – *ibidem*), rezervându-și dreptul de a se autocontempla prin mijlocirea acestuia, adică prin gestul poetic de-o sterilă fertilitate paradoxală: "Părul tău rostogolindu-se din unica armonie./ Să ajung la freamăt, ultim fetus/ Al spitei adevărate, fecunditate angelică" (*ibidem*). O anume elasticitate intervine în sfera relațiilor eului cu sensibilitatea, care uneori e părăsit în zona transverbală ("Aceste zile au rămas singure/ Fără dorința unui cuvânt" – *Toamnă*), alteori seacă, afectând subiectul în emoția și corporalitatea sa ("Copacii, miinile care au mingiiat/ În urmă secind" – *ibidem*), alteori potențează o solitudine glorioasă a subiectului, printr-o cosmică celebrare: "Și vreau să rămân singur, albastru./ Înconjurat de munți, de mări, de guri/ Care iarăși mă cîntă" – *Despărțire*). În fine, are loc și o separație a materiei telurice obiective de "sufletul" materiei subiective, a câinii, notată cu o aproape indiferență fragezime: "Ce poate să fie/ În gîndul ce l-am primit/ Acum, atîta mîhnire în somn dată mie./ Să văd primăvara, mugur destăinuit/ Oricui peste lucruri/ Ce poate să fie? De nu mai pot fi/ Asemeni copacului, din nou să dau cuiburi/ Smeritelor păsări întoarse într-o zi./ Uscat e lemnul în care dorm./ Sevele pămîntului urcă fără să atingă/ Sufletul câinii mele" (*Sufletul câinii mele*). Lumile se despart aparent, înfiorate de o nostalgie în care nu putem citi decît inexorabila lor comuniune.

PE URMELE romanticilor, suprarealiștii vorbeau despre "senzații electrice", deosebite de cele ce vin din exterior, produse chiar de centrul ființei, un soi de senzații lăuntrice. Iată-le în caracterizarea (afît de suprarealistă, *avant la lettre*!) a lui Novalis: "Asta nu înseamnă nici a vedea, nici a auzi, nici a simți; ci o com-

binăție a acestor trei lucruri și mai mult decît suma lor; senzația unei certitudini nemijlocite, o vedere de ansamblu asupra vieții mele celei mai adevărate, mai personale". Versurile lui Miron Kiropol ne oferă la tot pasul o ilustrare a unui asemenea fenomen. În viziunea de ele dată, simțurile par a se revărsa din ființa auctorială într-un cadru obiectual, a-l umple cu misterioasele lor semnale într-un extaz în care eul constată că lumea în care credea că a țîșnit eliberindu-se de sine e constituită din propriile-i simboluri organice. Supusă unui asemenea suflu metamorfotic al subiectului, obiectele capătă structuri, stări și deprinderi anatomice și fiziologice (există o anatomo-fiziologie a anorganicului), după cum regnul vegetal nu pregetă a se umaniza, în sfortarea unei comunicări cu ființa omească. Însă, fapt cu deosebire relevant, consubstanțierea aceasta are loc și printr-o suspendare a stratului moral, prin reflectarea unei inocențe genuine a materiei în sine, care are funcția unei ironii obiective, deci inocente la rîndu-i, la adresa umanului tendențios prin configurarea conștiinței: "Muzică sacramentală, mortar, pe corpul meu/ Suprapun zilele./ Ploaia schiopătînd pune la încercare verdele/ Care în zăpadă își arată caninii puri./ Această dorință de slăbiciune/ Mă atrage ca matricea ta./ Zi și noapte de absență./ Membrele-mi sînt sfărîmate în arome./ Îmi sprijin singele la băutura ta/ Străin ca florile/ Ce nu știu ale suferinței/ Zdrețe îngrozitoare" (*Fără suferință de viață* [variantă]). Provocată prin extrapolarea "senzațiilor electrice" ale eului, materia însuflețită ca și cea neînsuflețită se reîntoarce asupra emitentului liric în starea sa devalorizată, primordială, precum o foaie albă. Existența apare în sine, despuată de atribute, ca o pură vocație, ca un punct zero al creației poetice.

PRODUSUL acestor senzații născute din sine sînt hibrizii, amestecurile de regnuri cu care ne-a obișnuit pictura lui Magritte, Dali, Brauner ș.a., aici de-o factură orfică și, în aceeași secvență textuală, de-o dezin-

voltură creștină: "Nebun în pilaștri trecu Orfeu, era/ Pleoapa unei femei albastre./ Veșmint și pas sfișietor al/ Legămîntului trecea./ Se-oprîră între facile, ceruri, astre./ Iubita avea inima închisă de-o tulipă./ Briza unei lacrimi a înfiorat domul./ Dumnezeu (ce o apropie și-i devine risipă)/ Îi dadu carnea sa ca singura aromă" (*Trecere*). Ceea ce spune, în versuri, și Victor Brauner: "Eu sînt/ structuri variate adunate/ într-o singură ființă" sau: "Eu sînt, în dezordinea mea/ aparentă organizat după/ legile imaginației. Formele/ mele de amalgamare sînt/ uniunea dintre o femeie și/ o pasăre". Probă a fecundității suprarealismului!

NU ÎNCAPE discuție. Muza poeziei lui Miron Kiropol rămîne carnea, materialitatea fapturii proprii care-i îngăduie aventura metaforei, periplusul prin materialitatea fictivă, care-i acordă spiritului puțința de-a se afirma în act creator. "Carnea, scria Antonin Artaud, a fost întotdeauna mai presus de spirit și există un punct mort în care carnea, pentru că e carne, este mai plină de virtuți, mai îmbă-

tătoare, mai spirituală decît spiritul pur, care nu mai înseamnă nimic și e laminat de carne". Corpul devine "inteligent", plasmindu-și dublul poetic, peisajul său inedit, aplicat universului ca o sfidare: "Odihnă ți-era carnea, nunta mea, mi-era frică/ Să privesc înfățișarea tipătului vrăjitor./ Îndrăzneam să mă înzestrez numai de inversul apei./ Te revăd în acest parfum subliniar de melisă./ Sărută-mi cu o mină bîntuită umerii care pier/ Într-o frunză" (*Parfumul de melise* [variantă]). Lumea lirică e doldora de reflexe somatice, de dovezi ale unei corporalități în tandru-dureroasă expansiune, ce înțelege, la un moment dat, a se înfățișa sintetic, în următoarea tonalitate valéryană: "Umbre, străluciri/ De calvar în caer./ Miini slăbind prin aer/ Ca un ochi în lacrimi./ Castitate rog/ Carnea zăvorîtă./ Eter să suridă/ Ca în inorog./ Brațe-n dezvelire/ Ca joc de facii./ Mai mult înfinire/ Sabia le urzi./ Încet ele prind./ Și la buze poartă/ Singele divin care întarca/ Vis și arsură./ Umbre, străluciri/ De calvar în caer./ Miini slăbind prin aer/ Ca un ochi în lacrimi" (*Poem vechi* [variantă]). Spre deosebire de individul mistic, al cărui spirit se leapădă cu oroare de carne, poetul nostru își înalță carnea la rangul spiritului.

Femeia din fotografie

Jurnal 1987-1989

de

Tia Șerbănescu

la

compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
71149 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@fx.ro

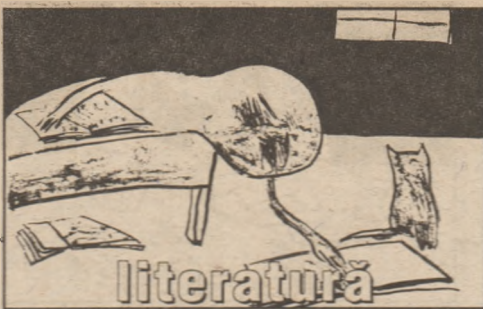
DE CE n-aș aștepta, se interoga Antré Breton, de la indiciile visului mai mult decît aștept de la un grad de conștiință cu fiecare zi mai ridicat? Unei asemenea conștiințe eretice care este visul, Miron Kiropol îi dedică nu doar "rătăcirea" sa ("Rătăceai, în vis, departe./ În lovirea viselor sparte./ Lacrimi adăstau în port -/ Raci și pești cu ochiul mort" – *Ulișse*), ci și fixarea în cîntecul său auroral, cîntec al vitalității inaugurale, al frumuseții ca o deșteptare din somnolența visului, o deșteptare, desigur, iluzorie. Căci frumusețea este ea însăși vis, un vis dotat, cum ar zice același Breton, cu o "rigoare meritore", dar și "scut" împotriva vieții, mirobolantă orbire ocratoare: "Limpezi cîntăreți/ Ai celor dintîi lucruri./ Cine printr-o voi e mai puternic/ Pe pieptul lui să mă culc./ Viața să-mi acopere cu scutul?/ Zilele au această frumusețe/ Pe care nu pot să o uit/ În nici un fel, au iarba/ Din vis abia dezmoștinându-se" (*Această frumusețe...*).

INAINTAREA în viziune a lui Miron Kiropol pare a echivala cu o dematerializare, *id est* cu o stare fluidă, evanescentă, aeriană a materiei care se jertfește sieși, căci nu figurează nici neantul nici transcedența, ci doar o concretete ce se leapădă imagistic de sine,

Miron Kiropol: *Metopă*, Ed. Signata, Timișoara, 2001, 128 pag., preț neprecizat.

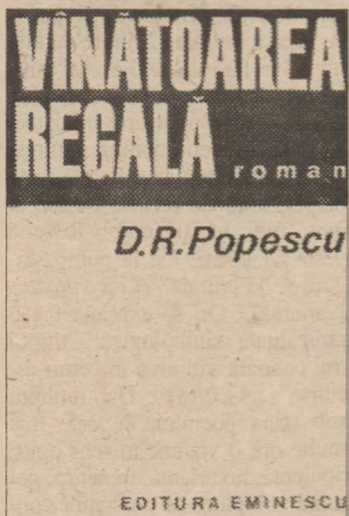
ce se desfoliază cu o diafană intristare: "Alergai peste maci/ Cu brațele întinse către un chip/ Din văzduh/ Care se înfiripa nesfîrșit/ Atingînd cu buze cîntînd fața ta -/ Era amintirea noastră/ Aproape de cîr, mai rămînînd/ Deasupra pămîntului/ Departe de dimineață/ Și ai lăsat miresmele să treacă/ Pe trupul meu ingenunchear" (*ibidem*). Întrucît văzul joacă un rol scăzut, dematerializarea aceasta relativă se adresează cu precădere olfactivului și auzului: "O boare izbucnește din pămîntul sălbatic/ Fire de praf și frunze mi se lipesc de față ca liniștea./ Miinile-mi află mingieri fără să știe/ Pe tei și caiși, la întîmplare pe vișini" (*Mingieri*). Decorporalizarea tranzitează spre o reverie confuz luminiscentă, recurgînd la palpare: "Mă palpezi îndoială vecină./ Pe corpul meu, fugi, tu fără corp!/ Reveria peste ea însăși/ De la potop singură-și da lumină" (*Ciocănițoarea* [variantă]). Ori se exprimă într-o radicalitate simbolică: "trupul imi coboară sau urcă în ceruri ascunse" (*Ascultare*). Dar întîlnim sub pana poetului, de cele mai multe ori, o viziune în sens opus, opulentă, luxuriantă, frenetică, gemînd voluptuos de asociațiile concretului imnic asumat: "Omnipotentă, sînt jucătorul tău/ Și bogăția ta de elogii/ Cu joc de cărți regale./ Îl aleg pe rigă și mă așez/ În cerul fructat unde poemul/ Domnește peste întîrzierea lumii./ Pentru elegie orice carne vine să scîncească./ Mă rog, pentru că tăcerea ta mi-e frate/ Pe care-l am, trunchi de ocean, pe brațe./ Exilat în caliciu/ ingenunchez printre multîmle/ Înnului" (*Către soare* [variantă]). Frate cu Fundoianu, cu Voronca, cu Virgil Gheorghiu, autorul *Metopei* e un împătimit al vieții ușor melancolizate din pricina prea marii sale intensități și din această pricină cochetînd cu imaginile crizei și cu tentațiile austerității, consemnate mai sus. S-ar zice că-n această îmbelșugare solară a sufletului ce se închină, oarecum panteistic, "omnipotenței" naturale, avem fața cea mai caracteristică a poetului trăitor la Chartres, fața sa mediteraneană pe care am glosat-o cu altă ocazie. ■

(urmare din numărul trecut)

Nuvelle antologice

DOUĂ nuvele ample și bine construite (deși scărțind puțin la încheieturi, din cauza imensei încărcături de mitologie antică) ilustrează capacitatea lui D.R. Popescu de a descrie expresiv, insistent și în cele din urmă obsedant suferința omenească: *Dor* și *Anastasia trecea*.

Prima dintre ele are dimensiunile unui mic roman (o sută și ceva de pagini) și reprezintă o transpunere în mediul țărănesc românesc din perioada înființării primelor "gospodării agricole colective" a unei tragice istorii antice: istoria Clitemnestrei care și-a ucis soțul, pe Agamemnon, în complicitate cu amantul ei, Egist, crimă pedepsită ulterior, după lungi și chinuitoare deliberări, de fiul Clitemnestrei și al lui Agamemnon, Oreste.

Autorul a operat, bineînțeles, numeroase modificări, îndepărtându-se într-o oarecare măsură de subiectul mitologic. În același timp, el a lăsat pe un plan secundar problema cooperativizării agriculturii, dezamăgindu-i probabil pe propagandiștii epocii.

Rolul Clitemnestrei îl joacă o țărăncă senzuală, Rina, care, de-a lungul vieții, nemulțumită de rația de plăcere sexuală obți-

nută în cadrul căsniciei, s-a străduit mereu să și-o completeze, cu orice ocazie și în orice condiții. "Agamemnon"-ul ei este un țaran mai în vârstă, paznic al avutului obștesc și adept al unor principii morale severe, din care D.R. Popescu a vrut să facă un martir al cauzei proprietății colective, dar care, din cauza rigidității lui, tinde să ni se înfașeze mai curând ca un ins anost și antipatic (plăcerea lui de a da mâncare la porumbei nu reușește să-l umanizeze, deși aceasta a fost intenția prozatorului). Pe post de Oreste apare fiica paznicului,

Lena, o femeie pură și justitară, asemănătoare în multe privințe cu Vitoria Lipan a lui Mihail Sadoveanu. În sfârșit, Egist este, la D.R. Popescu, un flacău din sat, Milu, efeminat și amoral, tentat să-i folosească pe oameni ca pe niște instrumente pentru a-și procura diverse voluptăți rafinate și iresponsabile. D.R. Popescu îi compune o fișă de cadre nefavorabilă, aducându-i ca principală și, crede el, zdrobitoare acuzație faptul că îi place mereu să rădă, chiar și de necazurile celor din jur, însă poi, cititorii, îl găsim într-o oarecare măsură simpatic, mai ales că ne amintește de "fătăluș" lui Tudor Arghezi.

O noutate în raport cu mitul antic - impusă de perversitatea existenței moderne - este aceea că Rina, ca să-și ascundă legătura cu Milu, regizează un fel de logodnă între acesta și Lena, care, naivă, se îndrăgostește cu

adevărat, din toată inima de duplicitarul ei curtezan. Urmează - inevitabil - uciderea stăpânului casei de către Rina în complicitate cu Milu și treptata "trezire" a Lenei din credulitatea de fiică ascultătoare. Ea dă curs unor bănuieli, unor presimțiri, și apoi se lansează într-o acțiune detectivistică pe cont propriu, ca eroina din *Baltagul*. Sub presiunea intervenției ei ferme și intransigente, Milu - exagerare scriitoricească - se sinucide.

În toată această poveste - nebuloasă stilistic, ca aproape toate narațiunile lui D.R. Popescu - impresionează mai mult decât orice suferința nemăsurată, dusă până la intensitatea unei schingiuri psihice, de care are parte Lena. Ea se gândește necontenit, definitiv îndoliată, la tatăl ei, îl iubeste nebunește și fără noroc pe Milu, iar la un moment dat - lovitură de grație - asistă la împreunarea deșănțată a lui Milu și a Rinei, în grajd. In suportabilul amestec de gelozie și dragoste filială nu putea fi conceput decât de D.R. Popescu, care - se dovedește încă o dată - știe să pună sare într-o rană sufletească.

Cea de-a doua nuvelă antologică, *Duios Anastasia trecea*, este scrisă cu ceva mai multă siguranță și "sună" ca o străveche incantație. Și subiectul ei este luat din mitologia antică - episodul cu Antigona care nu acceptă ca trupul neînsuflit al fratelui ei, Polinice, să rămână neînmormântat, așa cum dăduse poruncă regele Creon. Scriitorul mută "acțiunea" într-un sat din apropierea graniței cu Iugoslavia, în timpul celui de-al doilea război mondial și își imaginează că ocupanții nemți aruncă în piața din centrul așezării cadavrul unui partizan sârb, interzicând localnicilor să îndeplinească vreun rit funerar. Singura care are curaj să încalce interdicția este o tânără țărăncă, Anastasia, însuflețită de sentimentul că partizanul sârb îi este "frate" în sensul umanitar al cuvântului. Ceilați săteni și în mod special bătrânul Costache, tatăl iubitului ei plecat în război, îi dau de înțeles Anastasiei că se expune inutil pedepsei cu moartea. Ea însă nu numai că nu se înfricoșează, dar, cu o energie și cu un curaj ieșite din comun, se străduiește să-i culpabilizeze pe cei din jur pentru lășitatea lor și - ca o furnică tenace, care înaintează mereu, oricâte bețe și pietre i s-ar așeza în cale - își pune în aplicare hotărârea de a-l înmormânta pe necunoscut. Drept urmare, la ordinul nemților, virtualul ei socru o înecă într-un closet.

Revelația tragică pe care o trăiește Anastasia în ceea ce privește lipsa de demnitate a semenilor ei și muțenia statuară cu care își urmează destinul, acceptând un sfârșit grotesc (scriitorul a explicat în mai multe rânduri că, după părerea lui, în secolul

douăzeci, tragicul nu poate apărea decât sub forma grotescului) constituie, din nou, mijloace bine găsite de reprezentare a suferinței omenești.

Nuvela *Leul albastru* - citată des de critici - este mai diluată, deși afișează o tehnică narativă sofisticată, cu alternări de planuri temporale, irizații de fantastic în plină realitate cotidiană, elemente de *non-fiction* etc. Practic, scriitorul povestește cum, stând la biroul lui din redacția revistei *Steaua*, din Cluj, își amintește secvențe din perioada când era elev la un liceu

și de cele câteva kilograme de fasole albă. Dormitoare erau mari, de șaiszeci de paturi. Mi-am pus cufărul de lemn sub pat. Mama mi-a căutat un pat mai într-un colț, cum zisese și taică-meu, ca să nu se lovească toți de mine și să fiu la loc mai ferit de răceală. Eram cam slăbănog. Aveam pistrui mari. Mama m-a lăsat la internat și a plecat în Oltenia, acasă."

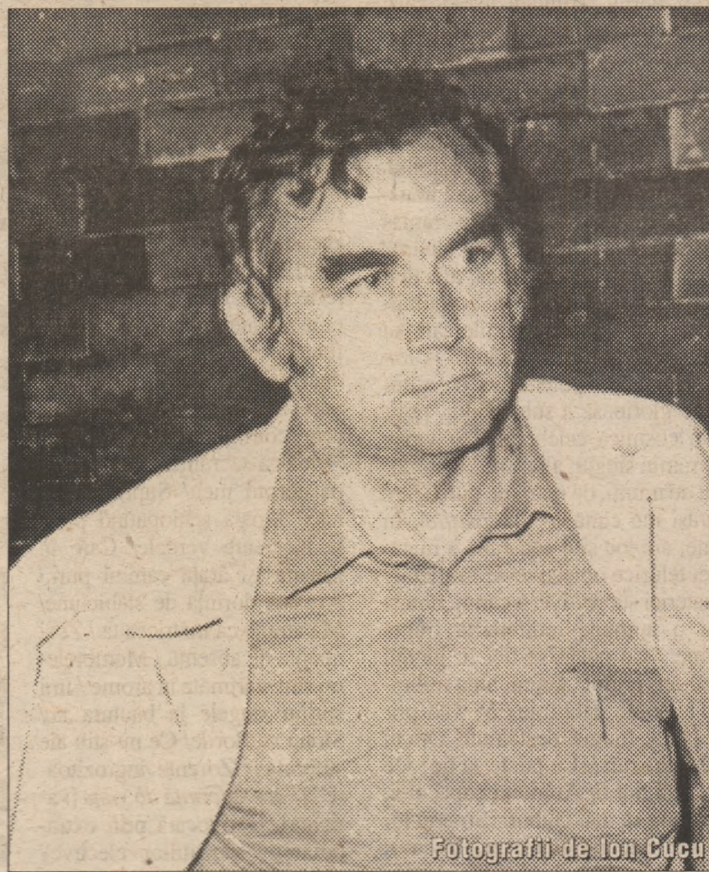
Autorul notează, dezinvolt, tot ce vede și tot ce aude sau tot ce-și amintește despre adolescența lui, cum vor face mai târziu prozatorii din generația '80.

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

D. R. POPESCU

Fotografii de Ion Căcu

din Oradea:

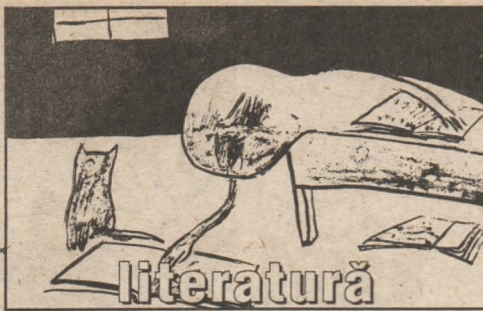
"Stau la biroul meu de la *Steaua*, unde sunt redactor de opt ani, și în prezent am un salariu de 1.275 lei, și privesc fotografiile și mă cam plictisesc. Ida neni mă cheamă la secretariat, la telefon. Mă duc. Mă sună de la Oradea. Ridic receptorul. Un fost coleg de facultate și de liceu mă cheamă la o șezătoare literară la Oradea. [...] Vin în biroul meu și mă gândesc la Oradea. Acolo am făcut clasele secundare. Am fost tot timpul la intern. Îmi aduc aminte de primul chi-piu, de sacul cu cartofi pe care l-am dus la internat în prima zi

În 1965, când a apărut nuvela, această adiere de hiperrealism părea o îndrăzneală. În prezent nu mai înseamnă aproape nimic.

Semnificația literei F

MULȚI comentatori s-au întrebat de unde vine litera F, din care D.R. Popescu a făcut titlul celui mai cunoscut roman al său, iar criticii - titlul întregului ciclu inaugurat de acest roman. Graficianul care a conceput coperta pentru ediția princeps a romanului

F a imaginat o listă de cuvinte cu rezonanță profetică, de fapt, o listă de supoziții în legătură cu semnificația titlului: "...*Fugă. Ființă. Frică. Fotbal. Femeie. Fericire. Fantezie. Foc. Fantastic. Foame. Formă. Ficțiune. Fotbal. Fum. Fenomen. Fatalitate. Fotbal. F...*"

Adevărul este că literei *F* ar trebui să-i atribuim cu totul alt înțeles și anume s-o punem în relație cu numele scriitorului american Faulkner, William Faulkner, care de la mijlocul deceniului șapte și până la mijlocul deceniului opt a exercitat o

inexistent pe hartă - Yoknapatawpha - transformându-se în suveranul unei lumi inventate de el. Într-un anumit sens, toți scriitorii procedează astfel, însă Faulkner a făcut-o explicit. Și, în al doilea rând, curajul de a amesteca planurile relatării, de a povesti aparent fără logică tot felul de întâmplări neobișnuite, cele mai multe de o mare violență, astfel încât din această învâlmășeală, luxuriantă și inextricabilă, ca viața însăși, să se constituie până la urmă imaginea unei lumi primitive, imposibil de înțeles integral, dar și im-

principiu statistic: povestește orice (și în orice ordine) despre lumea sa, convins că până la urmă aglomerarea de oameni și fapte se structurează de la sine sau măcar că se configurează ca un tot. Această atitudine față de scris se transformă într-un fel de *foame de epic*, care îl determină pe scriitor să colecționeze nerăbdător și fără prea mult spirit critic întâmplări năstrușnice auzite sau citite, trăite de el sau pur și simplu inventate. Se ajunge astfel la un regim al bizareriei pe care criticii l-au numit un *modernism baroc*.

smulgă lacrimi de milă, de indignare, de oroare, directorul de școală ne este înfățișat terorizându-l pe morarul Adolf și obligându-l să i-o cedeze pe iubita lui soție, Adolfița, persecutându-l plin de cruzime pe învățătorul Horia Dunărințu, aruncându-l noaptea într-un râu pe propria lui amantă, Lilica, pe al cărei soț, Calagherovici, tot el îl omorâse și așa mai departe. În fiecare împrejurare Moise face uz de o retorică diabolică și de o abilitate de intrigant, prin care își paralizează victimele, ca un șarpe micile păsări. S-ar părea că

colecția sa). Densitatea maximă a materiei epice este atinsă în romanele *F* și *Vânătoare regală*, în celelalte dându-se o mai mare extensie digresiunilor, dar o construcție propriu-zisă nu se poate identifica în nici unul dintre ele.

Acumularea de fapte - unele foarte expresive, altele doar stridente - duce, în cele din urmă, la impresia că *sunt toate la număr* și că, deci, avem îndreptățirea să vorbim de un inventar complet, de o *lume*, chiar dacă nu există nici o ordine (și nici măcar o dezordine intenționată) în prezentarea lor. O lume asemănă-

Cu Al. Paleologu, Eugen Jebeleanu, Mircea Iorgulescu

puternică influență asupra prozei românești, comparabilă cu aceea pe care o va exercita mai târziu Gabriel Garcia Márquez. Marele prozator al sudului american s-a afirmat încă din perioada dintre cele două războaie mondiale, dar valorile reformei literare propuse de el au ajuns în Europa abia în primii ani postbelici, iar la noi - abia în deceniul șapte, când a început, în sfârșit, operația de traducere a cărților lui în limba română, în condițiile unei temporare (și parțiale) ridicări a embargoului asupra culturii din lumea liberă. Scriitorul român cel mai puternic influențat de stilul faulknerian a fost, fără îndoială, D.R. Popescu, care de la un moment *a renunțat pur și simplu la modelul său de la început să scrie ca Faulkner*.

Din fericire, nu este vorba de o imitație sterilă, ci de o descoperire a propriei individualități prin adoptarea cu fervoare a stilului unui autor străin original și lipsit de complexe, care nu s-a sfiit să facă abstracție de gustul publicului și să redacteze mii de pagini de proză dezordonată și energică, amintind de lava încă fierbinte revărsată dintr-un vulcan.

Două caracteristici ale prozei lui Faulkner s-au impus în mod special în conștiința publică și, după ce au provocat stupefacție, au fost imitate. În primul rând, faptul că scriitorul american descrie un ținut imaginar,

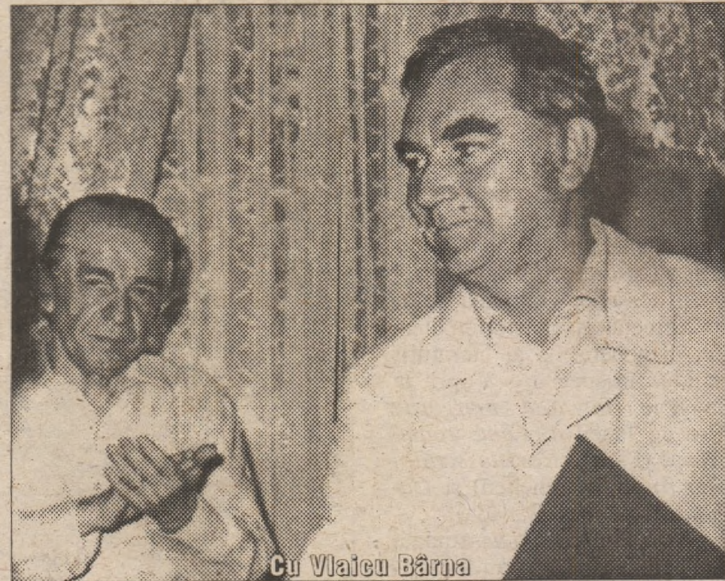
posibil de ignorat. Parcurgând cărțile lui Faulkner - ne explică istoricul literar american Marcus Cunliffe - "cititorul este în situația unui magistrat fără experiență care judecă un proces privind o complicată neînțelegere tribală, în care mărturiile îi sunt depuse la întâmplare, în care unii martori refuză să vorbească și în care el simte, stăjenit, că nici un verdict nu este potrivit, deoarece părțile în cauză au un sistem de scrupule morale diferit de al său." (trad.: Rodica Tiniș).

EXACT aceste două caracteristici le regăsim în literatura lui D.R. Popescu, începând cu romanul *F*. Scriitorul român își invită cititorii într-un sat, Vișoara, vecin cu Pătârlagele, dintr-un raion cu reședința în Câmpuleț care, la rândul lui, face parte dintr-o regiune cu reședința în Turnușeu. Aceste nume de localități aparțin toponimiei românești, iar sistemul de organizare teritorială este acela din deceniul șase. Totuși, zona este în întregime fictivă, astfel încât nu poate fi găsită pe nici o hartă a României. Ea are păduri și râuri proprii, mlaștini și terenuri cultivabile proprii, o populație proprie.

Se mai observă apoi că D.R. Popescu, renunțând la construcția epică relativ ordonată din creația sa anterioară, adoptă acum în elaborarea narațiunii un

Există, abia schițat, și un element de legătură între evenimente și anume ancheta pe care o întreprinde procurorul Tică Dunărințu în legătură cu abuzurile săvârșite în timpul colectivizării agriculturii în satul lui natal, inclusiv în legătură cu moartea propriului tată, Horia Dunărințu (preluare - specific depopesciană - a temei din *Hamlet*). Această anchetă, departe de a duce însă la organizarea materiei epice într-o structură logico-detectivistică, are mai curând rolul de a justifica lipsa de organizare, permițând introducerea în text a tot felul de depoziții, exact ca într-un dosar judecătoresc alcătuit în grabă, ferfăniț și cu unele foi prinse pe dos.

Principiul de bază rămâne, cum am mai observat, *acumularea* unor situații și fapte ieșite din comun, pline de dramatism (și uneori de un umor negru), fiind preferate scenele cu oameni care își chinuiesc semenii. Personajul malefic suprem este directorul de școală Moise, cooptat în timpul colectivizării în grupul care conduce comuna Câmpuleț. Alcătuindu-i cazierul, scriitorul exagerează ca de obicei, în sensul că îi pune în sarcină multe crime odioase, ca unui Râmaru al epocii. Însă, în plan psihologic, portretizarea lui Moise este remarcabilă, răutatea sa amintind de demonismul unor eroi dostoevskieni. Potrivit convingerii lui D.R. Popescu că cititorului trebuie să i se

Cu Vlaicu Bărna

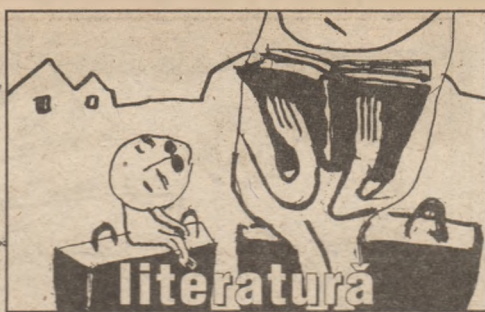
D.R. Popescu se identifică, în astfel de situații, cu un fel de frison, cu Moise; nu ne-am mira dacă într-o bună zi ar mărturisi: *Moise c'est moi*.

S-AR putea alcătui un dicționar al întâmplărilor extraordinare relatate în romanele din ciclul *F*. În primul roman al seriei, un paznic ieșit la pensie, Dimie, stă zile întregi în vârful unui plop, având într-o mână o umbrelă neagră și în cealaltă un telefon, și îi ține la curent pe locuitorii satului cu ce se petrece în raza lui de observație, ca un supraveghetor absolut. În *Vânătoare regală*, un tânăr barbat, Acatrinei, este linșat de un grup de țărani care - luând în serios afirmațiile unei femei cuprinse de un acces de isterie - îl consideră turbat. În *Ploile de dincolo de vreme*, proprietarul unui motor de tăiat lemne, Dolângă, moare despicat de propria lui mașină, ca un buștean. În *O bere pentru calul meu* se face mare vâlvă în jurul unui cal care vorbește asemenea oamenilor. Etc. Numeroase sunt și întâmplările *horror*, de exemplu aceea cu studentul medicinist care, mergând la parastasul lui Horia Dunărințu, ia în mașină două bătrâne necunoscute, prietenoase și volubile, despre care află ulterior că muriseră cu câteva zile înainte de a le lua el în mașină (povestea a circulat cândva ca folclor orășenesc și D.R. Popescu n-a ezitat să o includă în

toare cu aceea panoramată în celebrul film documentar *Mondo cane*, o lume prin care D.R. Popescu ne face cunoscută propria lui versiune despre mult frecventatul - de către prozatorii epocii Ceaușescu - deceniu șase. În această versiune se amestecă, de obicei ca niște impurități, diverse elemente din biografia prozatorului: amintiri din Facultatea de Medicină, observații asupra fotbalului ca fenomen social, reprezentări neclare ale vieții rustice rămase în memorie din copilărie și rectificate apoi prin lecturi. Se mai amestecă viziuni onirice, subiecte mitologice, parafrazări ale unor opere literare celebre ca și o tendință mai generală de a relativiza orice linie de dezvoltare a acțiunii, așa cum se întâmplă pe tabla de șah, când jucătorii nu joacă, ci analizează, luând în considerare toate continuările posibile ale unei mutări.

În nuvele, personaje malefice sunt de obicei "nemții", în conformitate cu exigențele propagandei comuniste din timpul lui Dej. În romanele din ciclul *F*, personaje malefice sunt de obicei activiștii din deceniul șase, în conformitate cu exigențele propagandei comuniste din timpul lui Ceaușescu. În această privință, D.R. Popescu nu este deloc original...

(fragment dintr-un studiu mai amplu)

NAINTE de a fi titlu de carte, *Sfârșit de exil* este titlul uneia din cele douăsprezece proze de mică dimensiune ale maturității de scriitor a lui Vintilă Horia. Le concepușe în primii zece ani de la înstrăinarea forțată de țară, cu experiența acelor trăiri. Le-a scris pentru cititorul revistelor diasporei românești și le-a răspândit în atâtea colțuri ale lumii prin câte a trecut sau a zăbovit. "Pe atâtea răscuri de meridiane și paralele", cum își chibzuiește distanțele pribegiei în funcție de terminologia consacrată de geografie, în *Postfața la un deceniu personal*.

La unitatea volumului *Sfârșit de exil. Nuvele*, au contribuit Nicolae Florescu și Mihaela Constantinescu-Podocea, echipă de mult afirmată în direcția activității lor susținute, atât de detectare în publicațiile de peste hotare a literaturii românilor din exil, cât și de recuperare benefică a acesteia. Opțiunea celor doi cercetători ai istoriei literare, în general, și ai literaturii exilului, în special, s-a oprit la revistele *Înșiră-te mărgărite* (Rio de Janeiro), *Ființa românească* (Paris), *Revista scriitorilor români* (München) și *Cuvîntul românesc* (Canada).

Nota asupra ediției, semnată de Mihaela Constantinescu-Podocea, informează atât asupra locului unde au fost publicate dintr-un început nuvelele, adică revistele mai sus numite, cât și asupra timpului scrierii lor: în jurul anului 1950. *Nota* aliniază informațiilor de localizare și date și pe aceea a caracterului viu al creativității lui Vintilă Horia. Restituind "aproape în totalitate nuvelistica de exil", volumul se transformă datorită numărului și calității, în argument, cu atât mai mult cu cât scrisul este raportat activității didactice, oratorice și organizatorice a aceluiași timp.

Cuvîntul înainte al ediției vine cu un surplus de elemente de date și de informare. Dintre ele, apelul neabătut la limba română, autenticitatea exprimării universului interior și exterior al nuvelilor, cât și dinamica simțirii în poezie stînd sub semnul expresivității fundamentale a limbii "de acasă". Acea "necesitate vitală" care este pusă în valoare de Nicolae Florescu în comentariul său. Există aici punți aruncate către "inceputurile narative" ale scriitorului pentru o mai bună orientare a noastră în structurarea unui planuit volum, constituit din nuvelele publicate în țară, în paginile *Gândirii*, ale *Universului literar* și ale propriei reviste *Meșterul Manole*. Volum intitulat după altă nuvelă de atunci, *Ucigașul Teofil*, în ideea publicării lui într-o editură din Argentina, *Cartea pribegiei* a editorului inimos, Grigore Ma-

Cronica edițiilor

Sfârșit de exil

noilescu. Certitudinea asupra acestor date permite lui Nicolae Florescu subliniatul spirit critic față de selecția operată de Mircea Popa pentru sumarul antologiei *Moartea morții mele* (Editura Dacia, 1999). Studiu al mecanismului, social-politic care a generat atîta deznădejde omului Vintilă Horia și atîta stare sufletească pentru poezia exilului, *Cuvîntul înainte* vine să completeze cu demonstrații abrupte, cînd este vorba de critică îndreptățită, și cu plăcerea restabilirii adevărului, cînd este cazul, capitolul *Vintilă Horia sau sensurile "resemnării" active*, în trei părți: *Biruînța prin suferință*; *Replămădirea contemplativă a lumii*; *Un prag al trecerii din volumul de "reevaluări critice ale exilului" Întoarcerea proscrisilor* (1998).

Înainte însă de a mă opri la poezia sufletelor, la cugetările asupra păcatului și asupra ispășirii lui, la semnificația amintirilor și, implicit, la semnificația "rădăcinilor", pe fundal moral-istoric și de poezie, consider binevenite cîteva date despre epica propriu-zisă a vieții lui Vintilă Horia. Sînt informații rezultate din conspectarea rezumativă a amplului "*curriculum vitae*", întocmit chiar de Vintilă Horia și publicat în întregime în numărul pe martie 1991, al *Jurnalului literar*, cu titlul *Intelctuali români în exil*.

A parcurge acest document înseamnă a străbate geografia exilului lui Vintilă Horia. Existența sa nu a stat doar sub semnul cărților, cum ne-ar îndemna să credem școlile frecventate și titlurile obținute: Dreptul la București, Literele și Filosofia la Universitățile de la București, Perugia și Viena, cât și catedrele de unde se manifesta pe plan didactic, de la Buenos Aires în

America de Sud, în Europa, Madrid, Paris, în alte centre universitare din Spania, Italia, din nou America de Sud, Santiago (Chile). Viața i-a fost pusă adesea sub semnul marilor pericole. După ce a plecat din țară ca atașat de presă și atașat cultural la Roma și Viena (1940-1944), cade prizonier și este ținut în lagăre germane pînă în 1945, cînd este eliberat de armatele engleze. Întîmplările războiului, ascensiunea și extinderea comunismului îi motivează hotărîrea de a alege exilul. Se deprinde pe încetul cu surpările interioare și cu semnificația drumurilor de durată, care au însemnat retragerea de pe scena intelectualității românești și impunerea în mediile intelectuale europene și americane. Autor de proză și poezie, romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* i-a adus în 1960 celebritatea. Trăiește o nemărginită risipire vitală, răspunzînd numeroaselor solicitări pe plan mondial, pe care le satisface în ritmul omului organizat, care și-a însușit de foarte tîrziu rigoarea și disciplina muncii. Peste toate își pune amprenta preocupărilor sale de literat, estetician, gînditor, moralist. Toate cuprind date revelatoare pentru viața interioară a scriitorului, pentru ideile și metoda sa de muncă.

Că Vintilă Horia și-a transpus pe plan artistic experiența

vieții, în aceste proze scurte, o dovedesc amănuntele care nu au mai cunoscut convenția transfigurărilor estetice, mai ales în *Recviem în trei pentru un oraș dispărut* și *Cronica unui tur și a umbrei*. Altfel, timpul acțiunii rămîne nedefinit, plutire între vis și imaginație, iar cînd este vorba de realitate, ea apare văzută din multiple unghiuri. Este o realitate sub efectul spaimelor și al speranței. Poate cea mai teribilă spaimă este suspiciunea, neîncrederea, dacă femeia iubită nu este decît "o agentă" pusă pe urmele bărbatului, dumirit de ceea ce trăiește într-o comunitate, metaforic descrisă de Vintilă Horia ca un șarpe într-o apăsătoare înaintare ținută printre prejudecăți, suprimări, bănueli (*Claviceps purpurea*). Speranța vine de la familie (*Sfârșit de exil*) de la credința în Dumnezeu și de la încă posibilă "răspundere față de prezent" (*Ultimul Popescu*). O realitate sub efectul "dorului". Este exemplul românului îmbătrînit dincolo de Ocean (*Te-lefonul*), care merge duminicile la biserică românească, stă la priveghi lingă un mort, ca în România, cu gîinile tot românește vorbește. Viața "de acasă" înfloarește o dată cu numirea cîtorva personalități, în vreme ce orașul distrus de comuniști, continuă să rămînă viu, fiindcă "De fapt l-am furat și l-am dus cu mine peste mări și țări, l-am făcut foaie de carte" (*Recviem în trei pentru un oraș dispărut*). O abordare a realității din interior, o lume văzută "cu ochiul dinăuntru" (*Nu pe dinauntru*) și mai toate textele în care, aproape că nu mai interesează faptele narativii, pentru că important este ce se adună ca sentimente și unde se oprește palpabilul ca să fie preluat de vis, într-o notă romantică și inițiată.

Ideile iradiază toate din condiția exilului. Navalirile, invaziile, cotropirea distrug civilizațiile. Valorile etice sînt deasupra valorilor estetice și cele religioase deasupra celor etice. Totuși, pietatea este lucidă. Fără tremolo sentimental, Vintilă Horia prefăce o zbatere interioară în larg spațiu de gîndire.

Marea, cerul, feeria solară a toamnei, pătura, sînt tot atîtea elemente care permit fuziunea dintre vizual, auditiv, muzical, tactil, texte sprijinite pe simboluri, metafore, parabole, evenimentele purtînd aură de mister. Vraja personalității stilului este o realitate a prozelor scurte ale lui Vintilă Horia. Important este că ideile nu riscă să se dizolve în fabuloasa originalitate a imaginilor. Iar vocația rezistenței prin întoarcere la "rădăcini" face parte din dreapta judecată a valorilor promovate de feeria frenetică a acestui volum.

Cornelia Ștefănescu

nr. 15 • 17 - 23 aprilie 2002

Vintilă Horia: *Sfârșit de exil. Nuvele*. Ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea. Cuvînt înainte de Nicolae Florescu. Editura "Jurnalul literar", București, 2001.

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

“În popor”

N U MI se pare tocmai banală frecvența cu care termenul *popor* circula și astăzi, în discursul public românesc, cu sensurile și conotațiile sale destul de diferite și de ambigue. Emfaza națională, clișeul politic și eticheta etnografică sau sociologică, în formele lor uneori incredibil de luate în serios, coexistă cu echivalentele parodice. Într-o bună parte a jurnalisticii de azi răsună încă ecoul discursului pașoptist (“Popolul român voiește o patrie tare...”); simultan, un registru distinct, mai rece și birocratic, pare să continue o fază anume a limbajului politic populist – cea a regimului comunist (“lupta poporului”; “cu poporul și pentru popor”; “cel mai iubit fiu al poporului”). Persistă, în fine, uzul sociologic și etnografic, oscilând între afectiv-apreciativ și vag peiorativ, de pe la sfârșitul secolului al XIX-lea: al viziunii poporaniste, sămănătoriste (“scene din popor”), sau al adversarilor ei. În linii mari, uzurile actuale corespund accepțiilor *popor* – “neam”, “națiune”; “clasele de jos”; “tărâname” – adesea oscilând imperceptibil între ele.

Politic și global termenul *popor* e adesea marcat emfatic de determinări (“*acest popor*”, “*popor român*”); “este necesară mobilizarea energiilor puternice, curate și autentice de care dispune *acest popor*” (UFD, “Apel către români”, 2000); “sărăcit, mintit, batjocorit și sfidat de o liotă de pseudopoliticieni cu aere de primadonă, *acest popor*...” (Adevărul economic, 380, 1999); “actuala coaliție nu a reușit decât să batjocorească sistematic *această țară și acest popor*” (Adevărul economic, 417, 2000); “este nevoie ca opoziția să convingă *acest popor amărît* de necesitatea alternativei” (România liberă = RL 1270, 1994, 1).

Clișeele politice sînt reluate parodic (“greu încercatul popor român” – cotidianul.ro) – deși circula mai departe și în forme serioase, în discursul indignat și agramat (scrisoare de la un cititor: “Vă rog frumos să-mi scrieți de ce I. și V. a vîndut FLOTA și poporul nu ia nici o acțiune împotriva lor?” – Evenimentul zilei 352, 1993, 2) sau în cel patetic: “Ziar dedicat poporului român” (subtitlul Jurnalului Național). Folosirea ironică e de obicei semnalată de contrastul cu situația sau cu contextul lingvistic, ori de recurența clișeelelor. În orice caz, există îmbinări destul de specializate pentru uzul ironic; una dintre acestea este *tot poporul*: “de teama tilhăriilor ce pot avea loc cînd *tot poporul stă cu ochii în soare*” (Cotidianul, 2428, 1999, 9); “în apărarea țărișoarei noastre invadate de inamic, urma să sară *tot poporul* apt și cît de cît instruit” (Academia Cațavencu = AC 1996); mai ales cînd se suprapune peste o replică ambiguă, parafrazată: “Din ciclul «Să dăm Constituție *la tot poporul*»” (AC 20, 1999, 13); “MTV pare că s-a cam plictisit să dea doar clipuri *la tot poporul*” (pcmagazine.ro). Nu e nici un dubiu asupra intenției umoristice a formulei *a da bine la popor* – combinare a termenului politic-patetic cu o construcție verbală familiar-argotică: “să-i scrie majestății sale să se delimiteze și excelența sa, că *da bine la popor*” (AC 49, 1997, 8); “*dădea mai bine la popor*” că Președintele rade și el la unșpe dimineată, ca tot omu’, o votculiță” (AC 32, 1997, 8); “deh!, «*da bine la popor*» sarmau din furculița demnitarului” (Cotidianul, ianuarie 2002); “*Dă bine la popor* să vorbești de refacerea României Mari?” (Viața liberă, arhivă 2001).

Neutră în intenție, invocarea *poporului* pentru desemnarea limbajului popular-familiar, prin formula “*cum se spune în popor*”, are un ciudat aer desuet: în ea pare a supraviețui ceva din frazeologia poporanistă. Expresia se poate referi la obiceiuri și tradiții, dar și strict la limbaj; însă fără o riguroasă apreciere a “popularului”, cuprinzînd proverbe, locuțiuni tradiționale, dar și formule familiare mai moderne: “n-au ce pune pe masă, *cum se spune în popor*, n-au după ce bea apă” (Dimineța 87, 1998); “Cînd țara arde, baba se piaptănă, *se spune în popor* și parlamentarii români nu dezmint înțelepciunea milenară” (Cotidianul 2000); “BANCOREX s-a dovedit a fi o vacă bună de muls, *cum se spune în popor*” (RL 2776, 1999, 7); “pașii amintiți – pozitivi în esența lor – se dovedesc a fi, *cum se spune în popor*, o frecție la un picior de lemn” (Curierul național 3090, 2001). ■

UMINĂ în august. 1960. Tehnica romanului. Povestirea unui personaj care a auzit

întâmplările sau care a participat la ele. Povestire completă, cu deznodământ. Apoi prezentarea acestor fapte obiective direct de narator. Succesiunea evenimentelor fiind inversată uneori, privită de undeva din viitor spre trecut, ori din prezent spre trecut, într-o incoerență aparentă...

De unde impresia de neconstruit, de libertate ce te dezorientează; deși intriga se supune unui plan riguros, superior, intuitiv.

Timpul și spațiul se contopesc, se confundă, - de cele mai multe ori, eroii *nu disting*, nu separă lucrurile, percepînd lumea într-o nediferențiere de început de lume...

O plasticitate extraordinară. Ideile, noțiunile sunt expuse prin comparații surprinzătoare. După fiecare mișcare sau gest, urmează, ca un tic: “Ai fi zis că...” “ca și cum”... într-o permanentă sforțare de a spațializa expresia ori gândul. Și toți eroii cărții se deplasează dintr-un loc în altul ca la comanda unui Jucător suprem care îi trage de

sfori, conducându-i ca pe niște marionete.

O fatalitate implacabilă. Cristmas, eroul negru, principal, săvârșește omorul pus în mișcare de resortul ascuns al fatalității. Ceva inexorabil. O reînviere a clasicei *Moiră* din tragedia greacă însă cu un patos sectar, puritan...

Oamenii epuizează răul cu fervoare... Iar răul este *mlaștina sexualității*... acea tenebroasă și

tate astrală; apoi, pe șosea, fasciculul brusc de lumină care îl proiectează *alb* ca un negativ pe fundalul negru al nopții... Moment plin de triumf, de o deșartă descătușare sau eliberare din *țarcul indemonstrabil al fatalității*, deoarece și descătușarea aceasta nu vine decât ca o nouă verigă a lanțului causal ce-l duce spre deznodământ.

Cristmas este un arhanghel negru. Clipa cînd îl izbește pe

pastor cu mînerul pistolului în mîna încătușată de cealaltă... cînd ridică pistolul și o rază a crepusculului de armă se răsfrînge în fierul armei și în cătușe, ca un paloș de foc... Un Crist negru, păgân, instinctual, blasfemator, invers decât Cristul albilor, numai iubire de aproapele. Un Crist sălbatic ce săvârșește răul cu voluptate... *cu ceva inexprimabil, ținînd de indiferența zeilor*. Și

moartea este un triumf. Însă unul, tot negru, și care desfide morala creștină. Un triumf illogic, pentru că totul se petrece în sfera întunecată a patimii și instinctului. Raportat la logica normală, ideea s-ar exprima astfel: triumf decurgînd dintr-o consecvență dementă. Triumf ce îl face pe erou să vomite... față de această “oroare și spurcăciune” – carnea, condiția degradantă a cărnii...

Totul se sfîrșește într-o apoteoză, neagră și ea, monstruoasă, cu reflexul teribil al unui incendiu rece. Citez:

“Sîngele negru parea a țâșni din trupul său palid, cum țâșnesc scînteile dintr-o fuzeie urcînd la cer, și, din această neagră explozie, omul păru să se înalțe plutind în memoria lor... Oricare ar fi locurile de unde ei vor contempla dezastrele vechi și speranțele noi... ei nu vor uita niciodată aceasta... Iar el va rămîne în vecii vecilor, acolo, visător, liniștit, constant, fără a pîli niciodată, fără a mai amîna pe cineva, ci rămînînd mereu senin, mereu triumfător...”

Și iarăși, în oraș, ușor domolit de paravanul zidurilor, urlatul sirenei urcă într-un crescendo de neînchipuit, pierzîndu-se dincolo de limitele de unde mai putea fi încă auzit...”

APITANUL G. mișcat ca o marionetă de către Judecătorul suprem intră de-a dreptul în bucătărie și, înainte chiar de a-l vedea, trage, fără să știe că este acolo Cristmas, trage și-l omoară precis, executînd orbește planul riguros al fatalității... ■

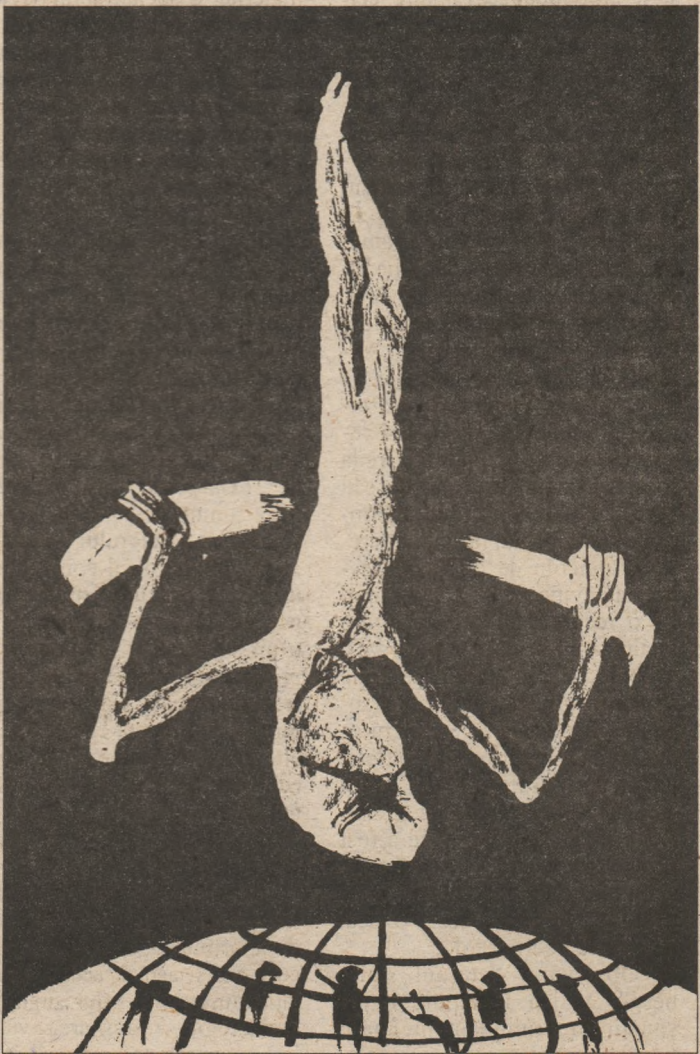
prepeleac

de Constantin Toiu

Din nou, Faulkner

umidă noapte a Femeii primordiale, de care Cristmas fuge cu oroare, după ce, tot cu oroare și cu ură, s-a apropiat de ea și a cunoscut-o, ca femeie... Secretul mîntuirii ar fi repudiarea actului sexual și refugiarea în sfera androginului pur... Halucinantă goană a lui Cristmas, după omor, noaptea, gol, sub cerul înstelat, - *sălbatica nudi-*

Actualitatea dramaturgiei lui I. Valjan

COMEDIILE lui I. Valjan și-au câștigat încă din timpul vieții scriitorului un loc important în peisajul dramaturgiei românești din prima jumătate a sec. al XX-lea, alături de cele semnate de Al. Kirițescu, G. Ciprian, T. Mușatescu sau M. Sebastian. Chiar dacă nu foarte amplă - I. Valjan și-a împărțit existența între avocatură, politică și teatru -, creația dramatică a autorului *Generației de sacrificiu* se impune prin coerența vizuală, prin simplitatea compoziției, prin unitate stilistică. O asemenea creație nu vădește nimic din indeletnicirile artistice ocazionale ce însoțesc uneori o activitate profesională "serioasă", onorabilă și profitabilă. Preocuparea lui Valjan pentru teatru a fost totală - ca spectator, ca publicist interesat de fenomenul teatral din perioada interbelică și, cel mai important, ca autor dramatic; nimic, așadar, din această activitate de dramaturg nu are caracter de "violon d'Ingres".

Formula dramatică predilectă a lui Valjan a fost comedia într-un act, semn al unei indeniabile stăpâniri a meșteșugului, ceea ce cheamă în minte numele unui maestru al genului scurt și, deopotrivă, al comediei: Caragiale. Se poate spune că toți dramaturgii care au ilustrat genul comic se trag din Caragiale, iar Valjan nu face, într-o privință, nici el excepție: dramaturgul își întemeiază arta pe darul înăscut și bine antrenat al observației și își ia distanță față de personajele pe care le creează. Chiar această filiație avea să o conteste Tudor Arghezi, într-un *Medalion Valjan*, publicat în "Vremea" (1936), cu nedrepte caracterizări la adresa maestrului, coborât pentru a scoate în evidență subtilitatea artei presupusului discipol: "N-aș putea să identific, însă, preferința din care domnul Valjan se socotește într-un interviu ucenicul lui Caragiale. Am avut plăcerea, de care nu se pot bucura mulți din generațiile mele, să-l cunosc și pe acest meșter de la om la om. Diferență de nivel și de capacitate. Caragiale este, pe lângă Valjan, un primitiv care zugrăvea pe o singură dimensiune și opac, așezând uneori amândoi ochii pe aceeași latură a obrazului și distribuind culoarea nedegradată. Valjan e transparent: toate materialele lui sunt translucide și sintetice: o viață cuprinsă ca un fum mobil în cristallul fiecărui lucru, o însuflețire de lumini și de arome urzesc văzduhul familiar al acestui artist."

Întrebat de Dan Petrasincu - într-un interviu apărut în "Rampa" (1936) - dacă vede teatrul ca pe un instrument social sau ca pe o formă de "artă pură", Valjan răspunde: "Autorul poate să-și orienteze viziunea pe toate planurile vieții. Nu sunt pentru teatrul *à thèse*, nici pentru teatrul cu caracter politic-social. Nu importă subiectul sau preferința unui anumit mediu." Dramaturgul este liber să-și ia bunul său (subiectele, personajele) de unde le găsește, iar locul unde le găsește este viața însăși pe care o observă și asupra căreia reflectează cu seriozitate. Această seriozitate îl desparte întrucâtva pe Valjan de maestrul său, pentru că induce un alt tip de atitudine și de reflecție artistică. Caragiale este, în ciuda caracterului de două ori datat al comediei sale (o dată prin raportare la contemporani, apoi prin raportare la o sumă de virtuți și defecte ale românilor din totdeauna), mai aproape de un comic pur, în măsura în care comicul de intenție este copleșit de comicul de caracter, de situație sau de limbaj.

La Valjan găsim în miezul unei situații comice o problemă, chiar o dilemă de ordin moral, căreia dramaturgul alege să-i dea în cele din urmă o rezolvare în cheie comică. Văna de moralist a lui Valjan este foarte puternică și îl individualizează între ceilalți comedioграфи ai epocii. Atât interesul pentru natura umană, cât și calitatea de moralist fac din Valjan un dramaturg care împărtășește o estetică clasică, marcată însă de puternice accente realiste. De altfel, recursul la tipologie, la caractere și situații universale valabile dramaturgic îl vede drept o condiție indiscutabilă a teatrului adevărat, care să reziste timpului și să treacă de fruntariile unei țări: "Autorul (creatorul) nu trebuie să întrebuițeze exclusiv - mărturisirea dramaturgul în același interviu - culoarea pentru a reda specificul românesc. Scena sau personajul, căpătând o puternică culoare locală, nu mai interesează dincolo de graniță. Creațiunea devine regională. Străinul nu o recunoaște, pentru că n-a întâlnit-o, n-a văzut-o niciodată. Trebuie, deci, prinsă puternic structura fundamentală a personajului, cu ceea ce are etern omenesc, iar coloritul întrebuițat numai în măsura în care "omul de aici" se deosebește de alt om. Dacă însă "omul" în sine a fost prins în proiect, el este înțeles și dincolo de graniță, deși îl înfățișăm în alte haine decât acelea, pe care le poartă acolo."

Observând "eternul omenesc", Valjan închipuie totuși situații care trimit la împrejurări, tipuri umane, reacții și menta-

lități care îi erau prea bine cunoscute. Ultima antologie din dramaturgia sa (apărută în 1998, la Editura Vremea, sub îngrijirea Despinei Vasilescu-Valjan, cu prefața lui Valeriu Răpeanu), cuprinde, în afară de comedia de debut *Ce știe satul* (1912), alte două comedii într-un act (*Nodul gordian* și *O inspecție*), alături de cea mai cunoscută piesă a sa *Generația de sacrificiu*, și *Norocul*, o comedie specială, datând din 1945. Toate piesele, admirabile prin eficiența și concentrarea construcției dramatice, pun în valoare o aceeași idee: oamenii sunt jucării ale altor oameni (*Ce știe satul*, *Generația de sacrificiu*), ale propriilor scăderi morale (*Nodul gordian*, *O inspecție*), ale destinului și întâmplării (*Norocul*). Personajele alunecă pe suprafața evenimentelor ale căror resorturi le scapă; finalul comediei rezolvă conflictul latent între ce cred personajele că sunt/simt/gândesc ceilalți și ce sunt/simt/gândesc aceștia în realitate, printr-un fel de suspendare doar aparent comică, în fond amară, a puterii lor de judecată.

Ce știe satul este o desfășurare de manevre a doi soți aflați în prag de divorț, ale căror scopuri/mobiluri sunt divergente: soția nu vrea de fapt să divorțeze, pentru că și-ar pierde statutul material și social, soțul vrea să divorțeze doar cu certitudinea infidelității soției sale. Mai abil, soțul dobândește - prin destăinuirea imprudentă a soției - dova de care avea nevoie. În *Nodul gordian*, un comisar trișează cu propria conștiință, la sugestia frivolei lui iubite, și inscensează comedia corectitudinii ultragiate, urmând să declare la Prefectură numai jumătate din suma cu care fusese mituit, pentru că manevra să nu fie demascată, comerciantul necinstit care îl mituise este eliberat, iar reclaman-tul acestuia, trimis după gratii, cu sugestia eliberării "pe cauțiune". *O inspecție*, piesă a cărei intrigă amintește - după propria semnalare a autorului - de *Revizorul* lui Gogol, îl confruntă pe un inspector administrativ, venit pe nepusă masă în inspecție într-un sat uitat de Dumnezeu, cu pretorul și tovarășii lui de chefuri și incompetență. Găunoșenia pretorului, suficiența care îl face să citească în atitudinea și cuvintele echivoce ale inspectorului semnele bunăvoinței, îl conduc la un deznodământ catastrofal pentru el; sancționarea.

Titlul comediei *Generația de sacrificiu* avea în perioada de după primul război mondial, așa cum are și astăzi, aceeași conotație dureroasă; titlul sugerează demagogia, răsturnarea valorilor, de vreme ce profitorii se de-

clară cei sacrificați, de vreme ce oamenii cinstiți, ca tânărul profesor de geografie șomer, sunt nevoiți să recurgă la subterfugul deghizamentului și să se umilească slujind unor parveniți du-bioși al căror unic zeu este banul. Trista actualitate a comediei vizează și condiția intelectualului, prea puțin prețuit în societatea românească de atunci ca și în cea de acum. Eroul lui Valjan este nevoit, pentru a supraviețui, să se angajeze *garçon* în casa unui industriaș ȧeros, tinerii profesori de astăzi se angajează din aceeași pricină chelneri pe vasele de croazieră din Caraibe: ficțiunea de atunci se prelungește în realitatea de acum.

CU *NOROCUL*, Valjan încearcă o formulă dramatică diferită; alegoria pune pe cel mai limpede în evidență privirea îngândurată cu care dramaturgul scrutează condiția umană; omul este o ființă ale cărei tropisme sunt dictate de semnele exterioare ale puterii și banului. În fața acestor zei, prevederea, chiar instinctul de conservare adoră, iar omul se transformă într-o jucărie a unui destin absurd pe care nu-l mai poate controla. Personajul central, Doctorul, urmărit de ghinion și victimă a familiei sale, întâlnește Norocul care îl va urca pe culmile puterii și ale bogăției atât timp cât va fi alături

de el, dar care, părăsindu-l, îl va readuce la condiția inițială. Totul se petrece fără ca personajul central să înțeleagă prea bine ce i se întâmplă și să tragă din asta convenite învățăminte.

E. Lovinescu vorbea despre Valjan ca despre "cel mai fin umorist al nostru". În litera ei, observația este elogioasă și exactă; în fond, se strecoară în această apreciere o notă minimalizatoare. Dacă în atitudinea lui Valjan nu există vehemență, nici sarcasm manifest, există în schimb o seriozitate a observației morale a celui care judecă fără să condamne, care înțelege și se mulțumește să arate. Pentru toate acestea și pentru multe altele încă, dramaturgia lui Valjan este astăzi mai actuală ca oricând.

Gabriela Duda

Pavele, Pavele!

Foto: Ion Cucu

ÎN *BLOCADA* există un pasaj în care un staroste de pescari povestește vechi întâmplări unor mai tineri vâslași căci, precum scrie acolo, oamenii mari pun mare preț pe prietenie, a celor de față, a celor din depărtări: fiindcă numai prietenia ține piept stihilor, potrivnicilor întâmplări ale celor cu destin primejdios acceptat. Fericiți, tot astfel, cei ce, de pe țărmuri, concep prietenia ca pe tot atâtea borne ale existenței, înfruntând ispitele neantului, capcanele cotidianului, suma de obstacole ce par de netrecut în asprimea anotimpurilor vieții: ei își salvează personalitatea și, cu ea odată, destinul în creație.

Aceștia erau termenii înalți în care pregăteam o scrisoare lui Pavel Chihai, la împlinirea de către el a biblicei vârste de optzeci de ani. Scrisoare, ca răspuns la aceea pe care mi-o adresase când, cu cinci ani în urmă, tocmai îplineam șaptezeci de ani. Într-o asemenea corespondență, de un tip cu totul special, ce se poartă în zona opusă obișnuirilor epistole punând lumea la cale, adânci sunt pașii în acel "hotar de nisip" care este însăși viața, în metafora lui Pavel Chihai. I se spune într-o astfel de misivă destinatarului cine este el în ochii și inima unui prieten, ale unei societăți, unei epoci, ce reprezintă el pentru o cultură, motivele prețuirii, ca ecou al izbânzilor sale în sfera acelor preocupări în care excelează.

Când nu m-aș simți în stare a duce la capăt o asemenea cuprindere în care răceala cronicarului se topește la focul emoției, atunci i-aș expedia unul din acele mici plicuri de culoarea lavandei, ce se foloseau cândva și nu se mai văd astăzi, unde pe un petec de hârtie se scria, cu mari și spațiate litere, mesajul unei singure fraze. Însă cum asta pretinde un a-nume talent, îți voi scrie, dragă Pavele, mai întâi de ce cred în intervenția Providenței, cu propriile-mi probe, între care se înscrie și aceea a legăturilor pe care mi le-a pus la îndemână, o dată cu locul și familia în care m-am născut și alcătuit. Cei pe care i-am simțit alături în lungii ani ai petrecerii pe acest albastru glob astral, cei de a căror prezență mă bucur mai departe.

Ne-am cunoscut cu șase decenii în urmă în casa lui Vladimir Streinu, în acel memorabil trio Stelaru-Chihai-Tonegaru, căruia, din prima clipă, i-am intuit forța și calitatea, admirându-i concomitent fronda și ascetica trudă întru artă, aceasta de felul pustnicilor deșertului - mai târziu am înțeles miezul pasiunii cu care te-ai aplecat asupra monahilor isihăști, când plecai pe urmele lor în montanele grote buzoiene. Și care a fost și punctul de plecare, de naștere a Asociației "Mihai Eminescu", menită a opune oarbea uri a comunismului de oriunde ar fi, solidaritatea intelectualilor, întăriți de mâna bisericii - tragică, pe cât de nobilă tentativă de implicare în istorie care l-a costat viața pe Constant Tonegaru, iar lui Vladimir Streinu, ție, v-a adus ani de excludere socială, sub amenințare și cu scadența indigenței, a acelei mizerii cu decență ascunsă, pe cât de împovăraătoare.

Singur în multime, sociabil în singurătate - acesta este chiar portretul artistului la tinerețe, atât de expansiv în ceasurile lui de comunicare, atât de inclinat la orice încercare de luare în posesiune. Mi te amintesc, în acei puțini ani dintre terminarea războiului și intrarea în pata

comunismului, între boema irepresibilă a lui Dimitrie Stelaru și goliardeștiile inițiative ale lui Constant Tonegaru, în ghirlanda de tinere fete în floare sau de mai împlinite muze cu zestrea vieții constituită. Erai tânăr laureat al celui mai râvnit/prestigios premiu literar al țării - cel al Fundațiilor Regale - publicaseși *La farmecul nopții*, o piesă tinzând a introduce noi dimensiuni în dramaturgia națională, publicaseși, de asemenea, romanul *Blocada*, dovedind capacitatea noii generații, pe care o reprezentai, de a duce mai departe locomotiva strălucitei pleiade dintre cele două războaie.

UMEA părea că va fi atunci a noastră, proiectele ne erau pe măsură, plănuiai o trilogie simfonică dedicată acelor steppe dobrogene în al căror mediu vântos și arid deschiseși ochii asupra lumii. *Blocada* ar fi fost atunci episodul Tomisului ingenușiat de războiul ce-l asediase, *Toragai* epopeea unui cavalier al stepelor din trecutul legendar, *Ovidiu la Tomis* plonjarea în trecutul antic, ce cu atâta ușurință ieșea la iveală la Constanța, în buza gorganelor, de cum afundai lopata în pământ!

Dacă mă gândesc la Hemcea, din *Blocada*, năzuind să ajungă căpitan de navă și sfârșind cambuzier, la eroul războinic Toragai, pândit de moarte napraznică, la Ovidiu în exil, trag concluzia că trilogia te avea de erou în trei ipostaze esențiale. Cu puterea ta fabuloasă de muncă, le-ai fi realizat. Cât te-ar fi mulțumit, este o altă problemă. Deoarece adevărata osândă a artistului este de a nu fi niciodată împăcat cu propria-i operă.

Parcele, însă, hotărâseră altfel. Scriai, în "Cuvânt înainte" la cel de-al patrulea tom din *Arta medievală*: "Părăsind cu ani în urmă și cu regret literatura, am încercat ca, într-un firesc proces de com-

penzație, să destăinuim, dincolo de realizările științifice și de treptele argumentelor, implicarea noastră sentimentală. Adesea am avut intenția să descriem într-un jurnal-roman, împletirea vieții cu cercetarea în domeniul istoriei de artă." Este, oare, timpul pierdut?

În vremuri obișnuite ți-ai fi realizat, pe rând, proiectele în artă, cu nostalgia, poate, a unei neîncercate cariere în zonele istoriei artelor. Răsturnarea situației a dăruit cercetării naționale un specialist remarcabil, cu vastă operă, un erudit. A te dăruia muncii tale a fost, de altminteri, principiul care te-a ghidat și în exil, început, acesta, la o vârstă târzie și într-un mediu ce nu-ți era familiar, ca limbă și ambient. A fost ca și când ai fi plecat pe mare pe o corabie mult bătută de furtuni, despre al cărei grad de rezistență nimeni nu s-ar fi putut pronunța. Acea dimineată de duminică în care ne-am întâlnit ultima oară, în Cișmigiu, înaintea plecării voastre - a ta și a soției tale, căci pe Matei a trebuit să-l lăsați acasă -, duminică luminoasă pe alei întortochiate și pe urmă cu o bruscă ieșire în Schitu Măgureanu, când niște cunoștințe făcându-vă semne, v-au rupt de mine și de Simona, acea dimineată, zic, rămâne una din cele mai triste dintr-ale unei vieți.

M-ai certat, atunci, că nu-ți urmam exemplul, o dată ce, cum spuneai, plecai nu atâta din sufocare - la Uniunea Scriitorilor președintele acesteia îți propusese tocmai reeditarea *Blocadei* -, ci ca să-i poți feri fiului tău climatul unei dezvoltări în libertate. Era vorba de un sacrificiu pe care eu unul nu aș fi fost în stare să-l fac. Faptul că astăzi, oameni maturi, fiii noștri au îmbrățișat profesii intelectuale - că Matei este cadru universitar în Germania, iar Șerban-Filip cercetător internaționalist în domeniul NATO, este încă unul din semnele de care am mai vorbit, ale Providenței. Și,

cumva, ale puterii exemplului!

În puținele crâmpie de jurnal pe care le-ai încredințat tiparului, în acele pagini de proză pe care le-ai încheiat pe un șantier niciodată părăsit, consemnai perpetua luptă a sufletului cu trupul, pe treptele acelei scări rembrandtiene de tine numite, cu orgoliu, ale nedeșăvârșirii. Dar trânta artistului cu cuvântul ai asemănat-o cu lupta lui Iacob cu îngerul. Anii exilului, în care deschideam aparatul de radio spre a-ți auzi vocea, te-au ținut tot atâta de legat de țară ca și mai înainte. În minuția cu care ne înfățișai piesele de bază ale câte unei expoziții de pictură deslușeam aceeași pasiune cu care te aplecaseși asupra enigmelor trecutului nostru istoric, lupa cu care, de pildă, cercetând ceea ce se considera a fi un gol cultural dintre domniile voievozilor Mircea cel Bătrân și Radu cel Mare - mai precis dintre anii zidirii mănăstirilor Cozia (1388) și Dealul (1500) -, pus pe seama vicisitudinilor istoriei, constatai că, în fapt, acest gol nu existase. Bănuiesc că, tot așa, perioada pe care ai considerat-o stearpă, din viața ta, a fost, în realitate, plină de înfăptuiri, în necurmata luptă cu cuvântul.

Romanele pe care nu le-ai putut scrie în acei ani ai restrîștei și ai umilinței - și, vai, pentru mulți, ai rușinii - sunt o pierdere a noastră. Însă în Jurnal, pe atunci: "Nu am măcar o fărâma din respectul de care se bucură un om matur." Adăugând: "Dinu Pillat îmi spune că nu are importanță." Nu exista un interlocutor mai potrivit să pună punctul pe *i*. Ca și ție, ca și Mihai Villara, Dinu Pillat a fost una din marile voci reduse la tăcere - întru risipirea unei obști. Pierdere nu a fost numai a acesteia: cu asemenea lipsuri ale unor cărți nescrise ori distruse, literatura română nu a ieșit în lume la timp, întârzie și acum.

U EXCLUD, însă, și un alt factor în retragerea ta din literatură și care ar fi excesul de autocontrol estetic, de exigență artistică, o prea inclementă privire asupra propriului scris, de la care ai cerut tot mai mult, în pofta de a întinde cititorului o carte perfectă, cu gândul că el are acest drept. Dar care carte încă nu a fost scrisă, de la Cervantes încoace. Crede-mă, până și Mallarmé, este, pe alocuri, retoric! Iar ceea ce aparține în artă ultimului ceas este și ceea ce dispare în ora următoare. Știu că migălești cel puțin la un roman, din care ai și publicat fragmente. Aș îndrăzni să-ți spun că ni-l datorezi. Nu aș fi de iertat dacă nu aș vorbi despre activitatea ta literară, culturală, din anii de după 1989. Despre dese tale reveniri în patrie, zilele de la Neptun, raftul de cărți pe care le-ai tipărit pentru o bibliotecă inteligentă, grija de a cunoaște tinerii scriitori - dobrogeni mai cu seamă - și a le fi de ajutor.

Iar dacă m-ai onorat, în scrisoarea ta de acum cinci ani, pomenind de demnitatea cu care am trecut prin vitrege vremi, vreau să nu trec cu vederea înțelepciunea, măsura, tactul cu care ai acționat în acești din urmă ani de sciziune socială, numiți ai tranziției. Sunt acestea, cu toatele, coloane ale caracterului tău, ferit de ură, de vindictă, pe cât de nedispus la compromisi. Dat al acelei armonioase firi, veselă în fond sub faldurile melancoliei, cu care treci integru pragul celor opt decenii. Să ne vedem, voioși, la centenar!

Barbu Cioculescu

Cu maestrul Emanuel Elenescu

„Domnule, există oameni inteligenți, fără humor“

FOTO: OCTAVIAN TIBĂR

A 90 de ani, aflat în activitate (a dirijat de ziua sa, în 8 martie 2001), Emanuel Elenescu este seniorul dirijorilor din întreaga lume. Experiența sa profesională și de viață este fabuloasă. A cântat sub bagheta unor conducători de orchestre precum George Enescu, Theodor Rogalski, Jean Bobescu, Ionel Perlea, George Georgescu. La rândul lui, i-a dirijat pe Henrik Szeryng, Dimitri Bașkirov, Ion Voicu, Valentin și Ștefan Gheorghiu, Dan Grigore, Nikita Magaloff. A înregistrat peste 80 de ore de muzică din toate genurile. A dirijat orchestre, coruri, operă și un concert de jazz, alături de formația lui Sile Dinicu. A concertat în toate țările est-europene, în Germania, Spania, Venezuela, Cuba, Belgia, Turcia, Norvegia.

Comuniștii l-au acuzat că nu citește marxism, ci romane polițiste. A fost criticat, chemat la Securitate, retrogradat, dat afară, rechemat, dar nu și-a schimbat nici stilul, nici convingerile. Nonconformist și plin de umor, Emanuel Elenescu consideră că relația dirijor-orchestră trebuie să fie una pretențioasă, dar destinsă. A trăit alături de avocata Alla Filipescu (dispărută în decembrie 2000), fără acte, pentru că se declară împotriva căsătoriei. S-a pensionat în 1977 și spune că, de atunci, o dată la cinci ani, i se organizează „parastase pe viu“. Trăiește într-o garsonieră de patru metri pe trei metri și jumătate.

Ați văzut aproape tot ceea ce se poate vedea într-o viață de om. Acum, la începutul mileniului trei, istoria pare să o ia razna. Cum priviți evenimentele din 11 septembrie și tot ceea ce a urmat?

Chestiunile acestea se întâmplă din cauza contrastelor dintre cei prea bogați și cei prea săraci. În Afganistan totul este exagerat, în special în materie de religie. Dar ăla care a fost capul răutăților este miliardar, iar miliardele le-a făcut pe petrolul vândut americanilor!

Ce ne așteaptă?

Anii care urmează eu nu îi văd clar, nu văd o perioadă de pace. Un proverb latin spune „Când vorbesc armele, tac muzele“...

O influență inversă nu este posibilă? Artă nu poate să determine relaxarea, înseninarea vremurilor în care trăim, nu poate domoli pasiunile?

Nu. Nu. Nu. Singura soluție este aplicarea legilor – cu strictețe și imediat! La noi, de pildă, ar trebui să fie restabilită pedeapsa cu moartea. În privința asta este necesară o dictatură a legii. Acum, dacă omori pe cineva, iei maximum zece ani și joci șah în închisoare!

Cum s-a ajuns aici?
Trecerea de la totalitarism la un regim democratic s-a făcut prea brusc. Sub dictatură nu erau atâtea crime, oamenii stăteau liniștiți de frică. Individul care nu e prea evoluat înțelege prin democrație că poate să facă tot ce vrea. Acela care fură judecă precum un om primitiv și zice: „Dacă mă prind, doi ani am casă, am masă și pot să joc și șah!“

Aveam 9.000 de lei salariu când un ou costa un leu

Istoria a făcut să dirijați în Rusia sovietică și în Germania nazistă. Care trebuie să fie relația

artistului cu politica?

Artistul nu trebuie să facă politică. După intrarea rușilor în Cehoslovacia, am avut o sedință în Sala Radio care a durat de la zece dimineața la zece seara. Acolo, Paul Niculescu-Mizil a vorbit contra politicii rusești. Pentru prima dată s-a spus: „To-varăși, nu ei ne-au dat grâu, noi le-am dat lor!“ Într-o pauză, Ion Pas, președintele de atunci al Radioului, a trecut pe lângă mine și m-a întrebat: „Ei, îți place? Ești omul zilei?“ În 1936 am concertat la Berlin, în timpul Olimpiadei, prilej cu care l-am auzit pe Hitler vorbind în fața unui stadion de 100.000 de oameni. În felul lui, vorbea foarte bine.

Cum trăia un artist în perioada antebelică?

În 1933, eu, care n-aveam un rol principal în orchestră, cântam la fagot, aveam un salariu de 9.000 de lei. Impozitul era de 500 de lei – am și acum contractul în sertar, acasă –, iar un ou costa un leu. Tata, care făcuse Dreptul și era inspector PTT, avea doar 8.000 de lei. Alții o duceau rău, pentru că atunci se puneau accentul pe valoare.

De ce nu se mai pune astăzi?

În Occident se pune! Din cauza asta există șomeri, pentru că unii sunt mai slab pregătiți decât alții, chiar dacă sunt la fel de inteligenți. Eu, care am început să studiez pianul, am ajuns la fagot din cauza că, în liceu, pe care îl făceam în paralel cu Conservatorul, aveam un profesor care ne omora cu latina. N-aveam timp nici de alte materii, nici de pian, așa că profesorul mi-a sugerat să trec la fagot. Pe toți „nătărăii“ îi dădeau la fagot și la corn, unde nu prea erau elevi și profesorii riscau să li se desființeze catedra.

I-am înnebunit pe cadriști cu bancurile mele

În timpul regimului comunist, dv. ați vorbit întotdeauna fără să luați în calcul posibilele consecințe.

Pe timpul comuniștilor, toți aveau un tic nervos: când cineva

vorbea ce nu trebuia, ei se în spate, era o mișcare elastică, n-aveau nevoie de nastică acasă, capetele parcă pe rulmenți. Deși ar fi treb să uite în față, căăștia se a în fața ta și turnători mai m românii n-am întâlnit. Al vorbit mai puțin decât mine făcut ani de închisoare. E fost chemat de trei ori la S tate și mi s-a spus: „Să nu că dacă ești cine ești nu te p băga la pușcărie!“ Aveam n ție generală și, când am ver minea la Radio, au sări dintr-o mașină și m-au invi Securitate. „Domnule Elen – că securiștii nu spuneau, rășe“ – „trebuie să veniți cu Le-am zis: „Eu vin, dar pe mă așteaptă 200 de oamer pregăteam Simfonia a IX-a are și cor – „și dacă nu ajun lo, mâine o să auziți asta la pa Liberă!“ Atunci s-au sp s-au uitat unul la altul (când doi, nici unul nu are încred celălalt) și au zis: „Da’ du petiție, puteți să veniți?“ așteptat, m-au dus cu maș am fost interogată de doi c în civil. Mi-au zis: „Dum vorbești de rău Partidul! nu-l vorbeam de rău, eu fă

„Anie literare”

curi! M-au pus să dau o de-ație că n-o să spun nimănui despre vizita la Securitate. Am o, dar cum m-am întors în țară am povestit la tot Radioul și nu mai aibă loc conștient. Nu puteam pleca în străinătate pentru că, de fiecare dată când puneam problema, eu ziceam: „Nu să-mi plătiți numai dusul!” și că n-am ieșit din țară vreme de ani. Silvestri (dirijorul Constantin Silvestri – n.r.) tăcea din gură și a ieșit – dar nici n-a mai t!.

După 1989, mulți au spus că tatăl meu era în banca lor pentru că...
- Eu n-am stat în banca mea!

... pentru că n-au avut de ales. Ați avut „meciuri” cu Securitatea, n-ați fost membru de partid și ați făcut o carieră extraordinară. Cum ați reușit?

Din cauză că mă socoteau ne-... La corul Radio întrebam: „Că aici e așa de bine și dincoșă de rău, cum se face că o e așa de bine și aici așa de rău?” „Asta îi înnebunea pe cei de la Radio, care mă chemau și mă băteau: „Maestre, cum vorbim!” Sau veneau cântece de la ei cu niște cuvinte de-ți venea să pargi geamurile. Noi plătiam de foame și trebuia să cântăm. Ce mai faci tu, mă, Mariuș, la care bașii răspundeau: „Nu mai pot de bine.” La care adăugam: „Așa un bine să-l ai acasă!” N-aveau oameni, că n-aveau putere în închisoare. Aveau dirijori care să citească din cantaletă la prima vedere. Acum dirijorii învață pe casetofon...

Democrație înseamnă că fiecare își vede de treaba lui

Care sunt perspectivele României?

România are nevoie de oameni care să facă o politică foarte clară. Noi suntem o insulă de latinătate într-o mare slavă. Suntem înșelați ca poziție geografică și trebuie să împacăm capra și câinele.

Există în România astfel de oameni abili?

Sigur că da! Doar l-am avut pe Titulescu, cel care pleda pentru prietenia cu Uniunea Sovietică. Ion Antonescu nu vroia la noi să facă alianță cu Germania, dar decât să ai Germania în față... Când au venit nemții s-au purtat foarte civilizată, intrau în magazine salutați. Legea de femei – nici vorba. Trebuia...

Înțele. Unele...

România își caută azi drumul. Ați fost în multe țări ale lumii.

Există un model pe care ar trebui să-l urmăm?

Elveția! Din păcate nu este posibil. Nu în situația noastră geografică. Dar nu trebuie să fim dușmani nici cu maghiarii, nici cu rușii, nici cu bulgarii. Noi putem trăi făcând concesii. Anumite concesii, care să nu ne facă rău. Trebuie să facem concesii politice. Pe de altă parte, eu nu sunt de acord cu capitalismul exagerat. Sunt de acord cu o democrație în care fiecare să-și vadă de treburile lui.

Am fost înfierat la gazeta de perete

Care a fost cea mai spectaculoasă dintre călătoriile dv.?

Drumurile în Cuba. Spre Havana am zburat via Moscova-Alger. La Moscova, la hotelul aeroportului – eram imediat după evenimentele din 1968 – recepționera m-a pus în cameră cu un cehoslovac și a comentat acru: „Tot sunteți prieteni cu ei...”. Iar la Alger am dormit pe o masă, că n-aveau hotel de tranzit în aerop-

port. Am traversat la viața mea de șase ori Triunghiul Bermudeilor, de două ori dus-întors la Havana și o dată în Venezuela. La Havana am zburat cu un TU-114 cu opt elice, căruia occidentalii îi spuneau „măgarul Europei”. Am plecat de la minus zece grade în România și am ajuns la 40 de grade în Cuba. Acolo era o săracie lucie, la plecare am lăsat cadou până și periuța de dinți. Am mâncat acolo în fiecare zi o omletă despre care am aflat pe urmă că era din ouă de broască țestoasă! N-am văzut găină acolo, nu exista! Nici câini n-am văzut.

I-or fi mâncat. Precis!

Citind memoriile dv., două lucruri frapază în mod deosebit. Mai întâi, faptul că îi vorbiți de bine pe marea majoritate a celor pe care i-ați cunoscut și se înțelege că ați avut relații cordiale cu toți.

Să vă spun ceva: știți de ce Roosevelt a fost așa de mult timp președinte al SUA? Pentru că n-a

vorbit de rău absolut pe nimeni! Eu n-am avut nevoie să vorbesc de rău pe cineva, nici măcar pe Georgescu (dirijorul George Georgescu – n.r.), care nu-l lăsa nici pe Enescu să dirijeze... George Georgescu m-a invitat la el la masă de mai multe ori, chiar dacă mă lua peste picior când îi ceream un pahar cu lapte, pentru că eu sunt antialcoolic. Pe alții îi persecuta, dar pe mine nu. De ce? Pentru că nu i-am zis niciodată: „De ce nu mă chemi să dirijez?”

Este o filozofie de viață...

Nu, pur și simplu așa sunt eu. Silvestri, în schimb, din „diletant” nu-l scotea pe Georgescu, nu putea să-l sufere, că ieșise și un banc: „Diferența dintre Silvestri și o chiftea: chifteaua se mănâncă cu muștar și Silvestri se mănâncă cu Georgescu.”

Ați avut însă probleme din cauza caracterului dv. nonconformist.

Da, am fost și înfierat în caricaturi la gazeta de perete... De la corul Radio m-au dat afară nu

pentru că, fiind neînsurat, eram mare specialist în soprane și altiste (știți, ei aplicau morală proletară - da' șefii aveau câte patru amante), ci fiindcă, la o Cantată sovietică (*Lumini pe Volga*, de Makarov), publicul m-a cerut la rampă de două ori, dar n-am ieșit decât o dată. S-a făcut imediat o ședință, în care am fost acuzat că am vrut să minimalizez o operă sovietică. Degeaba le-am explicat că tocmai murise tatăl meu și mi se păruse deplasat să fac pe vedeta în acel moment. Atunci m-am enervat și le-am spus că sunt prea bun pentru corul Radio. Așa că m-au dat afară, că tot se plâneau coriștii că le cer prea mult. N-aveau nevoie de subtilități pentru mase...

Al doilea lucru care străbate biografia dv. este umorul.

Domnule, să știți că există oameni inteligenți care nu au humor. Aceia sunt inteligenți până la un punct. Umorul eu îl definesc ca o izbucnire a unei revolte față de un lucru care se întâmplă fără să vrei tu, dar pe care nu-l pui la inimă. Umorul întărește organismul, chiar și fizic! Matala nu te născuseși când eu mă duceam la Tănase, la toate spectacolele. „Era rău cu derdie-das, dar mai rău cu dăvai ceas...” L-a costat asta, a făcut pușcărie, l-au bătut acolo, s-a îmbolnăvit și a murit. Țăstia n-aveau humor. Umorul mi-a făcut și mie destul rău. La ședințe, sindicalistii ziceau: „Noi trebuie să-i întrecem pe capitaliști!” Iar eu mă înscrisem la cuvânt și ziceam: „Da, că ei stau pe loc și ne așteaptă...” Până când mi-a zis unul: „Maestre, ați venit destul la ședințe, nu mai este nevoie...”

Umorele v-a făcut necazuri, dar nu v-ați abținut.

Nu. Îmi era imposibil!

Emanuel Elenescu (dreapta), în februarie 1938, alături de Theodor Rogalski și Cristian Popescu

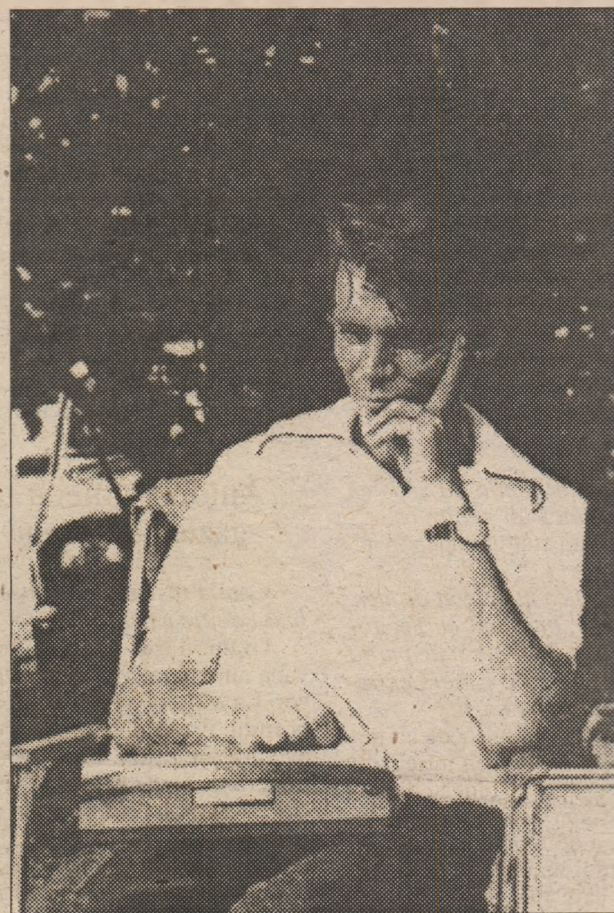
Tudor Călin Zarojanu

literatura

Anatolie Panis

Basarabia, ținut al mirării

DE LA Prut până la Chișinău, venind prin Albița, circa o sută de kilometri de pădure. Pe partea cealaltă a pădurii, o altă sută de kilometri, dar cu vii. Basarabia este o imensă podgorie, bogată dar birocratizată, politizată și traumatizată, moldovenizată și rusificată, snegurizată, dar și voronizată, ideologizată până la paroxism, un ținut în care busola nici ea nu mai știe care-i Nordul, care-i Sudul.

Cât vezi cu ochii pământ de istorie, dar istoriile se scriu diferit. Unii vor istoria într-un fel, alții o scriu altfel. Despre Ștefan cel Mare s-a uitat un amănunt: Marele Domnitor - pe care unii și-l ademenesc - cerându-și-l pavăză - a înălțat niște cetăți nu pe râul Prut, ci pe Nistru. De ce pe Nistru, și nu pe Prut, rămâne să dați răspunsul cei ce citiți aceste rânduri. Întreaga Basarabie pare confuză. Confuzi devenim și noi când ne gândim uneori la ea.

În cele ce urmează voi încerca să explic - prin felul meu de a interpreta evenimentele, ce se petrec acum în 2002, la Chișinău. E un punct de vedere personal pe care mi l-am format din însăși derularea unor întâmplări. Să le numim întâmplări.

Din nou în sat, după 50 de ani

Nu pot să intru cu Dacia mea pe ulița lui Nichifor Panis - unchiul meu, întrucât e "glod". (Paranteză: ca să le fac plăcere lui Snegur și Voronin voi spune că "glod" e pur și simplu un cuvânt neaoș "moldovenesc". Așa-i: dar tot eu susțin că-n județul Iași există un sat care se numește... "glodul gândurilor"! Și Iașul, cu voia Dvs s-ar găsi în partea astăntă de Moldova!) Mi se sugerează: - Ia-o pe "sus". Acolo lași mașina pe asfalt. Ce aflu? În capul harmanului de la Nichifor Panis, s-a înălțat casa lui "Tolea", băiatul lui. ("Băiat" de 53 de ani, dar văr primar cu mine.) De-acolo poți, mergând prin "harman" să te "leși" la vale spre Nichifor, cel ce are 85 de ani. Arată... "ghini".

Pe vârul meu primar - pe Tolea - nu-l găsesc acasă. Are un câine și bătrân și slăbănog și care, de leneș ce-i, nu mă latră. Vârul meu trebuie să vină "amu, amu" de la Căușani. Lucrează la Fabrica de conserve. Înainte vreme, pe timpul copilăriei mele, între Cărnăteni și Căușani, se afla râul "Botna" - azi desecat, ca urmare a atâtor și atâtor planuri staliniste de-a se tot reda cât mai multe terenuri agriculturii colhoznice. Pe albia secată a râului Botna s-a pus an de an legume: roșii, castraveți, varză,

dovlecei, drept pentru care a luat ființă această fabrică de conserve și de unde au plecat spre întinsurile Marii Uniuni de odinioară miliarde de borcane cu legume conservate. Asta la început. Mai apoi bogăția în minerale și îngrășăminte naturale de pe albia fostului râu Botna a secat, mărul proverbial de pe fundul tuturor râurilor care suferă astfel de transformări, se hleizează, sarea pământului iese la suprafață, țâșnește la vedere cum s-ar spune sărăcia cea albă. Abia atunci descoperi grava "eroare" inițiată de om ca să pătimească omul. Leguma nu mai crește - frunza capătă o culoare verzui deschis, ftizie curată. Nu după mult timp, în locul plăpânderelor plante legumicole, apare pustiul cel galben al ierburilor uscate. Mărul ține și el cât poate să țină un măr.

Înainte vreme, din Botna asta se scotea atâtea pește încât puteai hrăni nouă sate. Există pește cu nemiluita că-l prindeau uneori sătenii cu coșul fără fund. Un astfel de coș făcut din nuiiele îl proptești în apă după care cotrobăi prin el și prinzi peștele cu mâna. - M-au anunțat că de săptămânii opt or să mă facă și pe mine șomer. Asta ca să fie ca la voi în România - îmi zice vărul meu, instalat ca un mare Vodă în capul mesei.

Un singur pahar

A venit și badi Nichifor și mătușa Palaghia, nepotul meu Neculai, veri, neamuri, tineret. S-au strâns ca să mă vadă - pe mine "veneticul" venit din România, cel ce-a fugit cândva din calea rușilor, atunci în 1940 și 1944, sperând că rușii nu-l vor ajunge din urmă nicidecum. Degeaba. Au venit rușii după noi, au venit alde Chișinevschi, Vasile Luca, Dej, Teohari, au venit Bărlădeni, Bodnărași și Paukeri, sovromiști, consilieri calmuci și cazaci, ruși, ruși, dar și trădători de-ai noștri, vânzătorii de frate și de tată astfel că, oricât am încercat să fugim de ei, viața noastră a fost de fapt tot a lor. Dar să revenim. S-au strâns la acea masă săi prezece persoane. Pe masă de-ale mâncării, vin din belșug, dar un singur pahar.

- Fabrica de conserve nu mai are legume pe cât i-ar trebui. De pe Botna nu mai vine "ninea" - zice vărul meu. Din cauza "aiasta" or să mă dea afară. O să avem și noi șomeri cum sunt și în România. Dacă nu-i pătlăgică, ardei, înseamnă că nu-i materie primă și zilele noastre sunt numărate.

Ia ulceaua cu vin și își toarnă cu smerenie și mare grijă în pahar. În singurul pahar aflat pe îndestulătura masă. Se închină, făcându-și semnul crucii, zice "sănătate" și bea conținutul

până la fund. Îl reumple și-l oferă mătușii Palaghia care fără să se codească se supune aceluiași protocol chiar dacă în acea zi a consumat și ceva "bunghe". Paharul trece de la unul la altul ca o cupă transmisibilă dintr-o finală de fotbal intercontinentală. Ajunge și la mine. Nu pre-gust. Zic: "trăiască Basarabia" și beau paharul pe nerăsuflăte. Cogâlc, cogâlc, s-a dus. Imediat lângă mine se află consăteanul poet Andrei Burac și nu se cade să-l întârzii. I-o fi și lui "o" sete. Paharul devine în acest caz de folosință colectivă.

- Anafora lor de americani! suduie Nichifor, fratele tatei atunci când a ajuns paharul și la el.

- Ce ai cu americanii? îl întreb.

- Anafora lor, ei au despărțit frate de frate!

Din via tatei n-am băut vin niciodată. Must, da. Îmi amintesc. La adusul strugurilor pe băta-tură, tata ne îndemna pe noi copii, să-nvârtim de-un lemn-pârghie de jur împrejurul teascu-lui ca să strivim boabele până le nimiceam. Să rezulte must cât mai mult. Apoi, după ce se termina mustul din fier, tata îl pune în poloboace. De-atunci, de când mustul se prefăcea în vin, pentru noi, copii, nu mai exista același rai.

Frica de Siberia, frica de Canal și de Jilava

Au trecut de-atunci peste 50 de ani. Ducă-se pe pustii! Și-așa

nu ne-a întrebat nimeni de suferința basarabenilor indiferent pe ce mal al Prutului s-ar fi aflat. Mi se spune că via tatei nu va fi niciodată și-a mea (asta ca moștenitor direct) întrucât retrocedarea pământurilor către vechii proprietari basarabeni s-ar face altfel decât în România.

- Cine-a plecat de-aici, a rămas bun plecat. Voi n-ați îndurât frica Siberiei.

- Într-un fel așa-i, dar și la noi au existat închisori, lagăre cu duimul, Canalul Dunărea Marea Neagră. De exemplu eu am fost și la Canal, dar și la Jilava. Nu-s chiar atâtea de sărac pe cât credeți.

- Pe fratele Androne - zice bățul Nichifor, nu ni l-au trimis din România în Cărnăteni, cum le-o fi fost învoiala, sau păcăleala, ci l-au dus direct în Urali. Cunoscu un alt frate al tatei, pe numele său Androne, pentru că nu se refugiase în 1940, ci numai în 1944, l-a "vânat" comisar-riatul rus aflat pe teritoriul de dincoace de Prut și l-au expediat retur dar nu spre Cărnăteni, ci la o mină de carbuni din Urali. Asta ca să se învețe minte.

- Cine dorește pământ aparte de colhoz - nu neapărat pământul lui din moși strămoși, ci acolo așa, o bucățică - dar și-aceia mai la o margine de tarla - face o cerere la președintele colhozu-lui și dacă el, președintele colhozului îți aprobă cererea, aias-ta-i bine, dacă nu, rămâne nu.

- La noi încă-i colhoz, anafora lor de americani! răbufnește unchiul Nichifor bătând cu pumnul în masă, pumnul de la mână cea bună, cea sănătoasă, vie.

Dintre toți frații tatei, doar

Nichifor mai trăiește. În beci are pregătit un poloboc cu vin negru care va fi împărțit la toți când i-o veni și lui ziua cea din urmă. A fost semiparalizat încă de la vârsta de 15 ani. Acum a trecut de 85. Mulți-nainte! îi urăm noi. Mulțămăsc! răspunde bățul Nichifor cu lacrimi în ochi uitându-se la mâna cea beteagă pe care o poartă așa, de peste 70 de ani.

Nume de nesfârșită pomenire

Cărnătenii e un sat de moldoveni neaoși. Aici, spre deosebire de Chișinău ori de Tighina (pe care am fost sfătuiți s-o ocolim) se vorbește numai pe limba lui Ștefan Cel Mare și Cel Sfânt. În războiul transnistrian Cărnătenii au avut patru morți. Să-i și numesc ca să le fie numele lor de nesfârșită pomenire. Grigore Catană Galaction care a lăsat în urma sa, trei copii. Un alt Grigore - dar Grigore Vârtoșu a fost împușcat mortal de-un glonte căzăcesc pe-un trotuar din Tighina. Familia lui, soție și patru copii, primește când și când ajutor obținut prin intermediul ziarului "Țara", oficios al Partidului unionist condus de Iurie Roșca. Au mai murit apărând cu arma de vânătoare sau cu furca trupul Sfânt al Basarabiei, Ion Ilie Cotruc de 30 de ani, lăsând orfani de tată doi copii, precum și Iacob Niculai Muntean, omorât în floarea vieții când avea 28 de ani. Se coborâseră cazacii lui Smirnov de pe dealul Plop-Știubeiului să

treacă de Cârnațeni și mai apoi să treacă peste toate râurile României ca să ajungă iarăși la Berlin. Cei din Cârnațeni au sărit cu arma dar și cu furca și-au aparat ce-aveau de apărut. Satul meu natal a avut așadar patru eroi în sinistrul și inutilul război declanșat de Smirnov și de generalul Lebed. Căușanii însă (care se spune că ar deveni iarăși "raion" după vrerea lui Voronin) a avut 52 de morți. Lor, tuturor acestor eroi ai neamului românesc și-ai Basarabiei eterne, recunoștință, flori și lacrimi pe mormântul străjuit de tricolor.

Dincolo de Lisabona – un roman al Basarabiei

Nu pot evita un episod devenit hazliu. Așadar, pe vârul meu primar îl cheamă Anatolie Paniș, fiu al lui Nichifor Paniș, fratele tatălui meu Teodor Paniș. Le ofer tuturor celor ce-au fost de față la cea masă câte un exemplar din romanul meu *Dincolo de Lisabona*. Prinosul meu pentru istoricul unui pământ pe care mi-l consider pururea românesc. Așadar: eu Anatolie Paniș, stabilit vremelnic în viață și-n Snagov (România) dăruiesc vârului meu, tot... Anatolie Paniș vremelnic în viață și-n Cârnațeni (Basarabia) romanul pe care m-am chinuit să fie cât mai adevărat posibil. Vârul meu, Anatolie Paniș, când descoperă autorul pe coperta de roman, i se năzarește o idee năstrușnică:

- Oho! Măine mă duc la "cadre" (acolo și-acuma-i serviciul de "cadre") și le arăt cartea și le spun: vedeți, mă! Eu am scris cartea asta! Și n-or să mă mai dea afară!

...Nepotul meu Neculai Paniș îmi arată legitimația de lup-

tător pe frontul antismirnovist și anticăzăcesc. Are uniformă, un veston de care-i agățată o decorație, chipiu ca de mândru ofițer al Marii Britanii, are 21 de ani, e frumos ca bradul din Parâng, se va însura cât de curând. Sunt mândru că am un asemenea nepot, sunt mândru de el ca și cum ar fi fiul meu.

- Spune-mi, îl întreb, cu ce fel de amintiri ai rămas din războiul transnistrian?

- Am rămas cu gâtul... sucit. Când cu ochii înainte, înspre Nistru, înspre cazacii care trăgeau cu mitraliera-n noi, când cu gâtul înapoi, înspre Prut ca să vedem dacă vin românii să ne-ajute. Și românii n-au venit. Asta-i!

La școală nouă

...Vestonul lui de care-i prinsă decorația se află atârnat pe-un perete. Peretele nu-i gol. Vestonul era amplasat pe-un superb covor basarabean. În acea cameră de oaspeți am dormit o primă noapte de după peste 50 de ani. În prima-mi dimineață basarabeană urma să mă întâlnesc cu toți copiii școlii noi din Cârnațeni care, împreună cu întreg corpul didactic au întrerupt, în onoarea mea, cursurile din acea zi. Sus, pe deal, unde a fost cândva școala veche și unde a slujit tatăl meu ca învățător al satului său natal, nu se mai văd decât niște ziduri fără acoperiș, fără uși, fără ferestre, că atât a mai rămas din tot ce-a fost. Între acele ziduri am învățat pentru prima oară-n viață, litera română. Laolaltă cu mine, mii de copii s-au învățat în lumină să scrie în alfabet latin și nu în cel chirilic. Degeaba tovarășe Voronin, degeaba încerci să vii din nou cu alfabet chirilic, peste acești ani de când s-a reintrodus limba română, peste acești ani nu se mai poate trece! ■

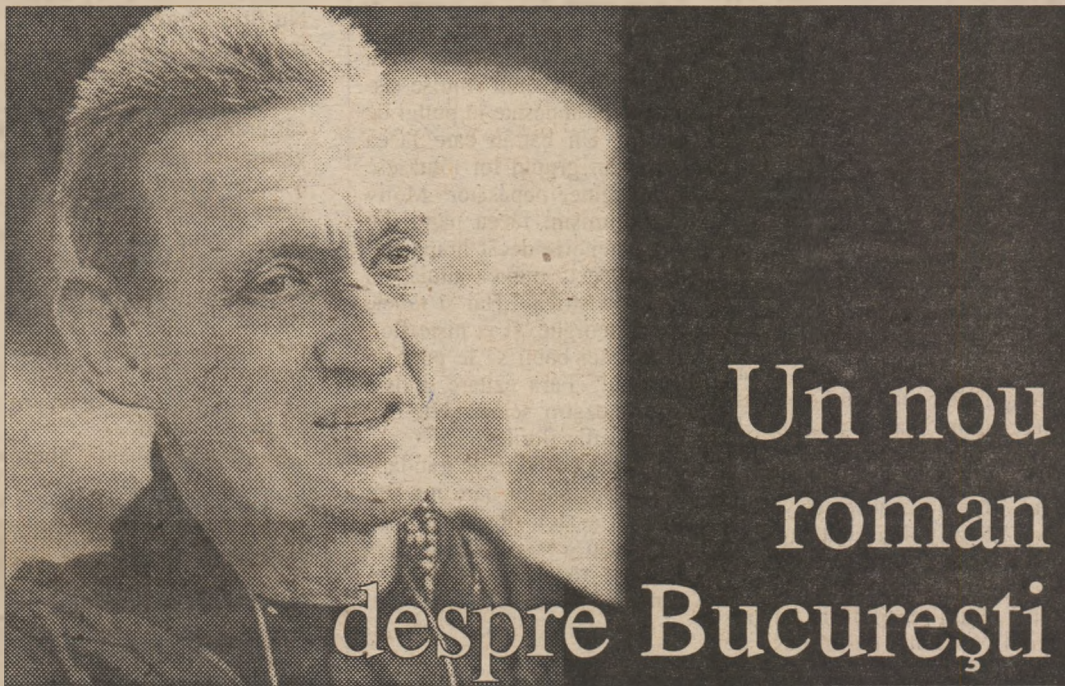
NASCUT în 1943 în Brugg/Aargau, Christian Haller a studiat biologia și a fost șeful Institutului Gottlieb Duttweiler din Zürich. Acum trăiește ca scriitor liber profesionist și dramaturg în Laufenburg/Elveția. La Editura Luchterhand i-au apărut două romane (*Epave maritime*, 1991, și *Scrisoare mării*, 1995), iar recent *Muzica înghițată*¹⁾, în care

mamei sunt redată la persoana I, povestite de ea însăși. Înțelegem imediat că acești 14 ani au fost cei mai frumoși din viața ei. De la ea învață fiul cea mai teribilă injură românească: "*moașă-ta pe gheață!*"

În roman sunt evocate toate clădirile mai importante din Bucureștiul de atunci sau de astăzi. De asemenea locurile de plimbare pentru protipendadă, parcurile, cafenelele și restaurantele renumite. Manifestind o

dicțiilor, profesorul Uricariu e unul dintre ticăloșii care, spre a-și apăra propria-i piele, l-a înfundat pe Sorin Manea.

Familia autorului, precum și prietenii acesteia fiind de origine evreiască, sunt redată și aspecte din ceea ce au avut de pățimit aceștia culminând cu noaptea de pogrom din 21 ianuarie 1941, prezentată prin intermediul unui citat dintr-un studiu din "Enciclopedia universală a evreilor", găsită la bi-

este evocat Bucureștiul. Romanul este dedicat mamei autorului și a apărut cu sprijinul Fundației Culturale «Pro Helvetia», epitropiei Aargau și Fundației Culturale Landis și Gyr.

Autorul întreprinde o călătorie pe urmele bunicilor, ale mamei sale Ruth și ale fratelui acesteia, Curt. Bunicul autorului, inginerul S., a fost director la Societatea română pentru industria de bumbac și a locuit în partea de sud a Capitalei, pe Strada Morilor nr. 7, aproape de Fabrica de bumbac și de abator. Au stat în România din 1912 până în 1926, întorcându-se cu vaporul pe Dunăre, de la Giurgiu la Viena. Mama autorului avea 3 ani la venire și 17 la plecare, iar fratele ei Curt era cu trei ani mai mare.

Autorul, pornit după 85 de ani pe urmele familiei, re-construiește adesea o lume pe baza celor ce i-au fost povestite cindva sau avind ca suport pozele făcute de bunic, pasionat fotograf amator și pictor, ori întipărite în memorie după ilustratele păstrate în casă. O evocă pe mama de atunci, o copilă, și o prezintă pe cea de astăzi, senilă, văduvă de douăzeci de ani, internată în spital pentru embolie pulmonară și apoi într-un azil de batrini, trăind cu impresia că aude mereu muzică în stomac.

De subliniat că amintirile

adevărată predilecție pentru amănunt, Haller descrie periferia și abatorul în culori neplăcute și vorbește despre ciinii vagabonzi și semisălbăticiți din București, prezenți peste tot, o victimă și ei a socialismului, rămași de pripas cind stăpînii lor s-au mutat în blocurile construite de Ceaușescu. Bucureștiul cu florăresele țigănci a fost și este un oraș balcanic, colorat, vioi și dinamic.

La București, naratorul locuiește în vila profesorului universitar de biologie Uricariu, pensionar, a cărui soție fusese director în Ministerul de Finanțe, sesizând imediat că gazdele lui fac parte din fosta nomenclatură. Pe de altă parte, îl caută pe Sorin Manea, un biolog român pe care îl cunoscuse la o sesiune internațională de comunicări științifice din Elveția. Pe atunci era cercetător științific la Muzeul Antipa, acum pensionat de boală deși de-abia trecut de patruzeci de ani. Manea făcuse trei ani de închisoare pe timpul lui Ceaușescu, apoi fusese internat doi ani la psihiatrie, căci după revoluție petrecuse un an într-o clinică de reabilitare din Olanda. I s-a cerut să-și scrie memoriile, dar nu e în stare, el scrie versuri, pentru că Bucureștiul e un oraș al contradicțiilor. Și tot pentru că Bucureștiul e un oraș al contra-

biotecă. De asemenea se fac referiri succinte la unele momente istorice revoluția din 1989 sau abdicarea regelui Carol al II-lea.

Christian Haller inserează în text multe cuvinte românești: "*ardei impluși*", "*Palatul regală*", "*Cara cu bere*", "*Dalea Metropoliiei*", "*birjă*", "*ciorbă*", "*Mișcă te!*", "*țuică*", "*dulceață*", "*dud*", "*cozonac*", "*Pepe-ne! Pepene!*", "*pinză*", "*jimbă*", "*bumbac*", "*prin noi înșine*", de regulă explicate cititorului german, ortografierea lor pe alocuri ciudată amuzându-l însă pe cunoscătorul limbii române. Mama lui își amintește de negustorii de legume cu coșul pe cap strigind: "*Aardei-radicideluncartofi...*"

Amestec reușit de evocare și reportaj, conceput pe două planuri, al trecutului și al prezentului, evocind Bucureștiul văzut cu ochii familiei (în special ai mamei) care a locuit aici 14 ani și ai autorului care stă o săptămână, scris cu vădită simpatie, romanul lui Christian Haller merită cu prisosință să fie tradus în țară.

Mircea M. Pop

¹⁾ Christian Haller – *Die verschluckte Musik*. Roman, München, Luchterhand Verlag, 2001, 268 p.

POLIROM

NOUȚĂȚI
aprilie 2002

Honore de Balzac

Femeia părăsită
Scene din Cîmădia umană

Kazuo Ishiguro

Rămășițele zilei

Elisabeta Stănculescu

Despre tranziție și Universitate

Michel-Louis Rouquette

Despre cunoașterea maselor

În pregătire:

• Împăcarea Bisericii Ortodoxe

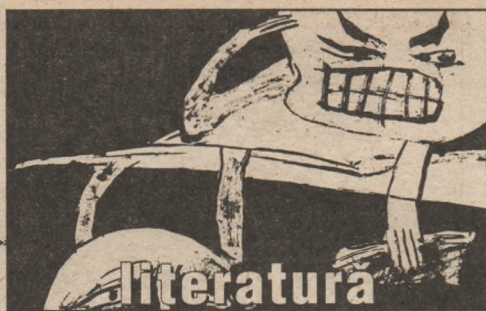
• Trăiește-ți clipa

Reduceri de 30%

Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la: CP 265, 5600 Iași, Tel. & Fax: (032) 214100, (032) 214111, (032) 217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01) 3138978, Timișoara, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

ochiul magic

Integrare europeană

BOR. Îmi sar în față niște chivuțe strivite sub saci de rafie sintetică: „Cum ajungem la Europa?” (Deși bănuiam că se referă la niște depozite *en gros* situate pe Șoseaua Afumați, o clipă m-am gândit la analizele lui Havel). „Uite tramvaiul 21, chiar în stație. Mergeți până la capăt și acolo, mai întrebați!”

Culmea e că și eu tot Europa căutam, dar un cinematograful care poartă acest nume. Nu știam că în ultimii ani, cât am lipsit din București, se petrecuse marea schimbare: din „Miorița”, cinematograful devenise „Europa”. Jos spiritul mioritic, sus jobenul! De altfel, Europa mea tot pe linia lui 21 era, dar în sens invers.

Seara, după ce ne-am întors cu toții de pe la Europele noastre, m-am întâlnit din nou, la colțul Romanului, cu grupul - acum fără saci. De la difuzorul din colț se auzea, înveselitor: „Când băieții sunt cu mine/ eu fac show și mă simt bine”.

„Hai să-ți ghicesc, frumoasol!” „Lasă-mă, dom'le, cu ghi-citul!” „Atunci dă-mi ceva de pomană!”

Primăvară timpurie

TENTAȚIA de a sădi niște flori în minuscula noastră curte e mare.

Pe trotuar, un mustăcios care stă pe jos, turcește, oferă spre vânzare butași de trandafir (el le spunea „grena”, „galben”, „imperial”, „alb”) ambalați cu pământ în pahare de McDonald's și Coca-cola. Cumpăr câteva. Ce bine îmi stătea mie cu o lopățică și o săpăligă la locul pe care li-l des-

tinasem! Trag de ei să-i scot din pahare și - stupoare! Erau niște biete nuiete provenite de la curățatul de primăvară din părculețe, evident, fără rădăcină. Păcăleala nu m-a mirat. M-a mirat însă fantezia coloristică a mustăciosului.

Mi-am amintit de o întâmplare petrecută cu florile în gara din Filiși. Câteva femei tăbăriseră fără jenă, sărind un micuț gard de fier forjat, în rondul cu crăițe, petunii și regi-na nopții. Deși, evident, abia sădite, florile erau smulse sistematic și îndesate în pungi de plastic. Un bătrân care făcea parte din grupul lor rămăsese la margine, nepăsător. Motiv de optimism: făcea parte din altă categorie decât hrăpărețele. Respecta munca altuia, nu fura, nu strica. „Hai și tălică, nea Gheorghe, și ia niște flori să le duci babii să le pună în grădină!” Fără ezitare, moșul le-a retezat-o scurt: „Nu iau! Eu nu sufăr florile!”

Spre deosebire de trandafirii mustăciosului care mă trăseseră pe sfoară, florile din Filiși aveau, ca și obiceiul de a șterpeli, rădăcini; rădăcini adânci.

Ochi în loc de pete

ÎN zona Kogălniceanu, pe o inscripție stradală, citesc: Intrarea Vasile Păun (fostă Ursulețului). Cum știu motivația schimbării numelui la multe din străzile Bucureștiului în ultimii ani, presupun că păunul cel cu mulți „ochi magici” în coadă a fost recent reabilitat, iar *fostul* ursuleț...avea multe pete.

Nu pot să înțeleg cum se descurcă șoferii bucureșteni când merg spre aeroportul Otopeni. Probabil se uiță pe cer, pândind vreo aterizare. De la ieșirea din oraș sunt zeci, poate sute de reclame, dar aproape nicăieri indicatoare, nicăieri tablăte cu numărul de kilometri (chiar metri) care să-ți indice apropierea aeroportului. Când, în fine, după ce te-ai tot holbat printre case, stâlpi etc., vezi în dreapta, peste câmp, aproape de tot, clădirea, ai toate șansele să nu pregătești din vreme virajul, fiindcă tablăta e modestă de tot, nici a zecea parte din uriașele reclame pe care le-ai înghițit până acum. Pe orice șosea europeană, ești avertizat de iminența aeroportului. Dar la noi, fără un ascuțit spirit de observație, pe șosea rămâi. De altfel, ce atâta zbor. Ce, pe jos nu-i tot aia?

Ana-Stanca Tăbărași

CÂND aveam vreo unsprezece ani și terminasem clasa a cincea, eram în vacanță la țară și îmi petreceam cam toate zilele fugind din casa bunicilor. Pescuim cu mâna de dimineața până seara de-a lungul unui râu molcom. Sub malul rădăcinos, prin cotloane, mă scufundam să găsesc pești cei mari, unii aproape ca palma.

Într-a cincea avusesem o dirigintă stagiară, Domnișoara-Nu-Știu-Cum, profesoară de franceză. Era, îmi dau eu seama acum, la fel de speriată să fie la catedră direct după studenție, pe cât eram noi, elevi la începutul gimnaziului, să avem o dirigintă așa de tânără și sexy. Mi se părea înaltă și cred că și era, în primul rând fiindcă era chiar foarte subțire, probabil că nu mânca niciodată. În rest, roșcată cu păr lung și creț, peltică un pic, mereu în rochii scurte și cizme lungi, iar ce se vedea mai tare din ea erau ochelarii cu lentile fără fund.

Într-o dimineață aburoasă, pe când traversam gol vadul râ-

ului limpede către un prundiș în care îmi lăsasem hainele, m-am auzit strigat. În satele mele, întorcând capul cu încetinitor, am adăugat forma vocii care îmi spărga singurătatea. Diriginta care îmi scăzuse nota la purtare pentru o gumă de mestecat lipită pe scaun se desprindea din fun-

Proză de Alexandru Plescan

Domnișoara de franceză

dalul unui pâlț de arini și pășea categoric spre mine, așa cum la cinematograful trenul din ecran te lovește frontal și te strivește în fotoliu. Greutatea ei era copleșitoare: numai piele bronzată, întinsă, lucioasă, pastelată doar în două locuri de sutienul galben și

slipul albastru, singurele oaze în care îmi puteam odihni privirea de animal încolțit. Zâmbea și vorbea, dinții ei străvezii moto-toleau cuvinte oricum fără înțeles.

Eram în apă până la genunchi. Am vrut să zic ceva probabil despre pești, să explic prezența mea acolo, să întreb nimic și să scuz totul, dar fața mi se aglutina și devenea o mască în care gura mi se scufundase și nu-mi mai rămăseseră decât ochii, ochii, tot mai mari și mai umezi. Domnișoara de franceză vorbea și râdea și râdea și vorbea și dimineața aia trebuia să explodeze într-un fel sau altul și să mă trezesc în patul din casa bunicii, transpirat într-o noapte febrilă, la cap cu lampa de gaz în jurul căreia să se învârtescă zeci și sute de fluturi la care să mă uit de jos în sus. În loc de explozie, fluturii s-au făcut frunze și arinii vazuți prin lumina parfumată a pielii de femeie lăsau umbre insuportabile pe cer. Mi-a căzut bărbia în piept și atunci i-am văzut picioarele apăsând ușor în nisipul ud. La stângul îi lipsea un deget. ■

calendar

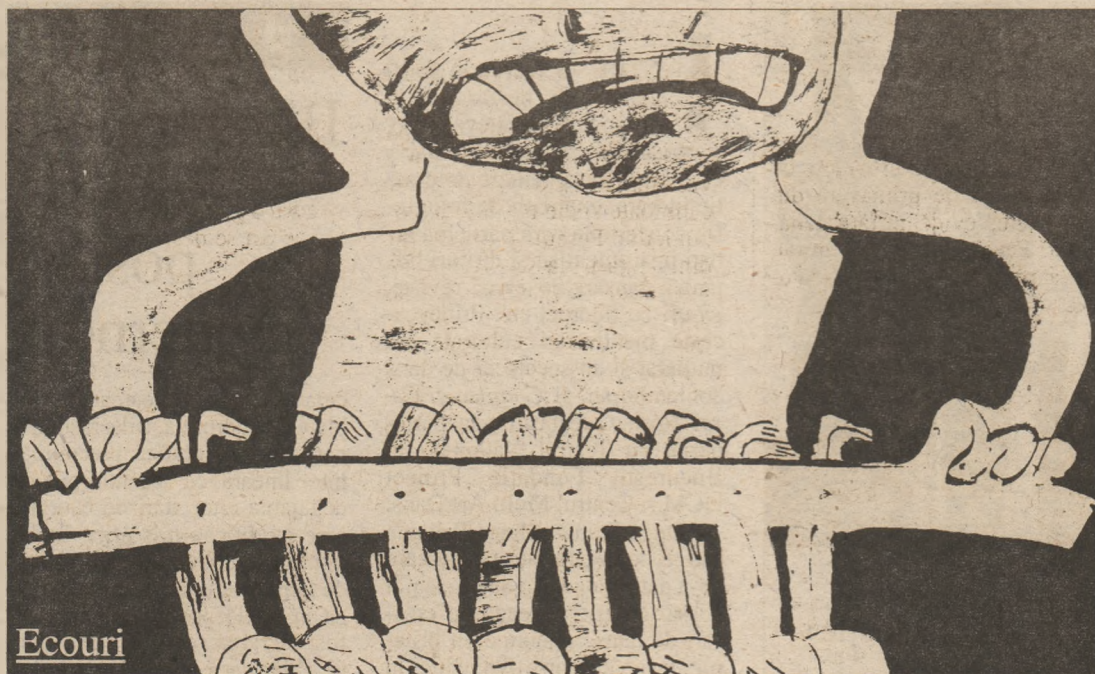
11.04.1744 - a murit Antioh Cantemir (n. 1709)	16.04.1937 - s-a născut Stelian Gruia (m. 1996)
11.04.1858 - s-a născut Barbu Delavrancea (m. 1918)	16.04.1938 - s-a născut Iurii Grecov
11.04.1898 - s-a născut Mircea Ștefănescu (m. 1982)	16.04.1944 - s-a născut Oláh István
11.04.1907 - a murit Simion Fl. Marian (n. 1847)	16.04.1959 - s-a născut Grigore Chiperi
11.04.1924 - s-a născut Ion Grecea (m. 1999)	16.04.1984 - a murit Georgeta Mircea Cancicov (n. 1899)
11.04.1930 - s-a născut Mihnea Moisesescu	16.04.1994 - a murit Mihail Crama (n. 1923)
11.04.1942 - s-a născut Virgil Mazilescu (m. 1984)	17.04.1842 - s-a născut Theodor C. Văcărescu (m. 1914)
11.04.1943 - s-a născut Ion Buzăși	17.04.1895 - s-a născut Ion Vinea (m. 1964)
11.04.1944 - a murit Ion Minulescu (n. 1881)	17.04.1896 - a murit Traian Demetrescu (n. 1866)
12.04.1899 - s-a născut Tudor Teodorescu-Braniște (m. 1969)	17.04.1916 - s-a născut Magda Isanos (m. 1944)
12.04.1904 - s-a născut Mihail Steriade (m. 1993)	17.04.1925 - s-a născut Simion Barbulescu
12.04.1930 - s-a născut Marcel Petrișor	17.04.1935 - s-a născut George Balăița
12.04.1931 - s-a născut Paul Miclău	17.04.1945 - a murit Ion Pillat (n. 1891)
12.04.1940 - s-a născut Mircea Martin	17.04.1957 - s-a născut Catalin Bursaci (m. 1975)
12.04.1944 - s-a născut Gheorghe Anca	17.04.1966 - a murit Petre V. Haneș (n. 1879)
12.04.1991 - a murit Ion Vitner (n. 1914)	18.04.1880 - a murit Costache Aristia (n. 1800)
13.04.1889 - s-a născut Ion Trivale (m. 1916)	18.04.1928 - s-a născut Dumitru Popescu
13.04.1914 - s-a născut Bogdan Istru (m. 1993)	18.04.1934 - s-a născut Voislava Stoianovici (m. 1989)
13.04.1924 - s-a născut Alexandru Lungu	18.04.1940 - s-a născut Gheorghe Lupășcu
13.04.1935 - s-a născut C.D. Zeletin	18.04.1943 - s-a născut George Ghidrigan
13.04.1936 - s-a născut Nicolae Velea (m. 1987)	18.04.1943 - s-a născut Florentina Florescu
13.04.1956 - s-a născut Ioan T. Morar	18.04.1945 - s-a născut Marius Tupan
13.04.1974 - a murit Iosif Moruțan (n. 1917)	18.04.1949 - s-a născut Ștefan Ioanid
13.04.1987 - a murit Marcel Constantin Runcanu (n. 1947)	18.04.1971 - a murit Marin Sârbulescu (n. 1921)
14.04.1924 - s-a născut George Munteanu (m. 2001)	19.04.1847 - s-a născut Calistrat Hogaș (m. 1917)
14.04.1932 - a murit Iacob Negruzzi (n. 1842)	19.04.1895 - a murit Raicu Ionescu-Rion (n. 1872)
14.04.1943 - s-a născut Florin Faifer	19.04.1921 - s-a născut Adrian Rogoz (m. 1996)
14.04.1950 - s-a născut Daniela Crăsnaru	19.04.1924 - s-a născut Vladimir Drimba
14.04.1950 - s-a născut Viorel Varga	19.04.1929 - s-a născut Ileana Vrancea
14.04.1954 - s-a născut Traian Furnea	19.04.1940 - s-a născut Ion Țăranu
14.04.1985 - a murit Al. Gheorghiu-Pogonești (n. 1906)	19.04.1944 - s-a născut Ioan Gliga
15.04.1927 - s-a născut Petre Luscalov	19.04.1949 - s-a născut Maria Ana Tupan
15.04.1929 - s-a născut Huszar Sándor	19.04.1956 - s-a născut Smaranda Cosmin
15.04.1964 - s-a născut Anta Raluca Buzinschi (m. 1983)	19.04.1992 - a murit Vasile Nicorovici (n. 1924)
15.04.1988 - a murit Modest Morariu (n. 1929)	19.04.1993 - a murit Ion Bolduma (n. 1933)
15.04.1997 - a murit Petru Creția (n. 1927)	20.04.1893 - a murit George Bariț (n. 1812)
16.04.1879 - s-a născut Gala Galaction (m. 1961)	20.04.1903 - s-a născut Andrei Ion Deleanu (m. 1980)
16.04.1896 - s-a născut Tristan Tzara (m. 1963)	20.04.1915 - s-a născut Gheorghe Bogaci (m. 1991)
16.04.1916 - a murit Nicolae Gane (n. 1838)	20.04.1934 - s-a născut Pusztai János
16.04.1926 - s-a născut Lucia Olteanu	20.04.1943 - s-a născut Dan Horia Mazilu
16.04.1928 - s-a născut Constantin Aronescu	20.04.1949 - s-a născut Mircea Florin Șandru
16.04.1935 - a murit Panait Istrati (n. 1884)	20.04.1968 - a murit Adrian Maniu (n. 1891)
16.04.1936 - s-a născut Gheorghe Grigurcu	20.04.1985 - a murit Mariana Ceașu (n. 1928)

N numărul 10 al revistei 22 atrage atenția o dilemă filozofică care dă și titlul articolului semnat de Andrei Cornea: *Se poate combate relativismul postmodern?* Seducătoarea frământare e urmarea directă a reacției stărnite de apariția cărții *Omul recent* a lui H.-R. Patapievic. Obsesia subiectelor social-politice autohtone, veșnic nerezolvate, s-a mai diluat în amploarea scandalului filozofic, ceea ce e un fapt pozitiv.

Rămâne de văzut dacă această reacție exagerată, manifestată tocmai în țara lui "anything goes" este o simplă coincidență. S-ar putea ca una din cauze să fie și frica izvorâtă din confuzia inocentă între respectivul curent și libertate/democrație. Numai că, temându-se de un atac la adresa valorilor democrației, apărătorii ei au răspuns cu replicile binecunoscute ale *oamenilor de bine* (sintagmă inteligibilă numai pentru români): "carte cu misiune", "carte cu probleme", "ideologie reacționară", "stereotipuri fundamentaliste", "derapaje extremiste", "deraiere legionară", "port-drapelul revanșard", "elitism minor" etc.

Oricum, retorică sau nu, întrebarea domnului Andrei Cornea poate admite un răspuns. Deoarece filozofia, formală și informală, stochează, inventariază și comentează curentele/sistemele fără a decide axiologic asupra lor, criteriul existenței/originalității nu este suficient pentru evaluare. În aceste condiții relativismul *entropic* postmodern e greu de combătut fiindcă precursorii și fondatorii lui refuză orice feed-back fiind atrași, după cum remarcă J. Baudrillard, într-un "proces al pierderii sensului". Cam ceea ce ar fi anarhia pentru societate. Poți convinge un anarhist că nu are dreptate? Astfel, întemeietorul (J.F. Lyotard) decretează: "Gândirea postmodernă nu mai crede în posibilitatea unui discurs sistematic... Se propagă, în schimb un pluralism radical..."(?). A se reține calificativul autodescriptiv *radical* în raport cu acuzațiile ce i se aduc lui H.-R. Patapievic. Toate acestea constituie pentru Lyotard "...o evoluție în științele umaniste" (!?). Acesta este, cred, un caz unic. Nimeni nu a mai rupt atât de brutal științele umaniste de științele naturii și nu a confiscat *gândirea* în mod segregaționist în favoarea primelor. Și mai interesantă este însă interpretarea pe care o dă autorul rolului societății moderne industrializate/informatizate. Descompunerea discursului unitar ar fi accelerată de... informatică (!?). Acum, e greu de imaginat un sistem mai unitar, rațional, sistematic, decât un

Confiscarea democrației

calculator. Probabil că, Lyotard, căruia îi lipsea baza instrucției științifice nu putea discerne între hard și soft, sau, posedat de *idei misticoide*, percepea profund apter aplicațiile soft-ului. Dacă ar fi înțeles conceptul Turing ar fi căpătat o altă perspectivă asupra computerului. Pe Lyotard, însă, nu-l interesează deloc ce se întâmplă cu *gândirea* care dă rezultate. La celălalt capăt al filozofiei îl așteaptă, neluată în seamă de el, o impresionantă listă de savanți de la CERN, Fermilab, Chicago University, Cambridge, MIT etc. Toți angrenați în cea mai incitantă întreprindere științifico-filozofică, extrem de sistematică, extrem de rațională, extrem de unitară, avându-l ca precursor pe Einstein. Cel mai bine o descrie Tom Kibble de la Colegiul Imperial din Londra: "Eu cred că avem 50% șanse să găsim în următorii 20 de ani, o teorie unificată a câmpului, completă, capabilă să descrie toate forțele și particulele fundamentale. Dar mă opun cu tărie ideii conform căreia asta va însemna sfârșitul Fizicii Teoretice - acesta este un mit teodetic". Parcă scria cineva de la *Observator cultural* nr. 102 de "...refuzul specializării (și al competenței specialistului)" cu gândul la Patapievic. Cine zice ăla e! De altfel sloganul lui Lyotard, rezultat dintr-o nefericită osmoză cu ideile lui Nietzsche, spune totul: "...lăsați-ne să ne jucăm...". Atât putea, atât revendica!

UN ALT titan al hazardului, Ludwig Wittgenstein, semnalul declinului filozofiei (după Weischedel) merge din deducție în deducție, într-o "apoteotică evo-

luție", culminând cu: "Orice explicație trebuie să dispară și în locul ei trebuie să apară numai descrierea" și apoi "...problemele filozofice trebuie să dispară complet".

Construind un silogism, observăm că ceva nu e în regulă. Dacă aserțiunile lui Wittgenstein ca reprezentant al postmodernilor sunt adevărate și dacă și criticile celor de la *Observator cultural* sunt adevărate, rezultă că H.-R. Patapievic este un postmodern deoarece s-ar fi conform sistemului, adică descriere fără explicație. Dar era criticat tocmai pentru că era adversar. Am ajuns deci la o contradicție!

Legat de încadrări social-politice este de semnalat un fenomen interesant la criticii de la *Observator cultural*. H.-R. Patapievic e acuzat când de stângism (Marcuse, Fromm), când de virulență antistângistă; e presupus legionar, reproșându-i-se implicit că e împotriva lui Nietzsche. Până la urmă Valentin Protopopescu ne lămurește: avem de-a face cu un "conservator" care "nu-și află locul niciunde". Asupra lui "niciunde" e de discutat. Deocamdată a încercat doar în România.

În fine, în ceea ce îl privește pe Thomas Kuhn și bestseller-ul lui *Structura revoluțiilor științifice*, discuția este mai nuanțată. Se recunoaște ușor precizia și acuratețea fizicianului. Ideea "problemelor puzzle" e la nivelul bunului simț pentru cine a lucrat în domeniul științific. Îndepărtându-se însă de teoriile epistemologice evoluționiste ale lui Popper, Kuhn se pare că acordă o importanță exagerată transformării revoluționare a paradigmelor, contrazice principiul creșterii cumulative și se expune pericolului de a fi catalogat anti-

dialectic (în special în cadrul epistemologiei comuniste). De fapt Kuhn supralicitează aspectul social al comunității savanților (motiv care explică probabil și succesul cărții sale) și confundă oarecum planul de *facto* cu de *jure*. Cea de-a treia componentă majoră a operei lui Kuhn (incomensurabilitatea paradigmelor) a fost dur atacată astfel încât autorul a bătut în retragere. Se pare că celebra aserțiune "Rivalitatea dintre paradigme nu poate fi decisă prin demonstrații" nu trebuie absolutizată fiind doar o figură de stil. De altfel, se pot găsi multe contraexemplu. Mulți cercetători (nu numai marele său adversar Popper) au reținut în sarcina lui Kuhn o componentă *haotică* a gândirii sale, ceea ce, probabil, îi conferă un loc printre postmoderni.

Aceasta ar putea fi o schiță de "dialog cu bibliografia acestui concept" reclamată de domnul Liviu Andreescu tot în *Observator cultural* în cadrul criticii agresive pe care o face autorului cărții.

Au mai existat în istoria gândirii cristalizări formal eronate (empirismul, pozitivismul) care negau *ab initio* imanența (tendința omului de a cunoaște cauzele). Acestea au avut totuși, la vremea respectivă, un impact favorizant progresului. Tycho Brahe și Kepler au fost pozitiviști cu 100 de ani înaintea lui Hume (vezi descrierea lui R. Feynman din *Fizică Modernă*, vol. I, pag. 114). Relativismul postmodern, însă, extremist și închis în sine, refuzând orice referențial - mod de viață și nu de gândire - este dușmanul declarat al științei și religiei. Mizând pe antagonismul tradițional dintre instituțiile atașate (Biserica și

Academie) respinge cei doi poli autentici ai ordonării, percepuându-i pe bună dreptate (din punctul lui de vedere!) ca pe niște inamici de care e bine să te ferești - prin ipoteză și nu prin demonstrație.

Omul recent a evidențiat preponderent antagonisme de tip tradiție/valoare/ transcendență - postmodernism. Letală într-adevăr pentru ultimul termen al binomului va fi explicarea clară a schismei (empirice și raționale) dintre științele pozitive și relativismul postmodern.

"Proces și progres rimează în mod înșelător, situație care nu mai valorează prea mult din perspectiva postmodernă. Merge înainte, nu însă în sus - aceasta este chintesența reflecțiilor post-progresiste... Datorită credinței neexprimate și incorrigibile în sine însăși ca ultimă eră, este fixat într-o procesualitate lineară tulbură, care nu mai poate vedea în față decât amânarea nesfârșită a sfârșitului, nu însă și necesitatea unui novum". Nu am citat din Patapievic, ci din Sloterdijk [*Kritik der zynischen Vernunft*, Frankfurt a. M., 1983].

DA, există o componentă apocaliptică în cartea lui Patapievic, dar ea este astăzi o realitate îngrijorătoare demonstrată. Singura șansă a curentului postmodern (în lumea celor mai puțin informați) este să se declare - fie și în fals - identic cu democrația. Așa cum face de altfel și Bogdan Lefter în *Observator cultural*. La fel cum Lyotard confiscă *gândirea* în favoarea curentului, criticul român confiscă *democrația*. Într-adevăr, oricât de des ar accentua *Omul recent* (în viziunea lui Liviu Andreescu), tot nu e suficient: cine nu acceptă absolut tot ce decretează democrații postmoderni în numele democrației, tot ceea ce ei hotărăsc că e bine pentru noi toți "e decăzut din drepturile cetățenilor". Acțiunea începe nevinovat, cuprinzând sfera ideilor. Subtil dar consecvent ideile devin norme (demonstrația nu e considerată necesară ci desuetă). Normele la început implicite, devin cu timpul explicite și obligatorii. Finalul e dictatura superficialității și absurdului. Această superficialitate poate deveni pentru democrație/libertate un dușman mai periculos chiar decât totalitarismul.

În privința calificativului "antioccidental" acesta nu se potrivește deloc pentru cel ce-a scris *Omul recent* pentru simplul motiv că autorul, apără valori occidentale și mai puțin (sau deloc) orientale. Nu trebuie să ne lăsăm păcăliți de locul unde s-a născut copilul.

Mihai Bădic

Premiile UNITER (selecție)

LUNI 8 aprilie a avut la *Teatrul Național* tradiționala Gală a UNITER (cea de a zecea) care a acordat premiile pentru creație teatrală pe anul 2001. Festivitatea, remarcabilă din toate punctele de vedere, s-a desfășurat într-o atmosferă de solidaritate emoționantă și a mai diminuat ceva din amărăciunea produsă de Premiile M.C.C. (comentate în *Editorialul* din acest număr al revistei noastre). Festivitatea s-a bucurat de prezența președintelui Ion Iliescu, lucru demn de semnalat. Prin prezența sa, dl Iliescu pare a fi recunoscut implicit că breasla teatrală nu trebuie divizată politic.

În cadrul Galei jubiliare, au fost acordate de către Senatul UNITER următoarele premii.

Premiul de excelență: Tompa Gábor, regizor.

Prenui pentru întreaga activitate:

Regizorului – Al. Tocilescu;

Actorului – Costache Babii;

Actriței – Sanda Toma;

Scenografului – Vittorio Holtier;

Criticului de teatru – Margareta Barbuța.

Juriul format din Valeriu Moisesescu, Dragoș Buhagiar, Ovidiu Iuliu Moldovan, Irina Coroiu, I.B. Lefter a ales, dintre nominalizați, pe următorii laureați:

Cel mai bun spectacol: *Hamlet*, în regia lui Vlad Mugar, Teatrul Național din Cluj;

Cel mai bun regizor: Iury Kordonski, pentru spectacolul *Unchiul Vanea* de la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra" din București;

Cel mai bun actor: Marcel Iureș, pentru rolul Bruscon din spectacolul cu piesa *Creatorul de teatru* de la Teatrul Act din București;

Cea mai bună actriță: Valeria Seciu, pentru rolul Dnei Behring din spectacolul cu piesa *Spirit* de la Teatrul Mic din București. ■

Politizarea teatrului

(Urmare din pag. 1)

IN SFÎRȘIT, un mare semn de întrebare îl ridică tam-tam-ul politic țesut de M.C.C. în jurul evenimentului de la care n-au lipsit președintele țării (așteptat, ca pe vremuri, mai bine de o jumătate de oră să incheie o emisiune t.v.), premierul și întreg guvernul.

Cînd i s-a mai făcut culturii o asemenea onoare? E cu ochi și cu sprincene, spune românul despre sarcina pe care unele femei o ascund. Plodul născut pe 4 a-

prilie este un mic monstru, rezultat dintr-un viol: al politicianului asupra teatrului. Să nu ne amăgim cu ideea generozității pecuniare a guvernanților! Cele câteva miliarde vin de la buget, așadar și din buzunarul nostru. (Asociațiile de breaslă au dat totdeauna bani proveniți din sponsorizări declarate.) E vorba de un gest curat politic (curat murdar, ar zice titularul neîntrebat al premiilor), de o anexare pe față a teatrului la carul de triumf al puterii. Aceste premii nu sînt naționale, ci oficiale. Acesta din urmă este termenul exact.

Aș vrea să spun lucrurilor pe

ÎNTRE 28 februarie și 30 aprilie, se desfășoară la noi în țară, în câteva orașe, *Festivalul Primăverii Britanice*, care însumează ateliere de creație literară, expoziții de fotografii, concerte la care participă artiști instrumentiști și dirijori britanici, lansări de cărți, reviste, sit-uri pe Internet etc. Printre aceste manifestări culturale s-a numărat și un spectacol de dans contemporan, al *Companiei Carol Brown*, desfășurat în parteneriat cu Teatrul Național din București, Fundația Proiect DCM și Centrul Multi Art Dans.

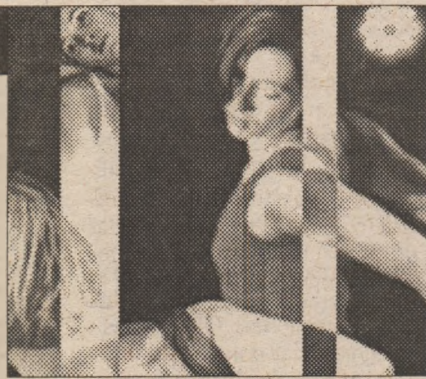
După Franța, Marea Britanie este a doua țară europeană care ne-a dat prilejul să vedem, la noi acasă, o serie întreagă de creații de dans contemporan britanic, începând din 1998, cînd, în cadrul *Festivalului dansului britanic* de la București, am putut urmări creațiile a șapte coregrafi, fiecare un univers aparte, care și-au pus în pagină creațiile la patru companii, și ele cu profil distinct: *Compania de Dans Phoenix*, *Teatrul de Dans Yolande Snaith*, *Compania de Dans Random* și *Compania Russell Moliphant*. Apoi, în anul 2000, coregraful Mark Murphy și *Compania de Dans V-TOL* au făcut săli pline la Teatrul Național din București și, în fine, în 2001, *Candoco Dance Company* a fost una dintre cele mai valoroase trupe de dans, care au participat la *Festivalul Internațional BucurESTi-VEST*.

Dornici să cunoaștem, în continuare, noi direcții ale dansului contemporan britanic, am urmărit cu mult interes spectacolul *Companiei Carol Brown*. Prima piesă, *Ocean Skin* (Pielea oceanului), a fost creată și interpretată de Carol Brown, pe muzică, proiecții video și efecte vizuale, cu valuri și imaginea unui corp ce părea că se dezintegrează, de Russell Skoons, însoțite și de texte rostite de dansatoare, referitoare la disecția corpului unui bărbat. Cu o structură mus-

nume pină la capăt. Domnului Răzvan Theodorescu i-a venit marea idee (care îi servește atât de bine pe guvernanți) de la nemulțumirea unui influent director de teatru, scriitor mediocru, și a unui actor pe cit de valoros, pe atît de oportunist, cauzată de faptul că unul din spectacolele (de altminteri, agreabil) produse de teatrul cu pricina și în care actorul se număra printre protagoniști n-a fost nominalizat la premiile UNITER și a mai și fost criticat (ce oroare!) în *România literară*. (Unele reprsalii contra revistei noastre n-au așteptat înființarea și decernarea Premiilor Naționale: pe un panou de afișaj al teatrului pe care l-am supărat, alături de tăieturi

d a n s

Bizareriile lumii post-moderne

culară athletică, creatoarea, dublată de interpretă, a desfășurat o partitură coregrafică precumpănitor lineară, cu accentul pus pe degajarea unor stări de energie, care modificau mișcărilor, multe dintre ele coborînd sau urcînd de la podea, unde corpul se așeza în unele posturi yoghine. A fost lucrarea cea mai consistentă, chiar dacă tehnica mișcărilor dinspre și către podea era departe de varietatea și încărcătura ideatică și afectivă pe care le-o dă coregraful franceză Christine Bastin.

A doua lucrare era un fragment din *Like a house in Fire* (Ca o casă în flăcări), creată de Carol Brown pe muzica aceluiași compozitor Russel Skoons și interpretată de acesta, împreună cu dansatoarea de origine suedeză, care a studiat și muzică (canto, vioară, pian), Lisa Torun. Textele abundente, spuse și cîntate, referitoare la viața obișnuită, care sunau aproximativ așa: "tot omul are un cîine și tot cîinele un stăpîn" sau "m-am simțit în tine, pe podeaua bucătăriei, ca la mine acasă" – erau intercalate între duete de dans, în care Carol Brown era partenerul porteur al Lisei Torun, mișcărilor fiind și de astă dată precumpănitor lineare, iar întregul fragment tînzînd către genul de revistă.

Flesh Txt (Carne txt), ultima piesă, pe un aranjament muzical al aceluiași compozitor, Russell Skoons, a fost interpretată de ambele dansatoare. Pe *Serenada* de Schubert, reproducă sonor după o placă uzată de patefon, cele două interprete au executat

o serie de mișcări, înrudite cu gimnastica artistică, folosindu-se în combinațiile lor de două scaune, iar după alte mișcări, în duo sau separat, a urmat o glumiță muzicală, în care Lisa Torun cînta așezată în brațele lui Carol Brown, acesta din urmă făcînd-o să obțină tremolo-uri vocale, prin apăsări succesive ale unei palme pe gură, sau zguduindu-i umerii.

Făcînd o reducere, forțată ca orice reducere, dar corespunzătoare conținutului, am putea rezuma, printr-un singur cuvînt, fiecare dintre cele trei dansuri, astfel: yoga, sex, parodie. Desigur, yoga numai ca exercițiu gimnastic, producător de energie, căci de aici, și până la o concepție filosofico-religioasă, calea era abrupt ruptă. În ceea ce privește sexul, el este, oricum, pâinea noastră cea de toate zilele, de la TV, din reviste și ziare. Sexul, nu dragostea. Pe vremuri, românii făceau dragoste, și ea se reflecta în poezie sau în cîntec. Acum, judecînd după manifestările din mass-media, s-ar părea că nu mai fac decît sex. Iar cât privește parodia, ea este exprimată, de astă dată, mai mult sonor decît prin mișcare. Oricum, bizară este această epocă post-modernistă, care poate asocia orice, de la yoga la sex! Adică, prin transferul criteriilor economice în alt domeniu, creația artistică este socotită a fi un bun de consum și opera de artă o marfă. Vai nouă tuturor, creatori și receptori (era să spun consumatori) de artă!

Liana Tugearu

lejerității cu care președintele și premierul s-au lăsat antrenati într-o manipulare atât de vădită. Doresc ei să ne reamintească de politizarea culturii de dinainte de '89, în care cine nu era recunoscut oficial devenea disident? Doresc să dividă încă o dată breasla teatrului? (Tot în paranteză fie spus, au luat an de an premii la UNITER actori, regizori și scenografi valoroși, indiferent de orice considerent, inclusiv oportunistul de care aminteam.) Sau pur și simplu să se împăduieze cu niște realizări care nu le aparțin?

Oricare ar fi răspunsul, ce s-a întîmplat joi, 4 aprilie, este, ca să folosesc un termen din teatru, o premieră funestă. ■

c i n e m a

Imagini din țara lui Heidi

buție a filmelor, multe producții autohtone având o circulație limitată la anumite zone. Poate că așa se explică, printre altele, și marea afliuență de spectatori în timpul Zilelor de la Solothurn: e o ocazie pentru elvețieni, indiferent de limba vorbită, de a vedea filme elvețiene. Astfel, printre cele cinci producții nominalizate anul acesta la *Premiile Cinematografiei Elvețiene*, s-au detașat din capul locului două titluri: "Eloge de l'amour" (regia Jean-Luc Godard) – film ce a rulat doar în cantoanele francofone – și "Utopia Blues" (regia Stefan Haupt), care nu și-a găsit distribuitori decât în zona germanofonă. Câștigător a fost desemnat filmul lui Haupt și s-au auzit voci care au considerat că succesul filmului s-ar fi datorat nu atât valorii sale artistice, cât mai ales susținerii venite din partea criticilor de limbă germană, (evident mai numeroși decât cei români). Totuși, însuși faptul că, anual, anumite filme reușesc să treacă frontiera lingvistică și capătă o oarecare notorietate la nivel național, face ca ceremonia găzduită de cinci ani încoace de "Zilele de la Solothurn" să fie o reușită în sine. Revenind însă la premii, să spunem că "Utopia Blues" le-a meritat din plin pe ale sale: pe lângă acel de cel mai bun lung metraj de ficțiune, el a obținut, prin interpretarea de excepție a foarte tânărului actor aflat la debut – Michael Finger, și premiul pentru cea mai bună interpretare masculină. Desigur, filmul *Eloge de l'amour* nu e lipsit de interes, dar el interesează, mai ales, pentru că e făcut de Godard, că prezintă un Paris realmente superb filmat în alb-negru, că emană nostalgia vremurilor de glorie ale Nouvelle Vague-lui, că e un film al rezistenței în fața uitării, astfel încât, prin acest parcurs poetic-filosofic, un cineast de 70 de ani convertește, treptat, *elogiul iubirii* într-un *elogiu al memoriei*.

Evident, povestea din filmul semnat de Stefan Haupt, (regizor ce numără trei decenii mai puțin decât Godard și despre care, practic, nimeni nu a prea auzit până la această *Utopia Blues*) este poate mult mai puțin pretențioasă, dar, cu siguranță, mai sinceră și mai atașantă, chiar dacă vadește uneori influențe eclecticice, forțat sau stângaci asimilate (vezi *Mr. Jones*, *Portocala mecanică* etc) și recurge, uneori, la rezolvări & locuri comu-

ne: un tânăr, abia ieșit din adolescență, iubește muzica, crede că viața e frumoasă și vrea să cucerească lumea cu creațiile lui sincopate. Vitalitatea aceasta, care-i dă farmec, este diagnosticată, curând, ca fiind exaltarea unui maniaco-depresiv, drept pentru care familia, școala & societatea se grăbesc să-l vindece de "nebulia muzicii" și să-l aducă la "normalitate". Un film care începe banal și în notă comică, pentru ca, pe parcurs, să-și schimbe tonalitatea și să aducă în discuție indiferența & opacitatea adulților față de tineri și frământările lor, legitimitatea unor metode de "socializare" – pe de o parte, far pe cealaltă, irresponsabilitatea, lipsa de discernământ, vulnerabilitatea & fragilitatea ca atribute ale vârstei, dar

Personaje din *Julie's Geist*, *Traum Frau* și *Lost and Delirious*

și ca stare de spirit.

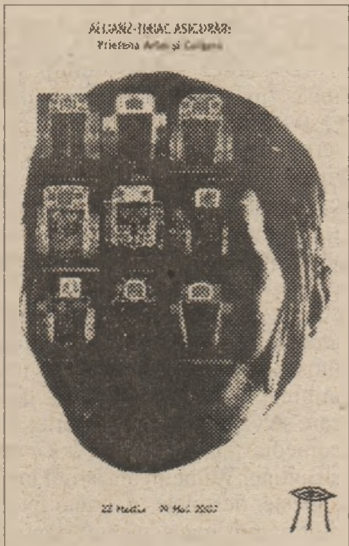
De altfel, multe dintre filmele (mai ales cele bune) din festival au istorisit povești interesante, chiar insolite, despre tineri: în *Lost and Delirious* al canadienei, genezează prin naștere, Lea Pool, o adolescență trăiește cu intensitate și disperare prima sa dragoste, cea pentru o colegă de colegiu, o iubire interzisă (într-o lume în care homosexualitatea, mai ales cea feminină, e de neconceput) din care se va elibera prin moarte; în comedia fantastică *Julie's Geist* a Bettinei Wilhelm hazardul împletește destinele a doua fete, dintre care una, devenită fantomă, o ajută pe cealaltă să-și găsească drumul în viață; în *La Salamandre* (faimosul film realizat în 1971 de Alain Tanner și prezentat în ciclul "Miracolul cinematografiei elvețiene"), povestea unei tinere muncitoare, acuzată că ar fi tras cu pistolul în unchiul său, este o ocazie pentru un ziarist și un poet de a scrie un scenariu de film – dar tânărul își apără libertatea interioară și nu se lasă "descifrată". Documentarele TV ale lui Paul Riniker, (cineast cu o bună reputație, o bogată filmografie și un constant succes de public), selectate în retrospectiva ce i-a fost consacrată, sunt tot atâtea incursiuni în universul unor oameni aflați la vârsta autodescoveririi, a autodefinirii și a autoevaluării, dar și a raportării la valorile, exigențele și experiența celor din jur, în dorința de a aparține unei comunități. Două tinere femei, cu părinți originari din Kosovo, dar născute, crescute și integrate activ în viața din Elveția, nu înțeleg de ce de ani intergi li se refuză cetățenia elvețiană (*Beromuster*); Coco, tânărul din *Traum Frau*, urmărit de Riniker cu aparatul de filmat vreme de doi ani, are aspectul fizic al unui bărbat, dar trăirile psihice ale unei femei, drept pentru care urmează un tratament cu hormoni, se supune mai multor intervenții chirurgicale și, la șapte ani, după ce acest documentar distins cu diverse premii internaționale l-a făcut cel mai celebru transsexual din lume, el se sinucide. În schimb, tânărul toxicoman din *Unterwegs zwischen Leben und Tod* se bate cu îndârjire și dragoste de viață cu o boală necrutătoare – sida – și cu prejudecățile celor din jur despre drogați. Desigur, nu sunt prea vesele filmele elvețiene, iar atunci când vor să glumească umorul lor e negru și scrâșnit.

ĂZUTĂ prin filmele sale, țara lui Heidi e mai puțin turistică și pitorească, dar, indiscutabil, mult mai vie și mai incitantă.

Viorica Bucur

ÎN URMA cu un an, re-lătând despre ediția a 36-a a Zilelor Cinematografice de la Solothurn, arătăm că totul funcționează aici cu precizia unui ceasornic elvețian, dar conform unui tipic cam monoton prin repetare. Iată, însă, că ajuns în al 37-lea an de existență, "conservatorul" Solothurn a ales... schimbarea. "Zilele... au rămas fidele Solothurn-ului, dar pentru asta au trebuit să...se miște", arată Ivo Kummer, directorul festivalului, făcând aluzie la faptul că, începând cu aprilie trecut, s-au purtat aprinse discuții în jurul "incapacității" (săli de cinema și hoteluri) liniștitului și pitorescului orașel de pe malurile Aar-ului de a mai fi gazda acestei manifestări cinematografice, precum și a candidaturii unor orașe de mare tradiție culturală ca Lucerna și Berna pentru acest mult râvnit statut. Așa se face că, anul acesta, Zilele cinematografice – numite acum, pur și simplu, Zilele de la Solothurn – au căpătat o nouă identitate vizuală (vizibilă, mai ales, noaptea datorită afișajelor și marcajelor luminoase), și-au sporit locurile de desfășurare (un fost maneaj a devenit o sală de cinema de 900 de locuri, clădirea unui vechi abator a fost amenajată ca sală de întruniri și recepții, iar localnicii au fost încurajați să practice sistemul de "zimmer-vermietung").

DA, pentru cinești, cinefilii & ziaristii prezenți în acest orașel medieval helvet pentru a vedea filme și, mai ales, pentru a discuta despre filme, adevăratele innoiri au fost nu atât cele "la vedere", cât mai ales cele "ascunse" și descoperite în sălile de cinema. Astfel, oferta de filme – care a fost deosebit de generoasă (ridicându-se la 250 de filme, față de 230 anul trecut) și care, până la actuala ediție se rezuma, indeosebi, la producția elvețiană (în genuri, formate sau suporturi diferite, în coproducție sau nu) – s-a diversificat prin introducerea unei secțiuni de film consacrată în exclusivitate unei țări oaspete. Inaugurând seria, *Invitation Quebec* a adus pe malurile Aarului 22 de producții din ultimii doi ani, unele prezentate aici în avanpremieră mondială, organizatorii făcând o reverență, prin acest program, mai ales publicului francfon care, de-a lungul anilor, s-a dovedit a fi cel mai fidel și mai entuziast frecventator al redez-vous-ului cinematografic de la Solothurn. Pentru că a venit vorba de public, trebuie să arătăm că această împărțire "lingvistică" (vorbitori de germană 63,7%, franceză 19,2%, italiană 7,6%) are o mare importanță și în rețeaua de distri-

SUB titlul *Prietena Artei și Culturii* (chiar așa, scrise cu majusculă), Allianz-Tiriac asigurări a demarat un proiect expozițional fără precedent pînă acum pe piața românească, în situația în care încercările altor companii de a crea și de a susține evenimente artistice asemănătoare nu au depășit nivelul unui binevoitor amatorism. Este vorba de organizarea unei serii de expoziții care să facă vizibilă arta românească și dintr-un alt unghi decît acela oficializat prin tradiție și prin uz: unghiul mediului de afaceri, al lumii reale, al consumatorului de bunuri simbolice mai mult sau mai puțin spontan, dar cu atît mai relevant în reglarea funcției publice a creației artistice. Inițiat printr-o expoziție de colecționari, aceea a lui Mihai Gavrilă, expoziție în care plaja exponatelor a fost mai largă, ea privind în mod diversificat și exclusiv problematica modernității, el continuă prin organizarea unei expoziții de pictură a Paulei Ribariu, adică a unei expoziții personale, de autor. Însăși alegerea Paulei Ribariu ca partener într-un astfel de proiect este semnificativă și ea ar merita o discuție separată pentru că, mai întîi, Paula Ribariu nu este un artist cu o prezență publică agresivă și, în consecință, alegerea sa nu poate fi efectul unei presiuni a contextului, iar, în al doilea rînd, chiar pictura ei este una dificilă, cu problematizări plastice și subtextuale multiple, atît de îndepărtată de așteptările comode și de convențiile comerciale. Cu alte cuvinte, Paula Ribariu nu a fost aleasă conjunctural, în virtutea vreunui stereotop al momentului, ci în urma unei deliberări foarte serioase și în condițiile unei clare evaluări de ordin profesional. Inițiatorul și managerul acestui proiect, a cărui importanță absolută este mult mai mare decît valoarea sa de eveniment artistic, este chiar directorul de marketing al com-

paniei, Dl Sorin Zaharescu, iar acest fapt, care se referă la interesul direct al manageriatului și la consecvența unei asemenea implicări, se înscrie el însuși într-o zonă puțin explorată, dacă nu aproape virgină, a vieții noastre publice. Încercările anterioare ale unor mari companii de a se implica în astfel de acțiuni, cazul companiei Daewoo, de pildă, chiar dacă au fost extrem de spectaculoase în sine, au rămas simple insularități, fără istorie și fără consecințe. Spre comparație, proiectul inițiat de Allianz-Tiriac se înscrie într-o altă perspectivă, și anume în aceea care privește, conștient sau nu, mai curînd o problemă de principiu, de atitudine morală, decît una interesată exclusiv de spectacolul mediatic și artistic. În esență, acest proiect este unul corectiv, iar scopurile sale pot fi așezate mai curînd în categoria actelor exorcizatoare, a acțiunilor cu valoare simbolică, decît în aceea cu o valoare nemijlocit pragmatică. La o privire detașată și cuprinzătoare, întîlnirea (*alianța!*) dintre o mare companie și fenomenul artistic viu este primul pas către suspendarea unuia dintre cele mai nocive stereotipuri pe care practica și propaganda comunistă le-au impus cu forța unei ordini naturale: suspiciunea, mefiența și chiar ura între diferitele segmente sociale, în cazul de față între lumea reală, mediul economic cu alte cuvinte, și lumea artiștilor, aceea a creatorilor de bunuri simbolice.

ÎN CONDIȚIILE în care comunismul a suspendat, practic, orice mediu de afaceri, el a oferit, în compensație, nenumărate argumente de ordin teoretic și doctrinar cu ajutorul cărora oamenii cu bani, oamenii dinamici și întreprinzători, cu alte cuvinte *capitaliștii*, erau făcuți responsabili de toate relele posibile, erau huliți și discreditati pînă la satanizare. Pe de altă parte, artiștii au fost ruși cu totul de spațiul economic și de cea mai elementară piață specifică, au trăit permanent din stipendii și din achiziții controlate, inducîndu-li-se insidios ideea dependenței lor absolute de statul total, de statul-părinte, de statul-comanditar, de statul-curator și de statul-colecționar, adică ideea unui parazitism de lux și a unui protecționism obligatoriu. Din această pricină, imediat după 1990, artiștii s-au trezit brusc abandonați, fără parteneri și fără piață, dar și fără speranțe și fără un sistem imunitar adecvat noului climat, iar oamenii de afaceri, apăruiți abrupt în spațiul economic, s-au trezit și ei într-o lume incoerentă simbolic și fragmentată sever din punct de vedere social. În acest context nou, comunicarea dintre

cele două lumi, aceea a creatorilor de bunuri materiale și aceea a creatorilor de bunuri simbolice, nu numai că nu a existat în mod real, dar nici măcar nu a fost acompaniată în intențiile sale de o minimă încredere. Conform stereotipului comunist și în consecință absenței oricărei experiențe comune, artiștii și oamenii de afaceri s-au privit, de la bun început, cu multă suspiciune, cu dispreț și chiar cu intoleranță. Din punctul de vedere al artistului, proaspătul om de a-

artistul se sufocă mecanic, își pierde una cîte una elementarele sale funcții vitale, după cum, fără valorile simbolice, omul de afaceri își pierde coerența socială, obligatoriile funcții de reprezentativitate și codurile subtile de comunicare cu spațiul propriei sale condiții. Ceea ce propune acum Allianz-Tiriac, în mod tacit, este tocmai suspendarea neîncrederii, încetarea ostilităților și renegocierea pozițiilor pe un spațiu socio-economic și cultural care și-a modificat

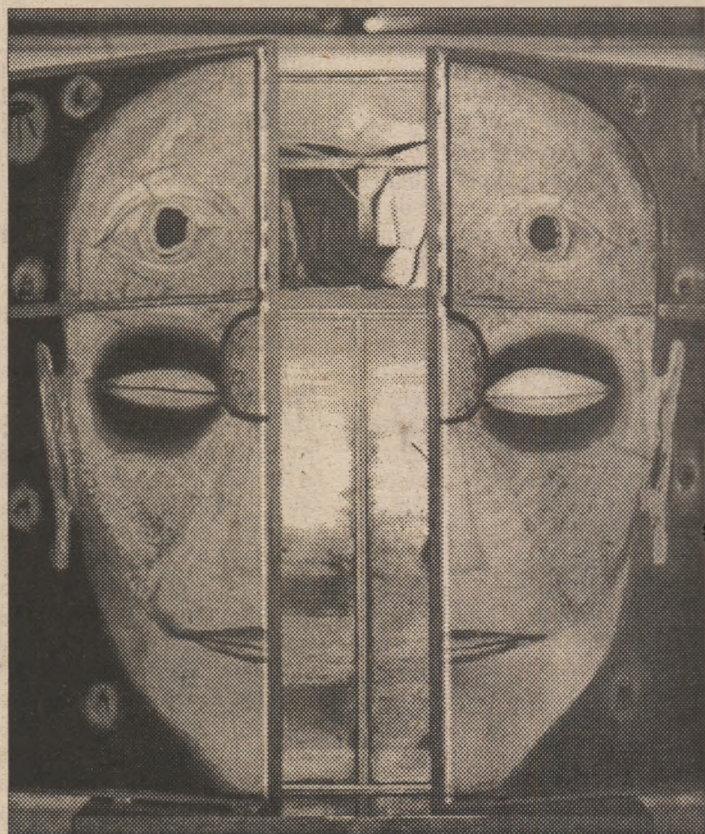
zența omului de artă pentru a dobîndi ele însele dimensiune umană, pentru a ieși din starea neliniștitoare a vidului și pentru a-l exprima explicit pe cel care le folosește sau le locuiește. Amenajarea optimă a spațiului interior tinde să devină, tot mai mult, un imperativ psihologic și o somație metafizică și, din ce în ce mai puțin, o acțiune conformistă și impersonală. Artistul, la rîndul său, resimte rațional și instintiv acest lucru și este interesat direct, dar și con-

cronica plastică

de Pavel Șușară

Allianz..., ca imperativ moral

faceri nu era decît un ignorant cinic și lipsit de sensibilitate, numai bun pentru încurajarea kitschului și a imposturii, după cum, pentru tînarul om cu bani, artistul nu era decît un asistat nostalgic și un tarat social, plin de pretenții arogante, dar incapabil să ofere ceea ce noile așteptări începuseră deja să configureze. Această stare tacită de dispreț și de beligeranță s-a perpetuat o bună bucată de vreme, mai exact pînă cînd și unii, și alții, au început să resimtă ca pe o frustrare profundă, dacă nu chiar ca pe un real handicap, absența unui autentic parteneriat. Pentru că exact în măsura în care artistul are nevoie de valorile concrete ale mediului economic, și omul de afaceri are o nevoie imperativă de valorile simbolice pe care i le poate oferi mediul artistic. Fără valori economice reale și utilizate ritmic,

sensibil coordonatele în comparație cu anii nouăzeci. Omul de afaceri nu mai este acum, oricîte piedici ar mai avea el de trecut, nici adolescentul economic de acum cîțiva ani, pus pe lovituri fulgerătoare și pe acumulări precoce, și nici acea conștiință insurgentă, fără previziuni clare și fără simțul duratei, după cum nici artistul nu mai face grimase dacă directorul unei companii încă nu și-a luat doctoratul în estetică. Există astăzi, în mod incontestabil, un segment al mediului de afaceri care și-a dobîndit, o dată cu sentimentul stabilității, sau chiar înaintea acestuia, bunuri imobiliare foarte serioase, fie sub formă capitalizată, de active, fie cu titlu de reședință permanentă sau de casă de vacanță. Toate aceste spații fizice, aceste soluții arhitectonice mai mult sau mai puțin reușite, au o nevoie imperativă de pre-

strîns de propria sa funcție de regulator simbolic, dacă această formulă nu sună cumva prea pretențios, să se implice profesional și moral. Iar dacă unul dintre cei mai importanți operatori de pe piața românească a asigurărilor, cum este Allianz-Tiriac, a simțit nevoia să aducă mediul artistic în propriul său habitat, și unul dintre cei mai retracți și mai sfioși artiști, cum este Paula Ribariu, a părăsit spațiul ei securizat, acela profesional și cu o indiscutabilă vocație muzeistică, spre a se confrunța cu necunoscutul de afară, e limpede că în viața publică românească se întîmplă ceva extrem de serios, ale cărui consecințe vor fi mult mai importante decît ne imaginăm noi în această clipă. Segmentul profesionist al spațiului economic a inițiat o provocare a profesi- niștilor din spațiul artistic, iar

aceștia au primit mesajul așa cum se cuvine și au răspuns chiar și cu prețul sacrificării propriului confort. Allianz-Tîriac/Paula Ribariu, iată ecuația care marchează noua configurație a raporturilor profesionale și morale în spațiul public românesc, raporturi ireproșabile, cel puțin în această etapă, în ceea ce privește onestitatea și acuratețea ofertei. Compania lansează invitația, oferă spațiul și face toate oficiile de gazdă, iar artistul vine cu maxima sa libertate, cu

preocupările sale constante și cu obsesiile neștirbite.

PAULA RIBARIU vine, astfel, în spațiul companiei de asigurări, cu o etapă nouă a propriului său proiect artistic și nu încearcă în nici un fel să se adapteze unui public, în mare parte necunoscut, pornind de la supoziții și aproximări teoretice. Ea se comportă aici cu un firesc desăvârșit, aducînd în prim plan, după experiența panoramică de la Sala

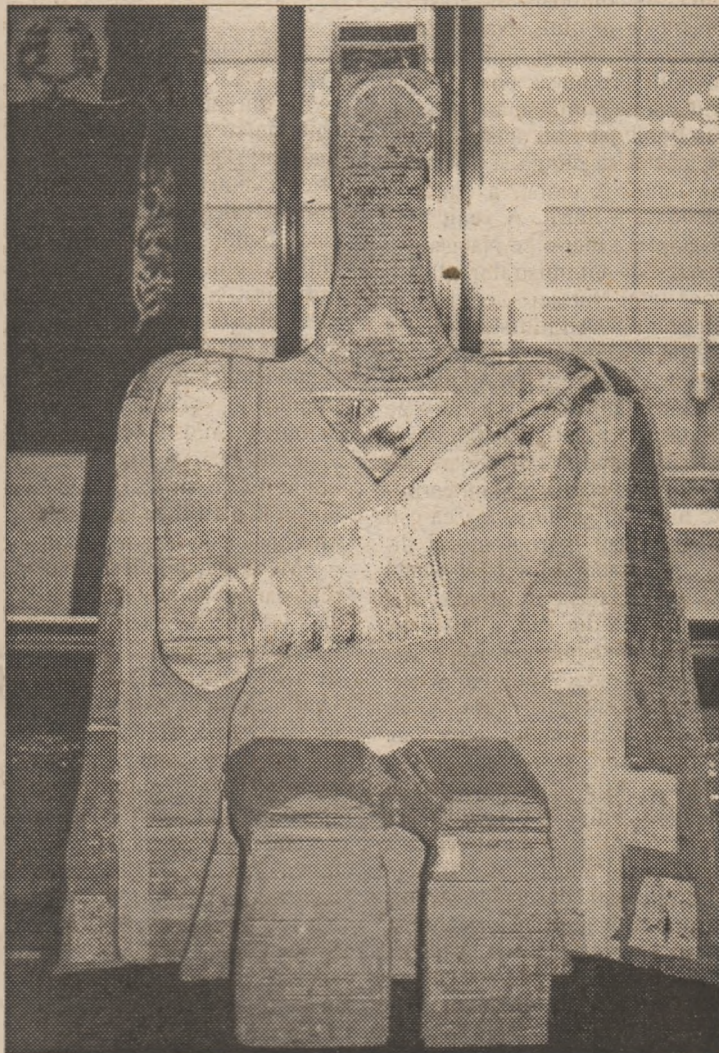
Dalles, preocuparea constantă pentru o anumită dimensiune arheologică, recuperatoare, a expresiei și a gândirii artistice. Dar dacă, pînă acum, această preocupare pentru reactivarea unor mesaje arhaice privea un timp generic și o mitologie ambiguă, lesne de plasat pe o vastă plajă stilistică, de data aceasta Paula Ribariu focalizează întreaga sa energie pe un segment de civilizație mult mai clar circumscris: anume pe un anumit repertoriu de forme care trimite către etno-

grafie și arta populară. Ceea ce artista reține, însă, din acest sit arheologico-etnografic nu este anecdotică sau exotismul său, ci acele caracteristici care, dincolo de faptul că pot fi identificate și recunoscute, prezintă un asemenea grad de generalitate umană încît ar putea fi atribuite oricărei experiențe care implică reflecție și sensibilitate. Astfel, cele mai familiare elemente de ornamentica populară, ale căror sintaxă și morfologie par atît de evidente, se transformă pe ne-

simțite în hieroglife, în ideograme ale unui limbaj al întregii umanități. Și Paula Ribariu chiar descrie această umanitate prin hieratismul unor siluete, un fel de spectre aflate la intersecția tridimensionalului cu bidimensionalul, pe al căror eșafodaj reveria ornamentală sparge blindajul neantului, al negrului generalizat, și devine codificație subtilă, scriere sacră camuflată în exuberanță și jubilație cromatică.

De fapt, expoziția Paulei Ribariu de la Allianz-Tîriac nu este atît o expoziție obișnuită, cît o provocare a privirii, un gen de *instalație* neostentativă și fără substraturi polemice, o formă complexă de construcție a semnului și de remodelare a spațiului. O lume încremenită în ipostaza ei de maximă semnificație și de minimă desfășurare descriptivă, un ceremonial stopat, o suspendare a realului în efigie și a istoriei în magie, cam toate acestea la un loc ar putea sugera cîte ceva din tensiunea blîndă, din negrul volubil, din animația încremenită și din toate celelalte oximoroane posibile pe care unul dintre pictorii noștri de astăzi cei mai neobișnuiți și mai profunzi le supune meditației și apoi le transformă firesc în expresie artistică. ■

P.S. În dimineața zilei de 8 aprilie, în timp ce-și pregătea lucrările pentru o expoziție de grup care se va deschide în curînd la Centrul Cultural Mogoșoaia, pictorul Florin Mitroi a încetat, fulgerător, din viață. Artist de o valoare excepțională care a dus exigența față de sine pînă la limitele suportabilității omenestii și om de o rigoare morală unică, Florin Mitroi lasă îndurerată și pustie, pe nepregătite, așa cum a făcut și Horia Bernea, lumea artistică românească. Discret pînă la anonimat și tăcut pînă la uitare, el s-a devotat picturii cu o asemenea intensitate încît conștiința creației l-a absolvit de nevoia expunerii și de tentația prezenței publice. Proiectul de la Mogoșoaia ar fi fost (este) unul dintre rarele prilejuri în care el a acceptat să iasă vizibil în public. Dar dacă ieșirea în lume o accepta atît de greu, este inexplicabil cum de ieșirea din lume l-a surprins atît de ușor. Autor al unei opere profunde și vaste, în ciuda faptului că este așa de puțin cunoscută, Florin Mitroi transfera prematurii sale posterități greaua sarcină a descoperirii. Și cînd el va fi descoperit cu adevărat, multe se vor schimba în configurația picturii noastre din ultimele decenii. Cu promisiunea revenirii asupra picturii sale cu proxima ocazie, nu mai putem spune acum despre Florin Mitroi decît atît: odihnescă-se-n pace! (P.S.)

Un nou scriitor talentat

ANDREI ANDREEVICI a inventat o astfel de povestire: într-un castel vechi trăia un prinț, care era un bețiv parșiv. Dar nevasta acestui prinț, din contra, nu bea nici măcar ceai, bea doar apă și lapte. Iar soțul ei bea vodcă și vin, lapte nu bea. Dar și nevasta-sa, la drept vorbind, tot bea vodcă, însă pe-ascuns. Dar soțul ei era un nesimțit și nu se ascundea. "Nu beau lapte, dar vodcă beau!", zicea el întotdeauna. Iar nevasta-sa scotea încetișor de sub șorț sticluta și gîl-gîl-gil, deci, bea. Barbatu-său, prințul, zice: "Dă-mi și mie". Iar nevasta-sa, prințesa, zice: "Nu, nici mie nu-mi ajunge. Hiu!" - "Ei, tu, - zice prințul, - ledyo!" Și, cu aceste cuvinte, hopa cu nevasta de podea! Nevasta și-a stîlcit toată mecla, stă întinsă pe podea și plînge. Iar prințul s-a înfășurat în manta și s-a dus în turnul său, unde avea o cușcă. El, să vezi, creștea acolo găini. Iată că a ajuns prințul în turn, iar găinile tipă, cer de mîncare. O găină chiar a început să zbiere. "Bă, - zice prințul - , șantoclor! Liniște, pînă nu ți-am dat peste dinți!" Găina nu înțelege cuvintele și zbiară mai departe. Înseamnă, deci, că găina face gălgăie în turn, prințul, deci, înjură de mamă, nevasta-sa stă întinsă pe podea, într-un cuvînt - mare tîmbălău.

Iată ce povestire a născocit Andrei Andreevici. Și după povestirea asta deja poți să spui că Andrei Andreevici e un mare talent. Andrei Andreevici e un om foarte deștept, foarte deștept și foarte bun!

Despre Pușkin

EGREU să spui ceva despre Pușkin unuia care habar n-are de el. Pușkin e un poet foarte mare. Napoleon e mai puțin mare decît Pușkin. Și Bismarck în comparație cu Pușkin e un nimeni. Și Alexandru I, și II, și III sînt pur și simplu baloane de săpun față de Pușkin. Și, în general, toți oamenii în comparație cu Pușkin sînt niște baloane de săpun, doar că, în comparație cu Gogol, Pușkin e și el un balon de săpun.

Și, de aceea, în loc să scriu despre Pușkin, mai bine am să vă scriu despre Gogol.

Doar că Gogol e atît de mare, încît despre el nici măcar nu se poate să scrii, de aceea am să vă scriu totuși despre Pușkin.

Dar să scrii despre Pușkin după ce-ai scris despre Gogol e oarecum nepotrivit. Însă despre

Gogol nu se poate să scrii. De aceea n-am să scriu mai bine despre nimeni nimic.

Tatăl și fiica

NATAȘA avea două bomboane. Apoi a mîncat una și i-a rămas o singură bomboană. Natașa a pus bomboana în fața ei, pe masă, și a început să plîngă. Cînd se uită, pe masă-s din nou două bomboane. Natașa mîncă o bomboană și iarăși izbucnește în plîns. Natașa plînge, dar în același timp trage cu ochiul spre masă, poate a apărut a doua bomboană. Dar a doua bomboană nu apare. Natașa a încetat să plîngă și a început să cînte. A cîntat, a cîntat și deodată a murit. A venit tatăl Natașei, a luat-o pe Natașa și a cărat-o la administrator. "Tată, - zice tatăl Natașei -, confirmați decesul". Administratorul a suflat în ștampilă și a lipit-o de fruntea Natașei. „Mulțumesc”, - a zis tatăl Natașei și a dus-o pe Natașa la cimitir. Iar la cimitir era paznicul Matvei, care stă tot timpul la poartă și nu permite nimănui să intre, așa că ești nevoit să-ți îngropi morții direct în stradă. A îngropat-o tatăl său pe Natașa în stradă, și-a luat șapca din cap, a pus-o pe locul unde a îngropat-o și a plecat spre casă. Ajungînd acasă, Natașa era deja acolo. Cum așa? Foarte simplu: a ieșit de sub pămînt și a venit acasă fuguța. Asta da ispravă! Tatăl Natașei s-a speriat așa de tare că a căzut și a murit. Natașa cheamă administratorul și zice: "Înregistrați decesul". Administratorul a suflat în ștampilă și a lipit-o de o filă de hîrtie, pe care a scris: „Prin aceasta se adevărește că respectivul intrădevar a murit”. A luat Natașa hîrtia și a cărat-o la cimitir ca s-o îngroape. Iar paznicul Matvei îi zice Natașei: „Nu-ți permit pentru nimic în lume”. Natașa zice: „Vreau doar să îngrop această hîrtie”. Dar paznicul zice: „Degeaba mă rogi”. Natașa a îngropat hîrtia în stradă, a pus pe acel loc ciorapii săi și a pornit spre casă. Ajungînd, îl vede pe tatăl său care se joacă singur cu biluțele de fier la mîsuța de biliard.

Natașa s-a mirat, dar n-a zis nimic și s-a dus în camera ei să crească. A crescut, a crescut și peste patru ani a devenit domnișoară. Iar tatăl Natașei a îmbătrînit și s-a gheboșat. Însă, cînd își amintesc cum s-au luat unul pe altul de mîni, se tîvălesc pe jos de rîs. Cîteodată rîd vreo douăzeci de minute.

Iar vecinii, cum aud risete, se îmbracă și pleacă la cinematograful. O dată au plecat și nu s-au mai întors. Se pare că au fost loviți de-o mașină.

Amintirile unui bătrîn înțelept

Eram un bătrîn foarte înțelept.

Acum nu mai sînt același, chiar puteți să considerați că nu mai sînt. Dar a fost o vreme cînd oricare dintre voi ar fi venit la mine și, orice greutate i-ar fi sfișiat sufletul, orișice păcate i-ar fi chinuit gîndurile, eu l-aș fi îmbrățișat și i-aș fi spus: „Fiul meu, liniștește-te, căci nici o greutate nu-ți istovește sufletul și nu vîd nici un fel de păcate în trupul tău”, - și el ar fi plecat de la mine bucuros și fericit.

Eram mare și puternic. Întîlnindu-mă în stradă, oamenii o tureau în părți și eu treceam prin mulțime ca un fier de călcat.

Mi se pupau adesea picioarele, dar eu nu protestam: știam că-s vrednic de asta. De ce să-i lipsesc pe oameni de plăcerea de a mă venera? Eu însumi, avînd o elasticitate deosebită, am încercat să-mi sărut piciorul. M-am așezat pe scaun, am luat în mîini piciorul drept și l-am tras spre față. Am reușit să-mi sărut degetul mare al piciorului. Eram fericit. Eu am înțeles fericirea oamenilor.

Toți se închinau în fața mea! Și nu numai oamenii, chiar și animalele și gînganiile de tot felul se țirau în fața mea și fîșiau din coadă. Dar pisicile! Pisicile pur și simplu erau nebune după mine și, cînd mergeam pe scări, fugeau gudurîndu-se în fața mea.

Pe vremea aceea eram întrădevar foarte înțelept și știam totul. Nu exista nici un lucru care m-ar fi pus în încercătură. Un minut de concentrare a creierului meu minunat și cea mai complicată întrebare se rezolva în cel mai simplu mod. M-au dus chiar și la Institutul Creierului, ca să mă arate profesorilor savanți. Aceia au măsurat, cu ajutorul electricității, inteligența mea și pur și simplu au rămas mască. „Niciodată n-am mai văzut ceva asemănător”, - au spus ei.

Eram căsătorit, dar o vedeam foarte rar pe nevastă-mea. Ei îi era frică de mine: grandilocvența înțelepciunii mele o sufoca. Ea nu trăia, ci pîlpîia, și dacă mă uitam la ea, o apuca sughițul. Am trăit mult împreună, însă, după aceea, ea se pare

că a dispărut undeva, nu știu sigur.

Eu am fost totdeauna cîstit și n-am bătut pe nimeni pur și simplu, fiindcă atunci cînd bați pe cineva, îți pierzi capul și poți să întreci măsura. Pe copii, de exemplu, niciodată nu trebuie să-i bați cu cuțitul sau, în genere, cu ceva de fier, iar pe femei, din contra: niciodată nu face să le bați cu picioarele. Animalele, se zice, suportă. Dar eu am făcut experimente în acest sens și știu că nu-i întotdeauna așa.

Datorită elasticității mele puteam face lucruri pe care nimeni nu le-ar fi putut face. Astfel, de exemplu, o dată am reușit să scot cu mîna dintr-o țevă foarte întortocheată inelul fratelui meu, care a lunecat acolo în-tîmplător. Puteam, să zicem, să mă ascund într-un coș destul de micuț și să închid după mine capacul. Da, firește, eram fenomenal! Fratele meu era opusul meu sută la sută: în primul rînd era mai înalt, apoi - mai prost. N-am fost niciodată prieteni. Deși, de fapt, eram prieteni, chiar prieteni foarte buni. Aici am confundat ceva: n-am fost niciodată prieteni și ne sfădeam tot timpul. Ne-am certat astfel: stăteam eu lîngă magazin; se da zahăr și eu stam în rînd și mă străduiam să nu ascult ce se vor-

bește în jur. Mă durea un piculeț un dinte și nu prea aveam dispoziție. Afară era foarte frig, fiindcă toți erau îmbrăcați în șube groase și cu toate astea înghețau de frig. Și eu eram îmbrăcat în șubă groasă, dar nu prea înghețam, însă îmi înghețau mîinile, fiindcă trebuia să le scot din buzunare și să-mi îndrept valiza pe care, ca să nu-mi dispară, o țineam strîngînd-o cu picioarele. Pe neașteptate cineva mă lovește în spate. Mă cuprinse o mînie de nedescris și, cu viteza fulgerului, am început să caut o pedeapsă pentru agresor. În acel moment din nou m-au lovit în spate. Mi-am concentrat toată atenția, dar am hotărît să nu întorc capul și să mă fac că n-am observat nimic. Doar, pentru orice eventualitate, am luat valiza în mînă. Au trecut vreo șapte minute și am fost lovit a treia oară în spate. Atunci m-am întors și am văzut lîngă mine un bărbat înalt într-o șubă destul de învechită și totuși încă bună.

-Ce doriți de la mine? - l-am întrebat cu o voce sobră și rece.

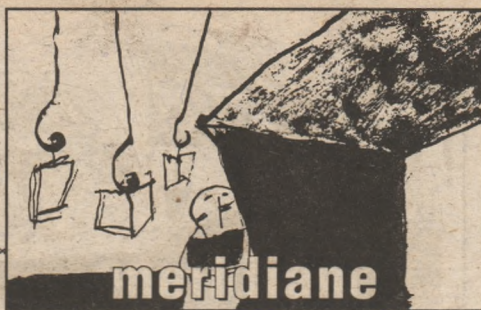
-Dar tu de ce nu te întorci cînd te cheamă? - a zis el.

Eu am căzut pe gînduri în legătură cu înțelesul cuvintelor sale, cînd el iar a deschis gura și a zis:

- Ce-i cu tine? Nu mă recu-

Desen de Timur Kozhev, reprodus din "Sevodnia"

noști, sau ce? Doar sînt fratele tău.

Eu iarăși m-am gîndit la cele spuse de el, iar el iarăși a deschis gura și a zis:

- Ascultă, frate. Nu-mi ajung pentru zahăr patru ruble și îmi pare rău să pierd rîndul. Împrumută-mi cinci ruble, am să ți le înapoiez după.

Am încercat să mă gîndesc din ce motiv fratelui meu nu-i ajung patru ruble, dar el m-a înșfăcat de mîneacă și mi-a zis:

- Ei, îi împrumuți fratelui tău niște bani? - și cu aceste cuvinte el însuși mi-a deschis șuba, a vîrit mîna în buzunarul interior și a scos portofelul.

- Iată, - a zis, - eu, frate, am să împrumut de la tine o anume sumă, iar portofelul, uite, ți-l pun înapoi în haină. - Și mi-a strecurat portofelul în buzunarul interior al șubei.

Eu eram, firește, uimit, înfîlindu-l atît de pe neașteptate pe fratele meu. Un timp am tăcut, apoi l-am întrebat:

- Da' unde-ai fost atîta vreme?

- Acolo, - mi-a răspuns fratele și a dat din mîna.

Eu am căzut pe gînduri: unde-i asta „acolo”; dar fratele mi-a dat un ghionț și-a zis:

- Uite: au deschis magazinul.

Pînă la ușa am mers împreună, iar în magazin m-am trezit singur, fără frate. Am ieșit pentru o clipă din rînd și m-am uitat, prin ușa, în stradă. Dar fratele nu era nicăieri.

Cînd am vrut să-mi reiau locul, nu m-au lăsat și chiar m-au împins, încet, spre stradă. Eu, fără a mă indigna pe proastele obiceiuri, am pornit spre casă. Acasă am descoperit că fratele mi-a luat din portofel toți banii. Atunci m-am supărat rău pe fratele meu și de atunci nu ne-am mai împăcat.

Trăiam singur și-i lăsam la mine numai pe aceia care veneau după sfaturi. Dar din aceștia erau mulți și se întîmplă că n-aveam liniște nici ziua nici noaptea. Uneori oboseam în așa hal că adormeam direct pe podea. Stam pe podea pînă mi-era rece, iar cînd mi se făcea frig săream și începeam să fug prin cameră, ca să mă încălzesc. Apoi din nou mă așezam pe scaun și dam sfaturi celor care aveau nevoie.

Ei intrau la mine unul după altul, uneori fără a deschide sau închide ușa. Mă amuza să privesc fețele lor chinuite. Vorbeam cu ei, dar în același timp de-abia mă țineam să nu izbucnesc în rîs.

Odată n-am rezistat și m-a bufnit rîsul. Ei au țîșnit îngroziți, care spre ușa, care pe fereastră, care direct prin perete.

Rămînînd singur, m-am ridicat în toată înălțimea mea falnică și am zis:

- Prim tim pram.

Dar ceva a trosnit în mine și puteți să considerați că de atunci nu mai exist.

Soarta soției profesorului

DATA un profesor a mîncat ceva, dar nu ce trebuia, așa că l-a apucat pe loc voma.

Vine nevastă-sa și zice: „Ce ai?” Iar profesorul zice: „Nimic”. Nevastă-sa s-a dus înapoi.

Profesorul s-a întins pe sofa, a stat, s-a odihnit și a plecat la serviciu.

Iar la serviciu - surpriză - i s-a tăiat din leafă: în loc de 650 de ruble i s-au lăsat doar 500. Profesorul - aia, aia - n-ajută nimic. Profesorul merge la director, iar directorul îi dă un șut. Profesorul merge la contabil, iar contabilul zice: „Întrebați-l pe director”. Profesorul a urcat în tren și a plecat la Moscova.

În drum, profesorul s-a pricopsit c-o gripă. A ajuns la Moscova, însă nu poate ieși pe peron. L-au pus pe profesor pe targă și l-au dus la spital.

A stat profesorul în spital nu mai mult de patru zile și a murit.

Au ars trupul profesorului în crematoriu, au pus cenușa într-un borcanel și l-au trimis soției lui.

Iată că soția profesorului stă și bea cafea. Deodată sună. Ce este? „Aveți colet?”.

Nevasta se bucură, rîde cu toată gura, strecoară cinci ruble în mîna poștaşului și deschide iute coletul.

Privește, iar în colet - un borcanel cu cenușă și un răvas: „Asta e tot ce-a rămas din soțul Dumneavoastră”.

Soția nu poate să înțeleagă nimic. Zgîlție borcănășul, îl privește la lumină, a citit de șase ori scrisorica, în sfîrșit a înțeles care-i treaba, s-a tulburat groaznic.

Nevasta profesorului s-a tulburat foarte tare, a plîns vreo trei ore și s-a dus să îngroape borcănășul cu cenușă. L-a învelit în ziar și l-a dus în parcul Primului Cincinal, b. Tavriceski.

Nevasta profesorului a ales o mică alec mai lăturalnică și, taman cînd voia să îngroape borcănășul, apare și paznicul.

- Ei, - strigă paznicul. - Ce faci aici?

Soția profesorului s-a speriat și zice:

- Da' iată că vroiam broșuce în borcănăș să prind.

- Ei, - zice paznicul, - n-are nimic, dar vezi, să calci pe iarbă e interzis.

Cînd paznicul a plecat, soția profesorului a îngropat borcănășul în pămînt, a bătătorit cu piciorul și a plecat să se plimbe prin parc.

Da-n parc s-a legat de ea un marinar. Să mergem, hai să mergem, zice, să ne culcăm. Ea zice: „De ce să te culci ziua?” Iar el o ține pe-a lui: să ne culcăm și gata.

Și, într-adevăr, soției profesorului i s-a făcut somn.

Merge ea pe stradă și i-e somn. În jur aleargă oameni oarecum albaștri și verzi, dar ea vrea să doarmă.

Merge și doarme. Și visează că parcă îi vine în întîmpinare Lev Tolstoi, care are în mîini o oală de noapte. Ea îl întreabă: „Ce-i asta?” Iar el îi arată cu degetul la oală și zice:

- Iată, - zice, - am făcut ceva aci și acum îl duc să-l arăt la toată lumea. Lasă, - zice, - să vadă toți.

Se uită și soția profesorului și vede că parcă asta nu mai e Tolstoi, ci un coteț, da-n coteț e o găină.

Soția profesorului încearcă să prindă găina, dar găina s-a ascuns sub divan, de unde se uită ca un iepure.

S-a băgat soția profesorului sub divan după iepure și s-a trezit.

S-a trezit și vede că, într-adevăr, stă întinsă sub divan.

Iese soția profesorului de sub divan și vede că e propria ei cameră. Iată și masa cu cafeaua nereterminată. Pe masă stă o scrisorica: „Asta e tot ce-a rămas din soțul Dumneavoastră”.

Soția profesorului a mai plîns încă o dată și s-a așezat să termine cafeaua, rece.

Deodată sună. Ce-i? Intră niște oameni și zic: „Să mergem”.

- Unde? - întreabă soția profesorului.

- La casa de nebuni, - răspund oamenii.

Soția profesorului a început să strige și să se revolte, dar oamenii au înșfăcat-o și au dus-o la casa de nebuni.

Și iată că soția profesorului, absolut normală, stă pe un pat din casa de nebuni, ține în mîini

o undiță și prinde de pe podea niște peștișori invizibili.

Această soție de profesor e doar un trist exemplu despre cum există în viață o groază de nenorociți care nu ocupă locul ce li se cuvine.

Cucuiele

RĂIA odată un om pe care-l chema Cuznețov. Într-o zi lui Cuznețov i s-a stricat scaunul. El a

ieșit din casă și s-a dus la magazin să-și cumpere clei de tîmplărie, să-și lipească scaunul. Trecînd pe lîngă un bloc neterminat, a picat o cărămidă care l-a lovit pe Cuznețov în cap.

Cuznețov a căzut, dar a sărit imediat în picioare și s-a pipăit la cap. Pe capul lui Cuznețov răsărise un cucui enorm.

Cuznețov și-a mîngîiat cucuiul și a zis:

- Eu, cetățeanul Cuznețov, am ieșit din casă și m-am pornit spre magazin, pentru... pentru... pentru... Eh, ce se întîmplă? Am uitat pentru ce m-am pornit spre magazin.

În acest moment de pe acoperiș a căzut a doua cărămidă și Cuznețov a fost lovit iarăși în cap.

- Eh! - a țipat Cuznețov, s-a luat de cap și și-a pipăit cel de-al doilea cucui.

- Asta da întîmplare! - a spus Cuznețov. - Eu, cetățeanul Cuznețov, am ieșit din casă și m-am pornit la... m-am pornit la... m-am pornit la... unde oare m-am pornit? Am uitat unde m-am pornit!

Atunci a căzut a treia cărămidă. Și în capul lui Cuznețov a răsărit al treilea cucui.

- Ai-ai-ai! - a strigat Cuznețov, luîndu-se de cap. - Eu, cetățeanul Cuznețov, am ieșit din... am ieșit din... am ieșit din... am ieșit din beci? Nu. Am ieșit din butoi? Nu! De unde oare am ieșit?

De pe acoperiș a căzut a patra cărămidă, l-a lovit pe Cuznețov la ceafă și pe ceafa lui Cuznețov a ieșit al patrulea cucui.

- Mda! - a zis Cuznețov, mîngîindu-se pe ceafă. - Eu... eu... eu... Dar cine sînt eu? Oare să fi uitat cum mă cheamă? Vasili Petuhov? Nu. Nicolai Sapogov? Nu. Pantelei Rîsacov? Nu. Ei, cine sînt eu?

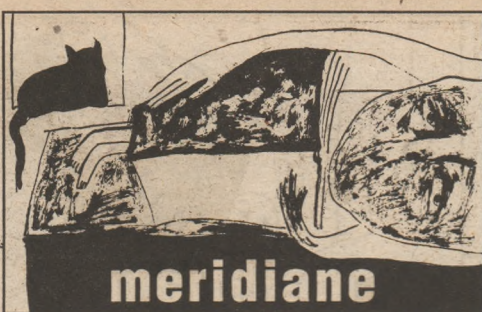
Însă atunci de pe acoperiș a căzut a cincea cărămidă și l-a lovit atît de rău pe Cuznețov, încît Cuznețov a uitat de toate definitiv și, urlînd „O-ho-ho!”, a început să fugă pe stradă.

Rugămintea mea! Dacă cineva întâlnește pe stradă un om cu cinci cucui, aduceți-i aminte că îl cheamă Cuznețov și că trebuie să cumpere clei de tîmplărie ca să-și repare scaunul.

În românește de Mihai Vakulovski

“Nu vor putea să oprească lupta noastră” - desen de S.Tiunin, reprodus din “Izvestia”

cartea străină

de
Grete Tartler

Povești despre Întrebare

VALORIZÂND marele succes al lui Paolo Coelho, editura Humanitas publică o suită a romanelor acestuia, relansând și *Alchimistul* într-o nouă traducere (după ce, inițial, acesta apăruse la editura Nemira, în 1995, în traducerea - pe care nu am uitat-o - a Micaelei Ghițescu). Mizând pe parabolă și simplitatea marilor adevăruri, atingerea Suflului Lumii, a Marii Opere, a Limbajului Universal, Coelho a continuat popularizarea înțelepciunilor elementare (precum "nu trebuie să ne eschivăm de la destinul nostru propriu" - fiecare om trebuie să-și împlinească misiunea pe pământ, Legenda Personală - sau "descoperirea Marii Opere nu e misiunea câtorva aleși, ci a tuturor ființelor de pe Pământ") și în scrierile ulterioare. Prelucrarea unei vechi legende biblice în povestea păstorului Santiago (care înțelesese la timp

se vând romane "pozitive" în asemenea tiraje, e un semn bun. Învățând să descifreze semnele și să treacă prin încercări de neevitat (străbaterea deșertului, vraja iubirii, înfruntarea morții), să se bucure de prezent și în același timp să nu piardă esența, să accepte schimbarea ca pe însăși viața pământului, să se considere eroul principal al Istoriei, indiferent de ce se întâmplă în lume, să se afle în dialog cu elementele, să afle comoara - iubirea care transformă spre Bine - cititorul lui Coelho ajunge să își pună toate marile întrebări necesare Transformării. Evident, fără talentul autorului și al traducătorului, acestea ar fi plictisitoare ca un manual.

Întrebarea dacă omul este esențialmente bun sau esențialmente rău, "ahrimanic", pe care și-au pus-o nu numai filosofii ci și majoritatea romancierilor de succes (să ne amintim doar de cariera lui William Golding cu ajutorul acestei teme) a continuat la Coelho printr-o trilogie, din care au mai apărut la Humanitas *Veronika se hotărăște să moară* și, în martie a.c., *Diavolul și domnișoara Prym*.

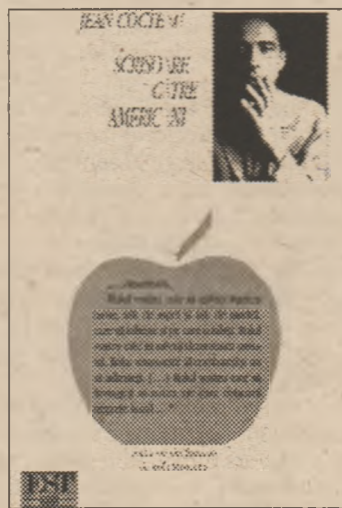
Povestea Străinului care ten-tează un sat sărac, în mod dūrrenmattian (atât de vizibil dūrrenmattian, încât, pentru a nu fi învinuit - probabil - de un soi de plagiat, autorul face el însuși referire, în mod postmodernist, la "unul Dūrrenmatt") cu aur în schimbul unei morți este, din punct de vedere al lui Coelho, o reabilitare a șarpelui (care ten-tează prin cunoaștere: în zadar desfășurările Raiului; oamenii vor fi egali cu Dumnezeu abia "în ziua în care vor ști ce înseamnă Binele și Răul"). Momentul în care trebuie luată decizia Scindării, a alegerii Binelui sau Răului, apare brusc în viața noastră, și, în opinia romancierului, cartea sa contribuie în a ne pregăti pentru un asemenea moment. O fată care cunoaște povestea regelui Midas și, în general, valoarea aurului creat de alchimisti din amestecul cu sânge (transformarea lui ulterioară în pulbere) reușește să convingă sătenii gata să comită crima că nu vor avea parte de lingourile oferite. Vizita bătrânului domn - că nu-i putem spune altfel - se încheie cu înțelegerea echivalenței dintre Bine și Rău. "Totul era o chestiune de stăpânire. Și de alegere. Nimic altceva".

Se poate și fără Întrebare

SCRISOAREA lui Jean Cocteau către americani, publicată în 1949, după douăzeci de zile petrecute la New York, în care dramaturgul francez a avut de-a face nu numai cu publicul, ci și cu criticii americani, devine cu totul actua-

lă după evenimentele din 11 septembrie 2001. O lume întreagă încearcă astăzi să înțeleagă nu numai ce înseamnă fundamentalismul islamic, ci și ce înseamnă valorile americane.

Cum spiritul "cu dinți tari" al francezilor s-a dorit de multe ori, în ultimul deceniu, reprezentantul Europei în perpetua și binefăcător-antrenanta concurență cu Lumea Nouă, Cocteau, care vorbește și el deseori în numele bătrânului continent, poate fi ținut

Jean Cocteau, *Scrisoare către americani*. Traducere din franceză de Irina Mavrodin. Editura EST, Samuel Tastet Editeur, 2001.

sub pernă de politicieni. Discursurile pro-europene pot trage seva din zicerile vizionarului iritat de paradoxul american ("Oamenii cer întruna ceva nou și totodată vor ca nimic să nu se schimbe"), de lumea unde eșecul e ceva de neînțeles, succesul fiind mereu obligatoriu.

"New York-ul este un oraș în picioare", constată europeanul, nu din cauza zgârie-norilor, ci pentru că "dacă s-ar așeza, s-ar odihni și ar reflecta, dacă s-ar culca, ar dormi și ar visa, dar el nu vrea nici să reflecteze, nici să viseze... vrea să rămână în picioare... să scape, prin oboseală, de întrebările pe care ți le pui ție însuși, pe care vameșii să vi le pună și pe care le puneți întruna celorlalți". Orașul care are ziua un aer maritim, orașul străbătut de taxiuri galbene, orașul spectacolelor, care noaptea pare acoperit de bijuterii, are o atmosferă fulminantă, în viața ca și în sălile de pe Broadway ("era o atmosferă pe care ne-am dori-o în Franța, unde publicul de elită este rezervat și se teme de ridicol").

Se poate însă trăi fără întrebare, adică fără meditație, reflecție, într-un permanent refuz al tenebrelor? Astăzi, după șase decenii de la strigătul de alarmă al scriitorului, lumea își dă seama că se poate - dar ce fel de viață e aceasta? O viață permanent amenințată - nu numai de automatizare, de "idealul tradiției instantanee", de "lumea banilor și a

randamentului imediat", de "cortina de aur, la fel de grea ca și cortina de fier", ci chiar amenințată la propriu. Prea largă deschidere a dus la răbufnirea tragică din toamna trecută. Cocteau știa deja: "New York-ul detestă secretele." Este un oraș deschis, "ba chiar larg deschis. Aici brațele sunt deschise, chipurile sunt deschise, inimile sunt deschise, deschise sunt și străzile, și ușile, și ferestrele". Prin curentul creat - în care lucrurile nu se pot așeza, nu se pot "coace" - pătrund, fără amortizare, loviturile iminentelor schimbări.

Conștient de defectele europenilor - blazarea din prea multă cultură și prea veche tradiție, emfaza, bârfa, dezordinea etc. - Cocteau recomandă însă partea lor bună: "Dar la noi mai există încă o dezordine care permite nașterea și surprizele". Europa este imprevizibilă, dar ea oferă luxul reflecției, al cugetării, cel care, în fond, aduce salvarea: "Trebuie să admiteți că inutilul ușurează sufletul. Luxul este o nobilă virtute, pe care nu trebuie să o confundăm cu confortul. Voi aveți confortul, dar vă lipsește luxul. Și să nu-mi spuneți că banul joacă vreun rol în privința asta. Luxul la care eu mă gândesc nu are nimic de-a face cu banul. El nu se cumpără. El este răsplata celor ce nu se tem de in confort. El ne angajează față de noi înșine. Este hrana sufletului".

Îndemnul lui Cocteau către "americani din noi", cei nău-ciți de fapte, de noutate, de un perpetuu pragmatism, de automatism, au uneori un accent teatral: "rolul vostru este să învingeți moartea vie care coboară treptele lumii cu indiferența rea a jucăriei mecanice". În frumoasa traducere a Irinei Mavrodin, cuvintele sale vor fi greu de uitat: "Nu veți fi salvați nici de arme și nici de avere. Veți fi salvați de minoritatea celor care gândesc. De sufletele voastre tainice." Dar pentru asta trebuie să se trezească, să se scuture de jugul prea marii libertăți, străpungând zidul care desparte de enigme, să admită nevoia de spirit creator - spiritul de contradicție.

Întrebarea, cu voce tare

UN best-seller german al zilelor noastre nu poate ocoli tematica iubirii goetheene și nici problematica holocaustului, atrocitățile celui de-al doilea război mondial și câteva întrebări filosofice. Bernhard Schlink, născut în 1944, profesor de drept la universitățile din Bonn și din Berlin, copleșit de premii după 1995, când a publicat romanul *Cititorul*, este astăzi tradus în 35 de limbi și ecranizat la Hollywood "cu Juliette Binoche în rolul principal". Ti-

tlul traducerii nu exprimă, de fapt, conținutul germanului *Der Vorleser*, "cel care îi citește cu voce tare altei persoane", titlu lămurit corect, dar printr-o parafrază, de Dumitru Radu Popa în postfața numită *Cel care îi citea*. Într-adevăr n-ai cum să traduci în limba română ceea ce, în germană, exprimă tot conținutul romanului: povestea de iubire a unui tânăr îndrăgostit de o femeie mai în vârstă, un fel de Frau von Stein analfabetă, căreia îi citea cu voce tare marile opere ale literaturii germane după inițierile în amor. Peste acest debut de *Bildungsroman* cade ca o ghilotină adevărul războiului: iubita era o

Bernhard Schlink. *Cititorul*. Traducere de Ana Mureșanu. Postfață de Dumitru Radu Popa. Ed. Polirom, 2002

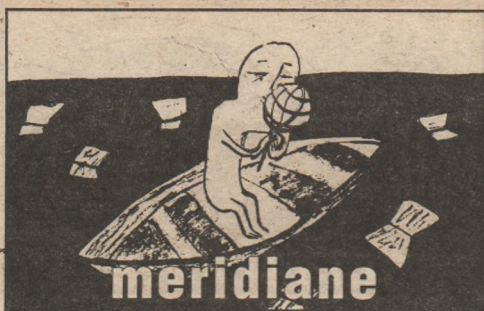
fostă criminală, paznică de lagăr, care ajunsese în această situație tocmai pentru că fusese analfabetă și nu știuse să facă deosebire, la angajare, între a alege să lucreze la SS sau la Siemens. Analfabetismul, sinonim cu necunoașterea realității, cu imposibilitatea de a desluși Binele de Rău, a făcut această femeie, care ar fi putut fi un om esențialmente bun, o unealtă a răului. Iubirea și lecturile o transformă, după proces, în închisoarea pe viață, unde tânărul care o adorase cândva continuă să-i trimită casete pe care îi citește cu voce tare marile opere ale literaturii universale. Femeia învață să scrie, învață să citească, dar, fără a mai putea depăși alegerea ei greșită, deschi-derea ochilor - înțelegerea vinovăției - o duce la sinucidere.

Ce anume face din romanul lui Schlink o carte imposibil de lăsat din mână? Nu numai erotismul "curat", puternic, care pune mai presus spiritul, nu numai întâmplările palpabile de roman polițist, ci mai ales permanenta atingere a lumilor și realităților care ne obligă pe toți să ne recunoaștem responsabili de Istorie - și nu în ultimul rând stilul de o limpiditate pătrunzătoare, geam pe care praful nu se va așeza prea curând. ■

Paulo Coelho, *Alchimistul*, traducere din portugheză de Gabriela Banu, editura Humanitas, București, 2002. Paulo Coelho, *Diavolul și Domnișoara Prym*. Traducere din portugheză de Pavel Cuila, Editura Humanitas, București, 2002

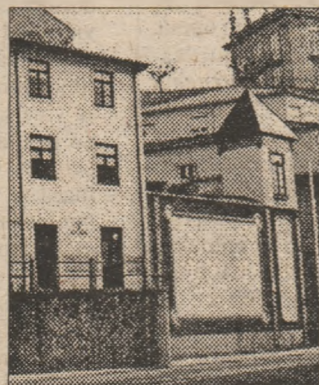
ca rațiunea existenței sale era însuși drumul) are o energie pozitivă, de care cititorii au evidentat nevoie în ziua de azi. Lumea s-a saturat de apocalipsă, mizerii, sânge etc. Chiar numai faptul că

JOSÉ RÉGIO

zar, dar, într-o măsură cel puțin egală, și comunismul. Nu e astfel de mirare că a rămas un izolat, că a fost treptat marginalizat de autoritățile oficiale, ca și de opoziția anti-salazaristă, încăpută pe miinile comuniștilor. Sărbătorirea centenarului nașterii sale a îmbrăcat, în Portugalia, aspectul unei tardive *mea culpa* colective și al reabilitării postume.

În ziua de 3 aprilie a.c., Centrul de Limbă Portugheză, filială a Institutului Camões din Lisabona, a organizat, în sala de consiliu a

Vila do Conde, casa unde Régio și-a trăit ultimii ani

Facultății de Litere, o sesiune omagială José Régio. Au prezentat comunicări Mariana Boca, profesoară la Universitatea din Suceava (*Régio romancier*), António Ferro, profesorul de portugheză la Universitatea din București și Director al Centrului (*Régio și cinematograful*) și Mihai Zamfir, profesor la Universitatea din București (*Régio estetician: semnificația contemporană a personalității sale*). Au fost prezenți șefii misiunilor diplomatice ale Portugaliei și Braziliei la București, Ambasadorul Zózimo Justo da Silva (care a salutat călduros, în intervenția sa, sesiunea științifică Régio) și însărcinatul cu afaceri Ricardo Sá Erp. Un public de lusitaniști, de studenți și de elevi a umplut sala. Manifestarea s-a încheiat cu recitarea - în portugheză și în română - a unor poeme de José Régio, în traducerea studenților de la Secția de Portugheză a Universității. Cei prezenți au participat apoi la vernisajul expoziției Régio: *o-mul și opera*, deschisă în sălile Centrului de Limbă Portugheză. (R.I.)

PORTUGALIA și lumea lusitană sărbătoresc *Anul Régio*: se împlinesc 100 de ani de la nașterea unuia dintre cei mai mari scriitori portughezi ai acestui secol. Poet, nuvelist, dramaturg, dar mai ales romancier și critic, José Régio și-a pus amprenta inconfundabilă asupra culturii portugheze contemporane. Campion al modernismului și al estetismului integral, susținător, al marilor scriitori portughezi din secolul XX, el a adus literatura portugheză la ora europeană prin revista *Presença* (1927-1940), al cărei patron spiritual a fost; iar cu romanul *De-a baba oarba* (1934) a dat una dintre capodoperele prozei portugheze. Spirit lucid și independent, pasionat luptător pentru autonomia esteticului și apologet al individului creator, a detestat regimul lui Salazar,

Centrului de Limbă Portugheză. (R.I.)

Cîntec trist

“Vino”, spun unii cu blindețe în priviri
Și brațe-ntind spre mine
Să mă convingă vrînd
Că s-ar cădea chemarea să le-ascult;
Eu îi privesc cu ochii osteniți, tăcînd,
(Sunt oboseli și ironie-n ochii mei!)
Cu brațele încrucișate
Departate stau de ei.

Doar asta-i gloria mea:
Să semăn barbarie!
Fără tovarăși să trăiesc,
Precum fără să vreau am spintecat
Al mamei mele pîntec.

Nu, eu nu răspund chemării nimănui,
Merg doar pe unde pașii *mei* mă poartă...

De ce-aș răspunde eu chemării voastre,
Cînd nu știți să răspundeți la ce-ntreb?

Decît s-ajung la voi,
Mai bine-aș rătăci pe uliți întinate,
Cu zdrențuite tălpi însingurate,
Purtat de vijelii nebune...

Dac-am venit pe lume e doar pentru-a străbate
Paduri ce n-au fost încă străbatute
Și urmele să-mi las pe netedul nisip;
Nimic mai mult, căci totul e zadarnic.

Cum de îmi cereți eu să mă supun
Poruncilor, încurajărilor ce-mi dați,
Obstacolele toate pe rînd să le dobor?
În ale voastre vine e singele străbun,
Dar voi iubiți doar ceea ce-i ușor!
Eu depărtarea o iubesc, iluzia și-abisul,
Tîrîntul și pustiul le iubesc.

Duceți-vă pe drumurile voastre,
Al vostru este tot ce-i pe pămînt,
Aveți și patrie, și reguli, și tratate,
Și filozofi, și înțelepți - aveți de toate...
Eu am doar Nebunia mea!
Pe care-o port ca pe-o făclie-n noapte,
Și imnuri cînt cu buze-nsingurate...

Doar Dumnezeu și Dracul sunt stăpîni.
Eu nu am avut mamă, nici tată precum voi;
Sortit i-a fost vieții mele să se nască
Din dragostea ce-i poate uni pe amîndoi.

Ah, rîu vreau milă de la nimeni!
Viața mea-i un val ce s-a-nălțat,
E încă un atom ce-a înviat,
Este un vînt puternic și vioi.
Nu-mi cereți definiții, nu-mi pasă de chemare,
Eu nu știu încotro mă-ndrept;
De vreau, s-apuc, nu știu pe ce cărare:
Știu doar că nu merg către voi!

Traducere de
Cristina Ștefănescu

post-restaurant

de Constanța Buzea

IN PRICINI numai de dvs. cunoscute, textele amenință să devină opera im- perfectă a unui mic terorist terorizat. În perimetrul odăii în care v-ați retras la adăpost, la masa de scris, vă impliniți cu ele plictiseala de ins care are probabil motive întemeiate să mârâie la toate. Nici punctuația nu-l ajută pe cititorul curios să vadă până unde mergeți. Programatorul ar fi personajul în contul căruia puneți multe și de toate, și uau, și rezurecție, și zborul printre găgăune, și aiuri- toare afirmații de genul *dar să știi că ești/a mea, o ha ha ha*. În toată nebunia asta doldora de stări mai mult sau mai puțin false și de o nepăsare prost jucată am întâlnit, ca scăpate din gre- șeală, și lucruri mai de soi, *Lu- pul printre mere*, dar și alte mici porțiuni cu logică poetică subți- re. (Andrei Postolache, Vaslui)

☒ Între atâtea cazuri fără nici o șansă de limpezire, ajungi să ci- tești tone de manuscrise cu sen- timentul unui răufăcător fără vocație, ușor de prins asupra faptului și, din lehamite, lăsân-

du-se prins. Atât de rar se în- tâmplă câte-o minune. Un om care să scrie cu atenție și ingri- jorat angrenând laolaltă spre textul propriu tot ce a învățat de la cei care au aflat înaintea lui cum stau lucrurile și cum se fac lucrurile, apare rar. Sigur că, în ce proporție reușește să fie el însuși, susținut de revelații nu- mai și numai ale sale, rămâne de văzut în timp. Deocamdată sâr- bătorea poemului îi privește pe mai mulți, meritul autorului fiind de găsit poate doar în dex- teritatea cu care în orele de stu- diu, se mișcă *printre* și culege *din* comorile spiritelor nobile ale căror emisii splendide și pei- saje unduie în ecou, în transpa- rențele memoriei. Discursul pa- re să nu se mai sfârșească, de- monstrația va fi reluată curând cu noi argumente la vechi în- doieli. Tendința de a lungi pe multe pagini poemul este ca o sete ce nu se mai termină, până când autorul înțelege că trebuie făcut și jocul invers, al scurtării textului, proba de foc, elimina- torie, fiind întoarcerea prin de- sert, singur, fără calabalăc, dar în viață. *Despre lucruri* este un poem foarte special și aproape bine scris. Citindu-l cu invidie

uneori, am subliniat în multe locuri, de la jumătăți de versuri la versuri întregi, pasaje uimi- toare și meditații de preț, zone în care poetul își trăiește și își proclamă suveranitatea și gust- ul pentru expresia aleasă. Și totuși, i-aș reproșa răceala, de- tașarea puțin egoistă, orgoliul din pricina căruia încă nu poate iubi și nici ierta. Postura de ju- decător intransigent al greșiților săi, când aceștia îl pot jude- ca la rândul lor, pe făcute, nu este de invidiat. Riscul de a ră- mâne singur în sala goală, mus- trând și condamnând în gând ființele simple de care ar fi tre- buit să se îndure, intră în operă. (Alex Moldovan, Cluj-Na- poca) ☒ Cu o singură floare nu se face primăvară. O naivitate foarte activă și un răsfăț la ur- ma urmei fermecător abuziv v- au condus probabil fără greș către succesele copilăriei. Abia ați împlinit 16 ani și entuzias- mele juvenile nu vor mai func- ționa multă vreme perfect. A- veți de văzut că așa se va în- tâmpla. Volumul *Scrisori*, din manuscrisul căruia ați extras un singur poem, intitulat nu se știe dacă *Inconștienta* sau *Inconș- iență*, computerul se dovedește iarăși indiferent la nuanțe, s-ar putea să fie interesant. Mai tri- miteți-ne versuri din "capito- lul" *Imagini celeste*, ca să a- vem, dacă doriți, o bază solidă de discuție. (Andra Alexandra Ghenghea) ■

Apel către membrii Uniunii Scriitorilor

A M PRIMIT de la mulți dintre dv. datele bio- bibliografice solicitate pentru *Anuarul Uniunii Scriitorilor*. Vă mulțumesc. E- xistă totuși încă aproape 1000 de membri ai USR care întârzie să mi le trimită. Vă rog și pe dv., stimatăi colegi care încă n-ați răs- puns apelului meu, să faceți e- fortul de a completa un formu- lar, luat de la sediul USR, de la doamna Adriana Stoica, și să-l lăsați acestei doamne sau să mi-l expediati pe adresa *României li- terare*. În lipsa unui asemenea formular, îmi puteți pune la dis- poziție informațiile de care am nevoie transcrise pe o banală foaie de hârtie.

Primirea datelor de la dv. se încheie la 30 iunie 2002, când începe redactarea lucrării. Vă rog să încercați să respectați a- cest termen, ca să ducem la bun sfârșit, împreună, această întreprindere - laborioasă, dificilă, dar absolut necesară. Dacă sun- teți foarte ocupați, indicați-mi măcar un dicționar sau altă sursă de informare în care - după apre- cierea dv. - datele despre dv. sunt corecte și aduse la zi.

Anuarul pe care îl întocmesc eu, la solicitarea Uniunii Scriito- rilor, va fi o lucrare strict infor- mativă, cu desăvârșire neutră, fără nici o încercare, nici măcar timidă, de evaluare sau ierarhi- zare, astfel încât nu trebuie să a- veți vreo reținere, nici măcar în situația în care sunteți convingi că, de-a lungul timpului, v-am subapreciat.

Vă reamintesc categoriile de informații de care am nevoie:

1. *Semnătura folosită în mod curent în activitatea literară.*
2. *(Alte) pseudonime.*
3. *Prenumele și numele din acte.*
4. *Data (ziua, luna, anul) și locul (localitatea, județul) naște- rii.*
5. *Studii (selectiv).*
6. *Debut (în ce gen, în ce pu- blicație, în ce an).*
7. *Cărți publicate (titlu, gen, prefață sau postfață, ilustrații, localitate, editură, colecție, se- rie, an de apariție, reeditări, tra- duceri în alte limbi).*
8. *Anul primirii în Uniunea Scriitorilor din România.*
9. *Premii literare (ale USR, ale filialelor USR, ale Acade- miei).*
10. *Adresa pentru corespon- dență.*

Alex. Ștefănescu

voci din public

"[...]Vă solicit un sprijin fi- nanciar pentru a-mi îngriji sănătatea și un sprijin finan- ciar pentru a putea publica un roman și un studiu pe care le- am scris [...]".

*

A M PRIMIT, în ulti- mele săptămâni, mai multe solicitări de a- cest fel, unele emoți- nante, din partea unor scri- tori, membri ai Uniunii Scri- torilor, prin care ni se solicită diferite ajutoare materiale, îndeosebi în cazuri de boală, sau sponsorizări pentru de- plasări în străinătate, în ve- derea cercetării unor fonduri de carte și manuscrise. Din nefericire, trebuie să le răs- pundem colegilor noștri că nu avem posibilitatea de a-i ajuta. Sintem, la rândul nos- tru, susținuți material de alții (după cum se poate vedea în caseta din pagina 2), ca să putem apărea și ca să ne pu- tem promova revista pe piața culturală. Resimțim în mod dureros neputința de a veni în întâmpinarea unor astfel de solicitări. (R.I.).

cronica tv

Mareșalul și evreii

A O EMISIUNE a lui Marius Tucă, mare bucurie, ma- re! Revedere cu dnii Păunescu și Vadim. Telefil se declară mulțumit de faptul că invitații arată ca totdeauna. Gin- desc ca totdeauna. (Cu o mică excepție în cazul lui A.P., de- venit subit prooccidental. Dacă dorința de a-l apăra pe Miloșe- vici la Haga tot nu i-a fost îm- plinită, la ce bun să persiste în filocomunisme de tip sîrbesc și să vrea și el un pic de Europa?) Se poartă ca întotdeauna. Pros- peră ca întotdeauna. Se umflă (dacă se mai poate) în pene ca întotdeauna. Încasează ironiile moderatorului ca întotdeauna. Ce mai, o plăcere să vezi că nu totul se schimbă pe lumea asta. Doi curcani înfăiați, foarte potri- viți cu vremea Paștelui.

Tot la Marius Tucă Show, dnii Buzatu, Stoenescu, Dorian și Cristoiu s-au conversat despre Ordonanța de Urgență (la care *Cronica* R.I. s-a mai referit) privind pedepsirea recrudescen- telor fasciste. Dl. Dorian, care este parlamentar din partea Fe- derațiilor Evreiești, n-a prea fost pe aceeași lungime de undă cu dl Buzatu, care e membru PRM. Dar, într-un show t.v., asta dă bine. N-am înțeles subtilitățile literare ale dlui Dorian (drama- turg, cîndva): că n-ar fi fost ho- locaust în România, ci doar ge- nocid ori pogrom. Contează oare cu ce mijloace au fost uciși cei cîteva zeci de mii de evrei în timpul războiului, din ordinul Mareșalului? Contează că n-au fost gazați, ci lăsați să moară de frig și de foame în Transnistria? Dl Buzatu (istoric, cîndva) nu mai miră pe nimeni, în dorința d-sale de a-l spăla pe Mareșal de păcate. Dl Stoenescu, autor al u- nei cărți despre Mareșal și evrei, a fost destul de ambiguu. Vrînd să nu scape din vedere nuanțele, a uitat esențialul: crimele comise din ordinul și în numele Mareșă-

lului. Dl Cristoiu a făcut pe Gică Contra: d-sa are darul de a se a- găta de orice fleac, transformî- du-l în suport teoretic, ca o mai- muță care se prinde de lianele cele mai subțiri ca să zboare din copac în copac. Pe d-sa Anto- nescu, evreii uciși îl lăsau rece: problema era (auziți de proble- ma!) de ce Ordonanță de *Urgen- ță*? Ce urgență avea guvernul Năstase! Că guvernul era mai degrabă în întirziere decît grăbit, asta dl Cristoiu (gazetar, cîndva) n-o poate înțelege. Că se strigă slogane fasciste și se vede cru- cea nazistă și stadioane, n-a a- flat. Că umblă prin țară sute de mii de manifeste antisemite, nu e important pentru d-sa. Că le- gionarii (cei noi) și-au făcut, an de an, tabără la Padina, în Bu- cegi, asta e o glumă. Că statutele și busturile Mareșalului inflo- resc ca ciupercile, ce înseamnă asta. Dl Cristoiu e obsedat de a- tributul care definește ordonan- ța. Ciudat este și că nici unul dintre participanți nu s-a gîndit că era obligatorie o discriminare de principiu, între o abordare politică și una istorică a rolului Mareșalului. Dacă dl Buzatu n-ar fi membru al unui partid na- ționalist, d-sa ar putea susține, ca istoric, ce vrea. Politic, pozi- ția d-sale este inacceptabilă. Ro- mânia nu poate intra în Europa cu statutele Mareșalului în circă. Ce complicate sînt uneori lucru- rile simple!

● O analiză recentă a Data Research ne arată că avem, în fapt, doar două televiziuni: Pro și Antena 1. Își împart cavale- rește reclama și ratingul. Cu di- ferențe minime în favoarea Pro. Tinerii preferă Pro, bătrîinii An- tena. Nivelul de instruire, supe- rior la Pro (ca să priceapă glu- mele lui Garcea). *Observatorul* "fură" la start, la ora 19, trei mi- nute. Dar la fix, telespectatorii migrează pe Pro. Înainte ca viața politică să ni se simplifice la două partide, iată, s-a simplificat televiziunea.

Telefil

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Informații exhaustive pentru toate domeniile cunoașterii umane în **NOUA ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA**, ce poate fi sursa dumneavoaș- tra de referință pentru secolul al XXI-lea: 32 de volume, 32.000 de pag., 44.000.000 de cuvinte. Bonus: Anuar Statistic Britannica 1 vol., Atlas Geografic Britannica 1 vol. și Dicționar M. Webster's 3 vol.
Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28; 212.35.61; 211.89.57
e-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

știri culturale

"Ramuri" cu o nouă înfățișare

DUPĂ "România literară" și „Convorbiri literare”, care și-au schimbat în această primăvară înfățișarea grafică, același lucru l-a făcut „Ramuri”, revista craioveană a Uniunii Scriitorilor. Numărul 4 din acest an al „Ramurilor” se prezintă într-o formulă grafică nouă, mai dinamică, mai variată, schimbare a formei care atrage după ea și unele schimbări de fond. Apar rubrici noi, prin care se urmărește o mai accentuată implicare a revistei în actualitatea literar-culturală („Polemikos”, „Lumea de cuvinte”, „Viața literară sub lupă”), sunt inițiate dezbateri cum este aceea privitoare la „starea criticii literare românești”, sunt publicate fragmente dintr-o nouă carte a lui Nicolae Manolescu sub emblema „Cartea care tocmai s-a scris”. Revista își propune, cum arată Gabriel Chifu într-un „Post-scriptum” redacțional, „o desprindere din spațiul previzibilului și al platitudinii, al conformismului...”. Îi urăm să reușească.

Joi 11 aprilie, la Sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc, în cadru festiv, lansarea revistei „Ramuri” sub noua înfățișare. Au vorbit: Eugen Uricaru, Gabriel Chifu, redactorul șef al revistei, Ana Blandiana, Dan Cristea, Nicolae Prelipceanu, Gabriel Dimisiaanu, Marius Tupan, Ioan Lascu. Din partea redacției au participat: Romulus Diaconescu, Florea Miu, Bucur Demetrian. (Rep.)

Radio România Cultural

Dintre emisiunile Redacției Literatură-Arte vă invităm să ascultați:

- Miercuri 17 aprilie pe Canalul România Cultural (CRC) la ora 12,30 – *Sub semnul filosofiei*. "Omul virtual". Invitat: Adrian Mihalache; Cronică de carte. Redactor Valentin Protopopescu
- Joi 18 aprilie pe CRC la ora 9,50 – *Poezie românească*. Versuri de Șerban Foarță. Redactor Emil Buruiană. La ora 12,30 pe CRC – *O samă de cuvinte*. Prima gramatică românească în limba latină. Convorbire cu profesorii universitari Lucia Wald și Gheorghe Chivu. Redactor Emil Buruiană.
- Vineri 19 aprilie la ora 21,30 – *Dicționar de literatură universală*. Yasunari Kawabata (Premiul Nobel pentru literatură). Redactor Titus Vîjeu. La ora 23,47 pe CRC – *Poezie universală*. Seara A-

catistului Născătoarei de Dumnezeu (sec. VI d.Hr.). Lectură: Leopoldina Balanuța. Înregistrare din anul 1992. Redactor Dan Verona. La ora 0,08 pe Canalul România Actualități (CRA) – *Revista revistelor de cultură*. Redactor Valentin Protopopescu.

- Sâmbătă 20 aprilie la ora 11,30 pe CRC – *Miturile în oglindă*. O interpretare eshatologică a mitului lui Oedip (Annik de Souzenelle într-o conferință la Universitatea București). Redactor Marina Dumitrescu. La ora 19,50 pe CRA – *Scriitori la microfon* – Iosif Naghiu. Redactor Georgeta Drăghici
- Duminică 21 aprilie pe CRC la ora 12,03 – *Revista literară radio*. Din actualitatea literară; Casetă cu poeme: Ioan Flora; Ex libris: cronică literară de Nicolae Bârna; Convorbiri cordiale; Poeto-Franco – rubrică de Eugen Uricaru. Redactori Adela Greceanu și Dana Pitrop. Realizator Liviu Grăsoiu. La ora 21,30 pe CRC – *Meridianele poeziei*. *Pagini din lirica românească*. "Mistretul cu colți de argint". Versuri de Ștefan Aug. Doinaș în lectura autorului. Redactor Dan Verona.

- Luni 22 aprilie pe CRC la ora 9,50 – *Poezie românească*. Versuri de Pavel Chihaiu în lectura autorului. La ora 20,15 – *București, istorii scrise și nescrise*. Bucureștii lui Pastorel Teodoreanu. Colaborează prof. Mircea Handoca. Redactor Victoria Dimitriu. La ora 21,30 pe CRC – *Lecturi în premieră*. Prozatori basarabeni. Tamara Căraș citește un fragment din romanul "Tzara mea". Redactor Ion Filipoiu.

- Marți 23 aprilie pe CRC la ora 12,30 – *Dicționar de literatură română*. Scriitori de ieri: George Bariț; Curente și reviste literare: "Biblioteca familiei". Colaborează Mihai Zamfir și Ion Hangiu. Redactor Eugen Lucan. La ora 20,40 pe CRC – *Înregistrări din Fonoteca de Aur*. 75 de ani de la apariția volumului "Cuvinte potrivite" de Tudor Arghezi. Marturisiri ale autorului, comentarii ale contemporanilor; G. Bogza, Vl. Streinu. Redactor Gabriela Nani Nicolescu.

Amenzi occidentale pentru covrigul românesc

la microscop

de Cristian Teodorescu

DACĂ la salarii nu ne putem asemăna cu Occidentul, să intrăm în Europa măcar prin mărimea amenzilor. Cam asta pare a fi logica după care guvernul vrea să introducă modificări în Codul Rutier. Data trecută când s-au mărit amenzile și a scăzut viteza maximă admisă în localități de la 60 la 50 de kilometri pe oră, am fost de partea Puterii. Dacă amenda nu te ustură la buzunar își pierde semnificația. Dar când în România salariul celor mai mulți n-atinge suta de dolari, cum să-ți dea prin cap să propui amenzi de cinci milioane? Și dacă poliștii de la circulație e indispus - are dreptul să te amendeze și cu zece milioane!

Ne-am pierdut mințile? Nu mai știm pe ce lume trăim?! Majoritatea celor care au mașină în țara asta își rup de la gură ca să pună benzină în rezervoarele unor Dacii de muzeu sau ale unor rable aduse de prin cimitirele de mașini din Germania. Nu știu ce informații are dl Năstase de la Institutul de Statistică. În privința nivelului de trai ar fi bine să-i dea crezare președintelui Iliescu care a răgușit vorbind despre sărăcia din România. Măcar atât ar trebui să învețe premierul de la părintele său politic: când nu poți să dai, ferește-te să ieși! Și mai ales să ieși cu de-a sila!!

Când o amendă minimă e de cinci milioane, adică e o dată și mai bine de jumătate din salariul pe o lună al nefericitului care a călcat pe bec, el ce-o să facă? Va ajunge să se roage de poliștii care l-a prins să-i ia toți banii din buzunar, numai să nu-l amendeze.

Se vede că dl Năstase n-a mai avut de mult de-a face cu poliștii de la circulație decît, poate, pentru a i se spune "Să trăiți!". Mulți sint niște pindari care dacă nu te pot prinde cu nimic în neregulă îți inventează infracțiuni, ca să intri cu ei la "negocieri". Și dacă nu-i ameninzi că-i piraști, nu se astîmpără. N-am carnet de șofer, dar am asistat la discuții de tip "Ați trecut pe roșu!" în care

poliștii-pindar și mitarnici mințea! Numai că el minte cu legea în mînă, iar legea pe care a clocit-o guvernul dă și mai multă putere poliștilor în relația lui cu șoferul. Am întilnit, ca pasager, și *rutieriști* onorabili, care au înțeles că misia lor nu e să amendeze lumea, ci să aibă grijă ca omul să se comporte cuviincios pe șosea. Le admir politețea, răbdarea și simțul datoriei. Numai că acești poliști nu pot fi clonați, din păcate, în schimb se pot strica ei, fiindcă - oameni sîntem! Pînă și dl Năstase a remarcat asta, vorbind cîndva despre corupție.

Veniturile inexplicabile ale poliștilor români care și-a făcut vile din economii și moșteniri vor deveni și mai inexplicabile dacă amenzile proștești la care visează guvernul vor fi aprobate de Parlament. Nu m-aș fi legat de timpenniile astea, dacă ele n-ar fi mult mai periculoase decît par. Și dacă n-ar trăda o crasă ignorare a realității din România din partea guvernului condus de dl Năstase. Una dintre prevederile modificării e că cine nu se dă la o parte din calea coloanelor oficiale trebuie să plătească între cinci și zece milioane de lei amendă. Acesta ar fi prețul la care premierul își evaluează complexele de superioritate într-o țară ai cărei locuitori au sărăcit și cu ajutorul neprecupet al partidului condus azi de dl Năstase.

Dar poate că eu mă înșel; poate că guvernul gîndește profund, iar eu n-am organ pentru aceste profunzimi. Mai întii ne aliniem la amenzile din Europa, după care vedem noi cu ce bani le plătim. Poate că guvernul vrea să dea pînteni inițiativei particulare cu asemenea amenzi de coșmar. Ori visează să mai aducă niște bani la bugetul patriei, fără a-i deranja pe evazionisții care îi dau cu tîfla dlui Năstase și pe băieții mai curați, mai uscați de la Interne, după ce au fost verificați tot de niște băieți de Interne cu ce bani și-au ridicat vile de zeci sau sute de mii de dolari într-o țară în care sărăcia sare la beregata tuturor bugetarilor cinstiți.

Cristian Teodorescu

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

TOPI
H.-R. PATAPIEVICI
Zbor în bătaia săgeții

GABRIEL CERCEL/CRISTIAN CIOCAN (ed.)
Studia phænomenologica
Revista română de fenomenologie nr.3-4/2002

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ: Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 15 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

145 000 lei

Hoțul de păgubaș

ÎN REVISTA 22 de la începutul lui aprilie, dl Vladimir Tismăneanu publică un interesant articol despre Gh. Gheorghiu-Dej, la centenarul nașterii fostului lider comunist. Ca de obicei, informații noi și interpretări personale. Articolul trebuie citit. Pentru a da o idee de originalitatea lui, să reținem doar felul în care, bazat pe toată activitatea și pe principalele sarcini încredințate în P.M.R., în ultimii ani ai lui Dej, viitorului lider, N. Ceaușescu, dl Tismăneanu susține că acesta din urmă "era cel mai bine plasat dintre membrii Biroului Politic pentru a deveni prim-secretar". Analizii anteriori au preferat să vadă în Ceaușescu un produs al "negocierilor" dintre taberele bătrînilor, care se suspectau reciproc, decît un produs al lui Dej însuși. • Tot în 22, Biroul de presă al Academiei Române răspunde, pe aproape o jumătate de pagină de revistă, învinuirii de plagiat aduse, într-un număr anterior, de către dl Ș. Papacostea coordonatorilor volumului IV din *Istoria Românilor*, volum editat sub egida Academiei. În loc să recunoască modul absolut neștiințific de preluare și citare, Biroul de Presă dă vina pe dl Papacostea, care n-ar fi dorit să participe la efortul colegilor săi de a reinnoi versiunea din 1980 a tratatului; dacă nu refuza, "toate fragmentele de text elaborate anterior de d-sa și a căror paternitate nimeni nu a avut intenția să i-o tagăduiască" ar fi putut fi identificate. Uimitor răspuns! Așadar, păgubitul putea evita hoția, dacă admitea să colaboreze cu hoțul! Cît despre lamentația Biroului academic de presă cu privire la faptul că, în dezbaterile provocate de plagiat, n-a fost loc să se observe și "calitățile evidente ale Tratatului" este de o naivitate înduioșătoare.

Secrete

ÎN CETATEA CULTURALĂ de la Cluj, în numărul de pe martie, dl D. Bălăeș publică un grupaj de poezii în stil pașoptist în care evocă *Țara de Sus* ori *Clopotele Bucovinei* ("se aud în cer/ cum bat cu toate limbile deodată/ pe zarea Țării sfîșiate..."). Am început să ghicim recurențele naționaliste și religioase la mai toți foștii poeți comuniști. Dl Bălăeș a rămas atașat mărețelor idealuri peceristo-pesemiste și după 1989. • În *FAMILIA* din februarie, dl Ion Derșidan fixează, cu o busolă sigu-

ră, *Nordul caragialian*, ocupîndu-se de "periplusul versiunilor" unora dintre operele scriitorului. Tot acolo, prefătat de dl Ion Simuț, un *Colocviu* pe tema *Culturii de divertisment*. Binevenit! • Cronicarul semnalează în revista *LIBER* (nr. 7), editată de Fundația "Horia Rusu", o masă rotundă sugestiv intitulată *Reforma ca secret de stat* și în care se face o radiografie a proiectului legii informațiilor, a legii așa-zicînd a lui Constantin Ticu Dumitrescu și a legii de organizare a serviciilor cu pricina. Între altele, dl Dorin Marian, fost consilier pe probleme de securitate al președintelui Constantinescu, susține că procente de foști securiști află încă în activitate în diferitele servicii din SRI și SIE au cunoscut, între 1996 și 2000, următoarea curbă descendentă: de la 67% la mai puțin de 30% în SIE și de la 40% la 10-12% în SRI. Referitor la cei din funcții de decizie, era vorba de 6% în 1996 și de 3% în 2000. Despre situația din SIE, dl Marian n-are cifre, "pentru că ei sînt mai eliptici". (Elipticul domn Harnagea n-ar trebui să dea un răspuns?) • Cîteva foarte interesante *Precizări* la un text propriu, intitulat *Despre dragoste și mai mult de-*

cît dragoste din volumul *Simple întâmplări în gînd și spațiu*, oferă dl Alexandru George în *LUCEAFĂRUL* din 3 aprilie. D-sa evocă existența, prin anii '50, a unui cerc de tineri intelectuali români care se sustrăgeau teoriei comuniste refugiindu-se disperat în dragoste. Acești tineri au descoperit cîteva cărți și au fost marcați de ele: în primul rînd, *L'Amour et l'Occident* a lui Denis de Rougemont, romanele *Pe aripile vîntului* și, apoi, *Ghepardul* și narațiunea *Micul prinț*. Dincolo de valoarea uneia ori alteia, acestea au "explodat", au cunoscut o anumită vogă (clandestină, în cazul unora), în primele două decenii de comunism. Explicația sociologică a fenomenului, dl George o va da mai departe. De citit! • A apărut, în condiții grafice excepționale, nr. 1-4/2001 al revistei *ALDEBARAN*. Deocamdată îi puteți admira coperta. În numărul viitor, totul despre *Aldebaran*.

Fantoma lui Molan

ÎNTR-UN editorial apărut în *ADEVĂRUL*, Rodica Ciobanu scrie despre lista celor aproximativ douăzeci de persoane care dețin funcții im-

portante în stat și care vor să fie dotate cu bodyguardi de la SPP. Ce face bodyguardul la-o adică? se întreabă editorialista. Cînd cu atentatul la barbișonul fostului președinte al României, gărzile de corp ale dlui Constantinescu au avut prezența de spirit să-i ofere o batistă președintelui, pentru a-și șterge fața de cerneala cu care l-a stropit atentatorul Isaia Faur. Potrivit editorialistei, demnitarul român nu are motive să ceară gărzi de corp. Dar, scrie ea, "Prezența și numărul gărzilor de corp dau la noi măsura rangului. Cu cît sînt mai mulți, cu atît personajul este mai important." Printre cei care au solicitat paznici plătiți de SPP – adică de la buget – se numără și CVTudor, care nu e demnitar. Cererea acestuia a fost refuzată, dar, cine știe, mai e timp ca CSAT-ul să-l scape de anxietăți pe curajosul tribun, alocându-i un bodyguard de la buget. • După scandalul incendiului de la Muzeul Satului, același muzeu a devenit subiect de fapt divers și pentru presa internațională nu numai pentru cea autohtonă. Asta după ce reporteri ai Antenei 1 au dezvăluit obiceiul paznicilor muzeului de a închiria cu ora casele de patrimoniu, pentru ședințe de sex.

Sau, cum titrează *JURNALUL NAȚIONAL*: "Cazul sex la muzeu a făcut înconjurul lumii" Ministrul culturii mai promite încă o dată măsuri excepționale la Muzeul Satului scrie tot *Jurnalul* cu litere groase. Titlul e pleonastic, iar "culturii" trebuia scris cu "C", în acest caz. • *COTIDIANUL* a cerut părerea rectorilor universităților existente asupra ideii premierului Năstase ca în fiecare județ să se înființeze cîte o instituție de învățămînt superior. Nu știm dacă era nevoie. Nici instituțiile de învățămînt superior existente nu se pot lăuda că au numai profesori de elită și că-și merită numele. De unde și-ar putea racola personalul calificat Universitățile județene, încît să facă învățămînt superior? • *ROMÂNIA LIBERĂ* își anunță cititorii că NATO ar fi pus ochii pe Nicolae Văcăroiu, citînd surse diplomatice. Mai exact, o sursă de acest fel: "Diplomatul, cu rang înalt în ierarhia ambasadei țării sale ne-a informat că guvernul Năstase mai are de îndeplinit două condiții (pentru admiterea României în NATO, n. Cronicar): "limitarea accesului foștilor lucrători din Securitate la informații militare cu caracter strict secret și retragerea președintelui Senatului, Nicolae Văcăroiu, din viața politică românească". Nu punem la îndoială credibilitatea sursei cotidianului citat, dar că a devenit retragerea lui Nicu Văcăroiu din politică o condiție ultimativă din partea NATO e, parcă, exagerat. • "Fantoma lui Molan bîntuie Ministerul Educației" scrie shakespearean *ZIUA*. Cine e însă bîntuitorul? Un fost secretar de stat în ministerul condus de Ecaterina Andronescu. Numele său întreg e Vasile Molan și a devenit fost în minister, după o decizie a premierului Năstase. Destituitul, anunță *Ziua*, ar urma să devină consilier al Ecaterinei Andronescu. Prin ce s-a ilustrat în ultima vreme fantomaticul personaj aflăm tot din *Ziua*: "Educițiile care au tipărit manualele lui Vasile Molan au cîștigat la licitația din 3 aprilie prima rundă, oferind prețuri incredibil de mici." Ce înseamnă asta? Lichidarea concurenței, deoarece criteriul prețului este unul eliminătoriu la licitațiile pentru manualele școlare de cînd Ecaterina Andronescu a devenit ministru al Educației. Sau de cînd Vasile Molan a ajuns secretar de stat? Fiindcă regulamentul licitațiilor care dau cîștig de cauză eliminătoare manualelor sale a fost stabilit pe vremea cînd fantomaticul autor bîntuia în carne și oase prin minister în calitate de secretar de stat.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 21279.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 510.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag. - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei